

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944.

Första kammaren.

Nr 10.

Lördagen den 11 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 5 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 147, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 59 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364);

nr 151, angående nya moratoriebestämmelser för värnpliktiga m. fl.;

nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44;

nr 165, angående anslag till Krigsrätterna: Avlöningar, m. m.;

nr 166, angående omorganisation av örlogsvarven;

nr 168, med förslag till lag om ändring i 9, 11 och 15 kap. giftermålsbalken, m. m.;

nr 169, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen, m. m.;

nr 171, angående bidrag för budgetåret 1944/45 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning;

nr 172, med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet;

nr 173, med förslag till lag angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgrupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering;

nr 174, angående iståndsättande av vissa kasernetablissemang i Stockholm m. m.;

nr 175, angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret;

nr 176, med förslag till lag om ändring i förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent;

nr 177, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 178, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.;

nr 179, angående bidrag för budgetåret 1944/45 till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola;

nr 180, angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl.;

nr 181, angående anslag till kristillägg för budgetåret 1944/45;

nr 182, angående anslag för budgetåret 1944/45 till särskild ersättning för debitering av värnskatt;

nr 183, angående ersättning för vissa genom krigsförhållandena uppkommande förluster för statstjänstemän m. fl.;

nr 184, angående inrättande av en statens högre skogsskola;

- nr 185, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1944/45;
- nr 186, angående förvärv av aktier i Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag;
- nr 187, angående förslag för väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond m. m.;
- nr 188, angående omorganisation av veterinärinrättningen i Skara m. m.;
- nr 189, angående anslag till statens meteorologisk-hydrografiska anstalt m. m.;
- nr 190, angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;
- nr 191, angående förhöjd familjepension åt t. f. föredraganden i regeringsrätten, förste amanuensen i kammarkollegiet C. G. Dahls efterlevande;
- nr 192, angående anslag till tullverket för budgetåret 1944/45;
- nr 193, angående rationalisering och utbyggnad av skolhälsovården m. m.;
- nr 194, angående omorganisation av tandläkarinstitutet m. m.;
- nr 195, angående reglering av sockernäringen i riket m. m.;
- nr 196, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;
- nr 197, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;
- nr 198, angående dels särskilda förmåner för värnpliktiga vid tjänstgöring å ubåt, dels ock särskild gottgörelse till vissa värnpliktiga för deltagande i minsvepningsarbete;
- nr 199, angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter;
- nr 200, angående rätt att i mål och ärenden som tillhöra domstols handläggning insända handlingar med posten m. m.;
- nr 201, med förslag till lag om köpares rätt till märkt virke;
- nr 202, angående anslag till granskningsnämnden för vissa patentsökningar m. m.;
- nr 203, med förslag till vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, m. m.;
- nr 204, med förslag till lag angående behörighet för militär befälhavare att ålägga ersättningsskyldighet, m. m.;
- nr 205, med förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa, m. m.;
- nr 206, angående statsbidrag till uppförande m. m. av anstalter för bildbara sinnesslöa;
- nr 207, angående anslag för budgetåret 1944/45 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;
- nr 208, angående anordnande under år 1944 av en allmän jordbruksräkning;
- nr 209, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 april 1943 (nr 206) om utskyldsbetalning genom erkända skatteförmedlingskassor;
- nr 210, med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 380) om införsel i avlöning, pension eller livränta;
- nr 211, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521);
- nr 212, angående disposition av vissa äldre reservationsanslag;
- nr 213, angående ökade medel för budgetåret 1943/44 till barmarksunderhållet på landet;
- nr 214, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.
- nr 215, angående vissa anslag för budgetåret 1944/45 till yrkesundervisningen;

nr 216, med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet och manskapsavlöningsreglementet, m. m.;

nr 217, med förslag till hembiträdeslag;

nr 218, med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer, m. m.;

nr 219, angående tillämpningen av dubbelbeskattningsavtalet av den 6 maj 1932 mellan Sverige och Danmark;

nr 220, angående vissa byggnadsfrågor berörande staden mellan broarna samt Riddarholmen i Stockholm m. m.;

nr 221, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 16 förordningen den 6 juli 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan;

nr 222, angående årligt understöd åt vissa arbetare vid Salsåkers sågverk m. fl.

nr 223, angående omorganisation av rättsmedicinalväsendet;

nr 224, angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom m. m.;

nr 225, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten;

nr 226, angående anslag till statens organisationsnämnd;

nr 227, angående ändrade grunder för ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad m. m.;

nr 228, angående redovisning av statens utgifter för de kungl. slotten m. m.;

nr 229, angående anslag till inventering av typskogar m. m.;

nr 230, angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 231, angående anslag till kostnader för allmänna fastighetstaxeringen år 1945;

nr 232, med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av krigsavlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) m. m.;

nr 233, angående överlåtelse av vissa områden av kronoparken Klotten i Kopparbergs län;

nr 234, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister;

nr 235, angående anslag till utbyggande av karolinska sjukhuset;

nr 236, angående anslag till nybyggnad för karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 237, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 484) om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m.;

nr 238, angående bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorer vid svenska församlingar i utlandet; samt

nr 239, angående anslag för budgetåret 1944/45 till tekniska skolan i Stockholm.

Justerades protokollen för den 4 och den 7 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med åberopande av bilagda läkarintyg får jag hemställa om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 9—23 mars 1944.

Stockholm den 10 mars 1944.

Axel Löfyren.

Att herr *Axel Löfgren* på grund av maginfluensa fr. o. m. den 9 dennes t. o. m. den 23 mars 1944 är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 8 mars 1944.

Georg Engstrand,

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m.; och

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § 3 mom. sjoarbetstidslagen den 30 september 1938 (nr 607).

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 74, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser om lokalporto m. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingsringsförbud;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 925) med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 8 november 1940 (nr 926) med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.; samt

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång, m. m.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 81, till Konungen i anledning av väckt motion om införande i gällande lagstiftning av skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 164, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag m. m.; och

nr 167, angående anslag till kostnader enligt 19 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 170, angående anslag till befrämjande av landsbygdens elektrifiering.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 282, av herr *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ytterligare en statsisbrytare m. m.; och
nr 283, av herr *Holmström* m. fl., i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 284, av herr *Holmberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.; och
nr 285, av herr *Anderberg* m. fl., i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Engberg* m. fl. väckta motionen, nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar m. m.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 147, 151, 163, 165, 166, 168, 169 och 171—239.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:
nr 287, av herr *Ericsson*, *Carl Eric*, och herr *Velander*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ytterligare en statsisbrytare m. m.; samt
nr 288, av herr *Mattsson* m. fl., i samma ämne.

Anmäldes och bordlades
konstitutionsutskottets utlåtanden:
nr 6, i anledning av väckta motioner med förslag till ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen;
nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kastrering, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet; samt
nr 8, i anledning av väckt motion angående utseende av suppleanter för stads-, kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktige;
statsutskottets utlåtanden och memorial:
nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;
nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst markbyte mellan kronan och Uppsala stad;
nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av viss haverikostnad m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av två äldre reservationsanslag; samt

nr 43, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1944/45 till bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner angående avskaffande av dyrortsgrupperingen av ortsavdragen vid beskattningen;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående om-sättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; samt

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från skyldighet att ånyo erlägga till kommissionär i domsaga inbetalade, av kommissionären förskingrade stämpelavgifter;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 20, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkammarväxlar m. m.; samt

nr 21, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken rörande tillämpningen av bankoreglementet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen, m. m.; dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kastrering, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän; samt

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till ett företag avseende reglering av vattenståndet i sjön Lången för torrläggning av vattenskadade marker inom Skee, Näsinge och Lommelands socknar av Göteborgs och Bohus län;

nr 14, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder till främjande av täckdikningen i Norrland;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom; samt

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1—3 §§ lagen den 26 maj 1933 (nr 231) om utrotande av berberis å viss mark;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om författningsbestämmelser rörande förnamn; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om utvidgning av frikretsarna för landsbygdens telefonstationer, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.27 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 14 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser: dels nr 82, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

dels nr 83, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

dels och nr 84, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa vägbyggnadsarbeten.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 147, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 59 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364); och

nr 151, angående nya moratoriebestämmelser för värnpliktiga m. fl.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Propositionen hänvisades, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 165, angående anslag till Krigsrätterna: Avlöningar m. m.; och

nr 166, angående omorganisation av örlogsvarven.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 168, med förslag till lag om ändring i 9, 11 och 15 kap. giftermålsbalken, m. m.; och

nr 169, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående bidrag för budgetåret 1944/45 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 172, med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 173, med förslag till lag angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 174, angående iståndsättande av vissa kasernetablissemang i Stockholm m. m.; och

nr 175, angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 176, med förslag till lag om ändring i förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent;

nr 177, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.; och

nr 178, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 179, angående bidrag för budgetåret 1944/45 till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola; och
nr 180, angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 181, angående anslag till kristillägg för budgetåret 1944/45.

Propositionen hänvisades, såvitt angick anslag till kristillägg under nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet, i vad propositionen rörde anslag till kristillägg under tolfte huvudtiteln med undantag av kristillägg till personal å in-
dragningsstat, till bankoutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 182, angående anslag för budgetåret 1944/45 till särskild ersättning för debitering av värnskatt; och
nr 183, angående ersättning för vissa genom krigsförhållandena uppkommande förluster för statstjänstemän m. fl.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 184, angående inrättande av en statens högre skogsskola.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 185, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1944/45;
nr 186, angående förvärv av aktier i Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag; samt
nr 187, angående förslag för väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 188, angående omorganisation av veterinärrättningen i Skara m. m.; och
nr 189, angående anslag till statens meteorologisk-hydrografiska anstalt m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 190, angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare; samt
nr 191, angående förhöjd familjepension åt t. f. föredraganden i regeringsrätten, förste amanuensen i kammarkollegiet C. G. Dahls efterlevande.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 192, angående anslag till tullverket för budgetåret 1944/45;
nr 193, angående rationalisering och utbyggnad av skolhälsovården m. m.; samt
nr 194, angående omorganisation av tandläkarinstitutet m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 195, angående reglering av socker-
näringen i riket m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick anslag under nionde huvudtiteln, till
jordbruksutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 196, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda
personer m. fl.; och

nr 197, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst an-
ställda personer m. fl.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr
198, angående dels särskilda förmåner för värnpliktiga vid tjänstgöring å ubåt,
dels ock särskild gottgörelse till vissa värnpliktiga för deltagande i minsvep-
ningsarbete.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition
nr 199, angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts pro-
positioner:

nr 200, angående rätt att i mål och ärenden som tillhöra domstols hand-
läggning insända handlingar med posten m. m.; och

nr 201, med förslag till lag om köpares rätt till märkt virke.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr
202, angående anslag till granskningsnämnden för vissa patentansökningar
m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr
203, med förslag till vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensions-
reglementena, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts pro-
positioner:

nr 204, med förslag till lag angående behörighet för militär befälhavare att
ålägga ersättningsskyldighet, m. m.; samt

nr 205, med förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnes-
slöa, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 206, angående statsbidrag till uppförande m. m. av anstalter för bild-
bara sinnesslöa; och

nr 207, angående anslag för budgetåret 1944/45 till avlöningar vid de all-
männa läroverken m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 208, angående anordnande under år 1944 av en allmän jordbruksräkning.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 209, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 april 1943 (nr 206) om utskyldsbetalning genom erkända skatteförmedlingskassor.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 210, med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 380) om införsel i avlöning, pension eller livränta; och

nr 211, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 212, angående disposition av vissa äldre reservationsanslag; och
nr 213, angående ökade medel för budgetåret 1943/44 till barmarksunderhållet på landet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 214, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 215, angående vissa anslag för budgetåret 1944/45 till yrkesundervisningen; och

nr 216, med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet och manskapsavlöningsreglementet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 217, med förslag till hembiträdeslag; och
nr 218, med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 219, angående tillämpningen av dubbelbeskattningsavtalet av den 6 maj 1932 mellan Sverige och Danmark.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 220, angående vissa byggnadsfrågor berörande staden mellan broarna samt Riddarholmen i Stockholm m. m.

Föredrogs och hänvisades till bakoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 221, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 16 förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan; samt

nr 222, angående årligt understöd åt vissa arbetare vid Salsåkers sågverk m. fl.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 223, angående omorganisation av rättsmedicinalväsendet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 224, angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom m. m., hänvisades punkten 6 till bankoutskottet samt propositionen i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 225, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten; och nr 226, angående anslag till statens organisationsnämnd.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 227, angående ändrade grunder för ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 228, angående redovisning av statens utgifter för de kungl. slotten m. m.; och nr 229, angående anslag till inventering av typskogar m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 230, angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 231, angående anslag till kostnader för allmänna fastighetstaxeringen år 1945; och nr 232, med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av krigsavlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 233, angående överlåtelse av vissa områden av kronoparken Kloten i Kopparbergs län.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 234, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 235, angående anslag till utbyggande av karolinska sjukhuset; och nr 236, angående anslag till nybyggnad för karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 237, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 484) om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m.; samt

nr 238, angående bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorer vid svenska församlingar i utlandet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 239, angående anslag för budgetåret 1944/45 till tekniska skolan i Stockholm.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 287, av herr *Ericsson, Carl Eric*, och herr *Velander*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ytterligare en statsisbrytare m. m.; och

nr 288, av herr *Mattsson* m. fl., i samma ämne.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 6—8, statsutskottets utlåtanden nr 5 och 39—42 samt memorial nr 43, bevillningsutskottets betänkanden nr 14—16, bankoutskottets utlåtanden nr 16—21, första lagutskottets utlåtanden nr 12 och 13, andra lagutskottets utlåtanden nr 19—20, jordbruksutskottets utlåtanden nr 13—16, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1 ävensom kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

På framställning av herr talmannen beslöts att konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kastrering, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet, skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kastrering, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.21 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 15 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr **talmannen** yttrade: Efter samråd med talmannen i andra kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende å riksdagsarbetet vid påsktiden meddela kammaren, att, såvitt nu kan bedömas, sista arbetsplenium före påsk blir onsdagen den 29 mars eller, om så erfordras, torsdagen den 30 mars. Torsdagen den 13 april sammanträder riksdagen åter, kl. 2 eftermiddagen, därvid gemensamma voteringar komma att företagas. Allt detta under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan anordning.

Ang. elektrifiering av järnvägen Billeberga—Landskrona.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **Andersson**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Bondesons interpellation om elektrifiering av järnvägen Billeberga—Landskrona, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Bondeson har frågat, om jag anser, att elektrifiering av järnvägen Billeberga—Landskrona snarast bör komma till stånd, och om jag i så fall ämnar vidtaga åtgärder för genomförande av sådan elektrifiering.

I anledning härav har jag inhämtat järnvägsstyrelsens mening i saken, varvid jag erfarit, att den ifrågasatta elektrifieringen knappast anses böra genomföras såsom ett isolerat företag, men att det kan övervägas, om den icke bör inom en relativt nära framtid komma till stånd i samband med ifrågasatt elektrifiering av linjen Lund—Kävlinge. Elektrifiering av sistnämnda bana skulle medföra en avsevärd förbättring av tågförbindelserna till och från Lund över västkustbanan och dessutom möjliggöra ett undanskjutande av en eljest nödvändig anläggning av dubbelspår på linjen Arlov—Kävlinge—Teckomatorp.

Järnvägsstyrelsen säger sig vara medveten om att förbindelserna med Landskrona icke längre fylla de anspråk, som med hänsyn till stadens storlek och andra förhållanden kunna ställas. En förbättring, baserad på motorvagnsdrift på linjen Landskrona—Billeberga, har planerats men till följd av kriget icke kunnat genomföras.

Anledningen till att en elektrifiering enbart av linjen Landskrona—Billeberga icke anses böra genomföras är, att ånglok i så fall ändock måste vara i rätt stor omfattning bundna vid Landskrona. Detta förhållande skulle emellertid ändras, om linjen Lund—Kävlinge elektrifierades, enär sistnämnda elektrifiering av drifttekniska skäl då borde utsträckas till Landskrona. Landskrona skulle i så fall kunna erhålla helt elektrifierade förbindelser med såväl Eslov som Lund, varmed skulle följa goda anslutningsmöjligheter till såväl västkustbanan som södra stambanan.

Kostnaderna för det avsedda elektrifieringsarbetet i dess helhet hava av järnvägsstyrelsen vid en preliminär beräkning angivits till i runt tal 5 500 000 kronor. Den avkastning, som kan påräknas å detta kapital, är svår att beräkna, men anses icke behöva bliva sämre än den, som erhålles vid nyligen skedda järnvägs elektrifieringar i Skåne.

Med hänsyn till de uppgifter, som här lämnats, finnes anledning antaga, att förslaget om elektrifiering såväl av linjen Lund—Kävlinge—Landskrona som

Ang. elektrifiering av järnvägen Billeberga—Landskrona. (Forts.)
av linjen Landskrona—Billeberga inom överskådlig tid skall kunna föreläggas riksdagen. Tidpunkten kan emellertid icke närmare angivas, då denna fråga, som det i första hand tillkommer järnvägsstyrelsen att bedöma, är beroende av företagens angelägenhetsgrad ur skilda synpunkter i förhållande till andra elektrifieringsprojekt. Ett flertal elektrifieringsföretag, däribland detta, är för närvarande under övervägande inom investeringsutredningen, som har i uppdrag att verkställa ett urval av statliga investeringsobjekt, lämpliga att utföras vid en eventuell arbetsmarknadskris.

Herr **Bondeson**: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ber jag här få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Det skulle kanske ej vara så mycket att säga utöver vad jag redan sagt i saken, men jag tillåter mig dock yttra några ord.

Det gläder mig att höra, att man inom järnvägsstyrelsen är medveten om att förbindelserna med Landskrona nu icke längre fylla de anspråk, som kunna ställas med hänsyn till stadens storlek och andra förhållanden. När Landskrona avhände sig sina järnvägsaktier till staten, ställdes det emellertid bestämt i utsikt, att staden icke skulle komma i ett sådant läge i trafikavseende som de, vari den enligt kungl. järnvägsstyrelsens eget medgivande nu befinner sig.

På sätt och vis är det en tröst, att järnvägsstyrelsen sammankopplar landskronaelektrifieringen med elektrifieringen av linjen Kävlinge—Lund, för vars trafikbehov herr statsrådet — om jag fattat honom rätt — har större intresse.

Jag uppskattar livligt järnvägsstyrelsens planer på att förbättra Landskronas förbindelser genom insättande av motorvagnar på linjen Landskrona—Billeberga, men jag måste beklaga, att järnvägsstyrelsens goda vilja ännu ej kommit över planeringsstadiet. Kan detta bero på att tillgängliga motorvagnar placerats på andra håll, vilkas önskemål haft järnvägsstyrelsens öra mera än Landskrona nu har? Då herr statsrådet nu säger, att det finnes anledning antaga, att förslag till den av mig berörda elektrifieringen skall kunna framläggas för riksdagen inom överskådlig tid, kan jag ej annat än hoppas, att järnvägsstyrelsens mening under denna tid alltmera måtte stadgas.

Jag vill till sist rikta ett tack till järnvägsstyrelsen för att styrelsen ej glömt Landskrona och uttalat en förhoppning, att styrelsens planer snarast måtte gå i uppfyllelse till gagn för Landskrona och hela bygden där omkring.

Föredrogs änyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner med förslag till ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 35 i första kammaren av herr *Elmgren* m. fl. och nr 83 i andra kammaren av herr *Hall* m. fl. ville såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken.

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen.

(*Nuvarande lydelse:*)

(*Föreslagen lydelse:*)

§ 16.

Valrätt tillkommer — — — års ålder.

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Valrätt må dock ej utövas av:

Valrätt må dock ej utövas av den

a) den som står under förmynderskap eller som står under förmynderskap.

skap eller som är i konkurstillstånd;

b) den som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning.

Till efterrättelse — — — valet inträffar.

Reservation hade avgivits av herrar *Jones Erik Andersson, Herlitz, Sandström, Björck, John Gustavson, Thorell, Mosesson, Pettersson* i Norregård och *Sefve*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Andersson, Jones Erik**: Den fråga, varom konstitutionsutskottets utlåtande här rör sig, utgör en del av ett gammalt tvisteämne, omkring vilket borgerlig och socialistisk åskådning länge brutit sig. Den spärr för rösträttens utövande, som markerats av de hävdvunna s. k. »strecken», i detta fall fattigvårdsstrecket och konkursstrecket, har varit föremål för upprepade attacker under årens lopp från socialistiskt betonade kretsar i den svenska riksdagen. Man torde tryggt kunna säga, att dessa frågor fått en politisk innebörd, som otvivelaktigt inrangerat dem bland de ämnen, vilka i enlighet med grundvillkoren för den nuvarande samlingsregeringens tillkomst och bestånd borde läggas på hyllan, tills lugnare tider vore för handen och gäve rum för uppgörelser om mellanhavanden av denna innebörd och natur.

Statsministern yttrade också vid kammardebatterna, när frågan sist var på tal, att när det vid samlingsregeringens tillträde hette, att inrepolitiska tvistefrågor skulle skjutas undan, detta främst avsåg regeringens arbete, men att man naturligtvis också utgått ifrån att riksdagspartierna skulle vara beredda att bära upp den grundval, som regeringen angivit för sitt arbete.

Vad nu fattigvårdsstrecket beträffar, framhöll konstitutionsutskottet i sitt utlåtande nr 8 år 1939 bl. a. följande: »Innan den förut nämnda socialvårds-kommitténs arbete avslutats, torde slutgiltig ställning icke lämpligen böra tagas vare sig till frågan om fattigvårdsstreckets avskaffande eller till frågan om revision av detta streck.»

Inom den majoritet av utskottet, som stod för detta uttalande, befunno sig även så framstående socialdemokrater som herrar *Källman* i första kammaren och *Hallén, Fast och Fält* i andra kammaren, vilka jämte utskottets borgerliga ledamöter funno, att någon ändring *då* ej borde komma i fråga. Det torde väl vara onödigt att påminna kammarens ledamöter därom, att socialvårds-kommittén ännu ej avslutat sitt arbete, vadan samma skäl för ett uppskov alltfört kvarstår.

Utän att för tillfället ingå på någon utförligare saklig bedömning eller analys av frågans reella innebörd — den har ju stötts och blötts här i kammarna vid så många tillfällen förut, att en upprepning i vidare grad kan vara obehövlig — vill jag dock i största korthet ange några synpunkter, som träda i förgrunden vid en överblick av detta ärende.

I fråga om konkursstrecket torde det vara ostridigt — och det nämner ju också utskottet i sitt utlåtande — att den i konkurs försatte fått sin handlingsfrihet synnerligen beskuren. Bundenheten vid att ej i normala former

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)

kunna råda över sig och sitt gods försätter honom i ett läge, som, även om det nu skulle vara mera temporärt, gör honom mindre lämplig till att handhava samhällseliga funktioner överhuvud taget, rösträttens utövande icke minst. Det är nog inte utan bärande grund lagstiftarna på detta område satt en spärr här.

Vad sedan fattigvårdsstreckets vara eller icke vara beträffar, är nog icke blott inom borgerliga utan även inom socialdemokratiskt betonade kretsar den tanken ganska utbredd, att detta streck i sin praktiska funktion är att likna mera vid ett skyddsstreck för vederbörande själva än en förvägran att utöva en medborgerlig rätt. När man av omständigheternas makt kommit så långt — och märk väl, dithän kan med nuvarande hushållning vilken som helst av oss en vacker dag komma — att man av det allmänna »blir omhändertagen för varaktig försörjning», då torde nog även för de flesta den heta åtrån att få utöva sin rösträtt mera vara fiktiv än återspegla en hjärteangelägenhet av den betydelse, man nu vill blåsa upp den till. I det ålderns lugna skede, som efterträder ett väl förrättat livsörv, vill nog menige man vara i fred, till och med även för »medborgerliga rättigheter» av detta slag. *Detta hindrar emellertid icke* — och här komma vi till pudelns kärna — *nitiska valmakare att hålla sig framme och göra geschäft* i menlöst folks godtrogenhet, att med diverse knep och finter värva nya nummer och engagera fler marionetter på valteatern. Vi ha gudi nog sett sådant förut inom det klientel, som redan nu har sin rösträtt, och det vore föga välbetänkt att nu nolens volens öka deras antal med än mer markanta objekt.

Nej, den omtalade »orättvisa», som med nuvarande fattigvårdsstreck i förtaliga fall kan vara till finnandes, uppväges mångdubbelt av det skydd och det lugn, som bibehållandet av detta streck skänker det stora flertalet av dem det vederbör. Detta är den praktiska synen på detta problem, den syn som, fri från hastigt påkomna partipolitiska spekulationer, inställer sig hos var och en, som vill se tingen oförvillat, sådana de i verkligheten äro, samttidigt som han hyser all aktning för och uppskattning av det livsverk, dessa människor utfört i sin krafts dagar, och jämsides därmed är mån om det lugn, som bör unnas dem, då de stå på sidan om livspulsarnas normala flöde och gång.

Ja, herr talman, det är bara några korta kommentarer till denna fråga, framsprungna ur en bondes synvinkel och med den praktiska tillämpning i levandet livet, som han är van att anlägga på saker och ting. Och detta har varit och är nog allt fortfarande svensk allmoges syn på problemställningar av denna art. Det är bara tråkigt, att dylika traditionsbundet självklara tänkesätt skola behöva överkorsas av blåluftskimrande ideal, som ha föga anknytning till verkligheten. Och det är vidare tråkigt, att fejder om dylika ting skola dyka upp just nu, när det var meningen, att de skulle skrinnläggas, tills kravet på inre samling blir mindre angeläget.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Gustavson, Bror Nilsson, Albert Andersson* och *Gustav Emil Andersson*.

Hans excellens, herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det är naturligtvis inte min avsikt att lägga mig i den saktidssamtal, som här kan komma att föras. Min ställning till de framlagda förslagen är ju sedan gammalt känd. Emellertid ha reservanterna inom konstitutionsutskottet såsom huvudsaklig motivering för sin ståndpunkt åberopat ett yttrande som jag under fjol-

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)

årets riksdag fällde vid behandlingen av frågan om en skrivelse till regeringen om avskaffande av utskyls-, fattigvårds- och konkursstrecken såsom diskvalifikationsgrunder för rösträtt vid allmänna val. Men de ha icke korrekt återgivit vad jag då sade. Dels ha de icke tagit med hela mitt yttrande, och dels ha de använt andra formuleringar än jag begagnade, formuleringar som i detta sammanhang spela en viss roll. Jag anser det därför angeläget att här fastslå, vad jag verkligen sade. Jag yttrade då bl. a.: »När samlingsregeringen bildades, var det klart, att man inom regeringen icke skulle upptaga några sådana förslag, som väckte till liv gamla inrikespolitiska tvistefrågor. Det var lika klart, att man också förväntade av partierna inom riksdagen, att de skulle stödja regeringen i dess arbete att hålla samman vårt folk i en svår tid. Men det var också lika klart, att man därmed icke åsyftade att förhindra varje självverksamhet från riksdagens sida. En sådan uttolkning, som man här gör av regeringförklaringen, måste ju, därest riksdagen accepterar den, innebära, att riksdagen praktiskt taget avsäger sig varje rätt att taga initiativ.»

Det var det principiella innehållet i min förra året avgivna förklaring. Vidare ansåg jag mig böra i andra kammaren säga ifrån, att om man inte kunde uppnå enighet om ett initiativ i denna sak från samlingsregeringens sida, hade riksdagen icke att förvänta något resultat av sin skrivelse.

Det är vad som har förekommit i denna sak. Nu gäller frågan, om riksdagen skall fatta ett positivt beslut. Jag vill då endast säga, att regeringens ställningstagande ju måste påverkas av om det gäller ett positivt beslut av riksdagen eller blott en begäran om ett initiativ från regeringens sida. Men den saken behöva vi ju i regeringen icke ta ställning till i dag eller i år. Den återkommer, när riksdagen en gång konfirmerar det beslut, som i dag eventuellt fattas.

Herr Elmgren: Herr talman! Den ärade representanten för utskottsminoriteten framhöll i början av sitt anförande, att det här gällde en fråga, om vilken borgerlig och socialistisk åskådning länge brutit sig och som därför vore en stridsfråga av alldeles särskild art. Jag vill till detta yttrande bara foga den reflexionen att detta påstående nog icke innehåller hela sanningen. Man har nämligen kunnat förmärka, att under det att en del borgerliga tidningar ha velat blåsa upp denna sak till ganska stora proportioner, ha andra haft lugnande ord att säga, ja, till och med betecknat all förargelse kring denna fråga som en storm i ett vattenglas. Till yttermera visso ha några borgerliga tidningar slutit upp kring den ståndpunkt som utskottsmajoriteten förfaktar. Jag vill bara erinra om att en sådan tidning som den folktopartistiska Västerbottenskuriren har betecknat det som ett ganska rimligt önskemål, att man nu kunde ta ställning till denna grundlagsfråga, som annars skulle skjutas så långt fram i tiden, att nya bestämmelser icke skulle kunna tillämpas förrän vid valet 1952. Det är således icke enbart socialdemokrater, som hålla på utskottsmajoritetens linje, utan också borgerligt sinnade gå på den.

Vidare förmenar herr Andersson i Ovanmyra, att frågan skulle vara av sådan politisk innebörd, att den borde läggas på hyllan nu. Gentemot detta vill jag säga, att när de borgerliga partierna ha ansett sig ha rätt att här i riksdagen framföra frågor, som ha varit i någon mån partiskiljande, så är det väl för mycket begärt, att det socialdemokratiska partiet, därför att det har majoritet, skulle vara mera återhållsamt än de borgerliga partierna.

Vad sedan själva sakfrågan beträffar, skall jag icke ingå så mycket på den, eftersom herr Andersson i Ovanmyra var ganska kortfattad i sina yttranden därom. Men när han talar om hur de människor, som drabbas av konkurs-

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.) strecket, fått sin handlingsfrihet beskuren, vill jag påpeka, att konkursstrecket i alla fall verkar ganska godtyckligt. Det förefaller mig, som om den, som har mycket dåliga affärer och står i begrepp att gå i konkurs, är mycket mera beroende än den, som redan har försatts i konkurs, ty då har väl hans beroende av de privata borgenärerna fått en annan valör än tidigare.

Vad fattigvårdsstrecket angår, har herr Andersson i Ovanmyra betecknat detta som ett skyddsstreck och menat, att det från hans praktiska synpunkter — ur en bondes synvinkel — är så naturligt att betrakta saken på detta sätt och karakterisera den som ett skyddsstreck. Jag undrar då, om det inte även från praktiska synpunkter och ur en bondes synvinkel skulle vara angeläget att skydda inte bara dem, som leva på ålderdomshemmen, utan också dem, som äro i precis samma predikament som dessa, men inte befinna sig på ålderdomshem, utan bo i familj eller vårdas på privata sjukhem eller konvalescenthem. Det förvånar mig, att när man vill skydda vissa personer på ett så groteskt sätt, att man vill skydda dem från att utöva sina medborgerliga rättigheter, man då inte vill utsträcka skyddet till alla dem, som äro i samma belägenhet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr **Johansson, Johan Bernhard:** Herr talman! Icke på länge har ett utskottsutlåtande framkallat så livlig diskussion som konstitutionsutskottets nu förevarande utlåtande nr 6. Debatten går efter två parallella linjer, och den ena är lika intresseväckande som den andra.

I första hand måste givetvis diskussionen behandla själva den föreliggande sakfrågan, nämligen om det kan anses lämpligt, önskvärt och riktigt, att personer, vilka äro i konkurstillstånd eller vilka omhändertagits av fattigvården för varaktig försörjning, medgivas rösträtt.

Denna fråga har diskuterats i snart 25 år utan att enighet kunnat uppnås. Det s. k. demokratiska genombrottet rev upp diskussionen, och attackerna mot de s. k. ordentlighetsstrecken ha stegrats i effektivitet, i samma mån som det socialdemokratiska partiet växt i styrka. Jag utgår icke från annat än att företrädarna för vårt största politiska parti anse en sådan förändring vara ett steg mot de demokratiska rättigheternas utsträckande till allt större grupper av befolkningen. Den skulle alltså rent matematiskt sett medföra, att flera medborgare än nu bleve röstberättigade, och formellt sett skulle enligt deras uppfattning demokratien därigenom bliva bättre och fullständigare.

Men det är här, som man har rättighet att ställa sig tvekande utan att man därmed gör sig skyldig till något angrepp på de demokratiska grundprinciperna. Är det säkert, att rösträtt åt största möjliga antal människor ger det *bästa* underlaget för en demokratisk samhällsordning?

Demokrati kan icke, det ha vi sett under dessa år, endast bäras upp av en massa — den måste även söka sitt rotfäste i god medborgaranda, i samhälleligt ansvarskännande och framför allt i de röstberättigades förmåga att se *icke* till de begränsade fördelar, som kunna utlovas till den enskilde, *utan till det som är för hela folket bäst*.

Jag skulle vilja fråga representanterna för konstitutionsutskottets majoritet: anse ni, att den nu föreslagna utökningen av rösträtten kommer att tillföra väljarskarorna medborgare, som på det hela taget äro lika självständiga och lika ansvarskännande som de, vilka nu ha rösträtt? Kan det icke vara så, att ni här missförstått demokratiens idé? Kan det icke vara så, att ni trots, att röstpolitisk kvantitetsökning är detsamma som demokratisk kvalitetsförbättring?

Rätten att genom sin röst säga sitt ord om samhällets styressätt måste vi skatta högt. Men utsättes icke denna grundläggande demokratiska rätt för en

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
inflation, en värdeminskning, om den skall spridas till alla, utan åtskillnad? Det ligger icke något onaturligt eller odemokratiskt i att man anser vissa medborgare, tillfälligt eller ej, vara i en sådan ställning, att deras röster lätt kunna bli ett korruptivt inslag i samhällslivet. Gränsen mellan de röstberättigade och de uteslutna måste då dragas någonstans. Hittills ha vi dragit den på så sätt, att de, som äro i konkurstillstånd eller äro varaktigt omhändertagna för försörjning av fattigvården, icke ansetts böra få utöva rösträtt. Skälen för att nu låta dem få rösträtt äro svaga, och som grund för detta yrkande torde endast ligga den föreställningen, att flera väljare, hurdana de än äro, betyda *mera* demokrati. Om det också betyder *bättre* demokrati, det bryr man sig icke om. Jag är fullt medveten om att den nu föreslagna utökningen av de röstberättigades kategori icke kommer att medföra någon utslagsgivande förändring av valmanskårens inriktning. Men det kan knappast bestridas, att den kommer att medföra en kvalitativ utspädning, som måste betecknas såsom ett betänkligt symptom.

Behandlingen av denna fråga har, herr talman, kommit att sammankopplas med den överenskommelse, som år 1939 fann sitt uttryck i samlingsregeringens programförklaring. Ordalydelsen i denna refereras i reservationen, och där står bl. a. att en förutsättning för samlingsregeringens arbete är, att inre politiska meningsskiljaktigheter undanskjutas.

Nu har det uppstått debatt i den socialdemokratiska pressen beträffande räckvidden av denna deklaration. På vissa håll har man menat, att den vore bindande för endast regeringens medlemmar, under det att riksdagsgrupperna och partierna vore obundna därav. Jag måste säga, att denna advokatyr mer än förvånar mig. Bildandet av samlingsregeringen var ju icke några få personers ensak och genomfördes ingalunda som om detta varit fallet. Det kan icke råda någon tvekan om att detta uttalande om undanskjutande av inre politiska meningsskiljaktigheter var en grundförutsättning för att partierna skulle ställa sig bakom sina medlemmar i regeringen. Det kan sägas, att partiernas godkännande av denna deklaration mera fick formen av en oskriven överenskommelse, ett *gentlemen's agreement*. Om det finnes några som anse, att de nu utan vidare kunna springa ifrån detta, ja, då får man väl endast konstatera, att det tydligen icke var ett *gentlemen's agreement*, utan endast ett *agreement*. Vi beklaga, att vi blivit en illusion fattigare.

Men, herr talman, detta faktum, att den största partigruppen i riksdagen icke längre anser sig bunden av den överenskommelse, som träffades hösten 1939, är politiskt en mycket allvarlig sak. Enligt min uppfattning kunna gruppens medlemmar under inga omständigheter svära sig fria från den förpliktelse, som även partierna åtog sig vid samlingsregeringens bildande. De kunna vidare icke bestrida, att det av dem nu understödda förslaget till grundlagsändring är partiskiljande, då enighet om propositions framläggande icke kunnat nås i regeringen och då nio av konstitutionsutskottets ledamöter reserverat sig mot beslutet. De kunna icke heller bestrida, att denna meningsskiljaktighet endast och uteslutande är av inre politisk art.

Varför vill då majoritetspartiet i riksdagen nu fatta ett beslut, som till alla delar strider mot grunden för den politiska samlingen och borgfreden? Anser man, att förhållandena nu blivit sådana, att vi ej längre äro i behov av denna samverkan? Har detta ställningstagande skett i samförstånd med majoritetspartiets representanter i regeringen? Denna fråga är icke minst viktig. Vi måste skapa klarhet i den underliga och allt annat än uppbyggliga situation, som nu inträtt.

Känna sig det socialdemokratiska partiets representanter i denna kammare icke längre bundna av samlingsregeringens grundval, då böra de klart säga

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
ut detta. I denna del kommer den följande debatten att få räckvidd långt utöver den fråga, som just avhandlas.

Herr talman, jag vill på intet sätt dölja, att den partigrupp, vilken jag har äran representera, betraktar denna fråga såsom synnerligen allvarlig. Ett fortsatt samarbete mellan partierna under de grumliga förutsättningar, som enligt socialdemokratisk mening föreligga, kan icke anses vara gagneligt. Antingen skall samarbetet bygga på klart definierade förutsättningar, som alla erkänna utan undanflykter, eller också skall man angiva de förutsättningar, av vilka man *icke längre* önskar vara bunden. *Detta senare skulle då giva anledning till en diskussion om samarbetets fortsättande eller upphörande.*

Med dessa ord har jag endast velat definiera den brännande aktuella frågeställningen i denna politiskt vittsyftande fråga.

I övrigt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr **Källman**: Herr talman! Herr Johan Bernhard Johanssons yttrande ger mig alldeles särskild anledning att försöka reducera denna fråga till vad den verkligen är. Den diskussion som herr Johansson upptagit om partiernas lojalitet mot varandra anser jag böra anstå till år 1945. Då först kan det nämligen bli fråga om att fatta avgörande beslut i saken. Även nu är det visserligen fråga om att fatta beslut, men om kamrarna i dag bifalla utskottets hemställan, blir denna grundlagsfråga vilande till 1945 års riksdag, eventuellt ännu längre.

Jag begärde ordet närmast i anledning av att jag, såsom konstitutionsutskottets vice ordförande meddelade, tidigare varit med om att avstyrka motioner av denna typ. Jag kan gärna bekänna, att jag inte varit särskilt angelägen om att denna fråga skulle föras fram i riksdagen i år. Men eftersom den nu har väckts och det gäller att taga ställning till den, skall jag nämna några synpunkter, som blivit avgörande för mig.

År 1940 voro 44 903 vuxna personer intagna på ålderdomshemmen i landet. För år 1942 ha vi uppgifter om antalet personer som stupade på olika rörestreck. Det var 37 122 personer, som saknade rösträtt, emedan de voro omhändertagna av fattigvården för varaktig försörjning. Vad som nu närmast bestämt mig för att rösta för bifall till motionen i år har varit det förhållandet, att lagtillämpningen i de olika fattigvårdssamhällena är så ofantligt olika. I den ena kommunen uppger man såsom omhändertagna för varaktig försörjning personer på ålderdomshem med folkpension och kommunalt pensionstillskott. I den andra kommunen tagas inte sådana personer med i uppgifterna till röstlängdsupprättaren. Den mest markanta skillnaden finna vi mellan de stora städerna Stockholm och Göteborg. I Göteborg stupade ofantligt många flera på fattigvårdsstrecket än i Stockholm.

Jag kan nämna ett ganska roande exempel. För ett tiotal år sedan träffade jag i Väddö socken en gammal bekant, som sedan många år varit vice ordförande i fattigvårdsstyrelsen. Han var det fortfarande, men han var intagen på ålderdomshemmet på grund av kroppssjukdom. Trots detta satt han alltså kvar i fattigvårdsstyrelsen, och han satt även kvar som styrelsens vice ordförande. Det var en ovanligt mild och fin lagtillämpning, som gjorde, att han inte fått falla för fattigvårdsstrecket. Han var kroppsligen sjuk, men det var inte något fel på hans intellekt. Han var lika kunnig som förut, kanske rent av ännu kunnigare, och så värst ålderstigen var han inte. Han kunde väl bruka sin rösträtt, och han var, herr Johansson, lika kvalificerad som flertalet av de övriga röstberättigade i socknen.

Den ojämna lagtillämpningen är alltså det ena skälet till att jag kunnat

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
biträda motionen. Men jag har ett annat mycket starkt skäl. Som jag nyss nämnde, var det år 1942 över 37 000 personer som stupade på fattigvårdsstrecket vid kommunalvalen. Men hur många personer hade vi i Sverige gamla, senila, oförmögna att bedöma varje slags företeelse, som ändå hade rösträtt, därför att de inte voro fattiga? Deras antal var säkerligen väsentligt större. Dessa vill inte herr Johansson avhända rösträtten, ehuru de äro lika litet kvalificerade som ett stort antal av dem som äro intagna på ålderdomshemmen och omhändertagna för varaktig försörjning.

Det finns ett annat mycket starkt skäl till att biträda motionen. Vi ha ju inte något skattestreck vid politiska val, men det finns kvar vid kommunalvalen. År 1942 stupade 73 000 personer på detta rösträttsstreck vid kommunalvalen, men ingen enda vid de politiska valen.

Vid denna jämförelse tjänar det väl ingenting till att göra den nu förevarande frågan till en storpolitisk fråga. Jag vill inte vara med om att giva frågan de dimensioner som herr J. B. Johansson ville giva den. Det gäller här endast på ålderdomshem intagna personer, som ha sina själsförmögenheter kvar. Varför kunna inte dessa få rösta? De ha i regel gjort ett hårt och tungt dagsverke. Kanske ha de aldrig gjort något annat felaktigt än att de skaffat sig för liten inkomst.

Vad konkursstrecket beträffar, vill jag fästa uppmärksamheten på, att enligt grundlagen den som *är* i konkurstillstånd saknar rösträtt. Vad innebär då detta? Jo, att man skall vara i konkurstillstånd den 25 juli. Den röstlängd, som då justeras, gäller därpå ett helt år. Har en person kommit i konkurstillstånd efter den 25 juli och är i konkurs vid valet, är han röstberättigad. Därtill kommer att antalet av dem, som stupa på detta streck, lär vara ganska ringa. I statistiken har man slagit ihop de omyndiga och dem som falla på konkursstrecket. Det är ungefär 18 000 personer sammanlagt, och därav äro de flesta naturligtvis sådana som äro omyndiga.

Det anförda ger vid handen, att det finns starka skäl att bifalla den väckta motionen i enlighet med vad konstitutionsutskottets majoritet har förordat. Och att det inte är någon stor fråga det ha kammarens ledamöter förstått av de siffror, som jag angivit.

Herr Johansson frågade, om den utökning av de röstberättigades antal, som det här är tal om, skulle tillföra valmanskåren personer, som äro likvärdiga med övriga röstberättigade. Den frågan besvarar jag för min del jakande, i den mån det är fråga om de intelligenta, de som på intet sätt förlorat sina själskrafter, utan alltjämt kunna bedöma företeelserna i samhället. De ha måhända en bestämd uppfattning om hur de skola rösta, och då är det inte något fel att de få vara med. Men jag vill till herrar valmakare rikta den uppmaningen att låta dem som bo på ålderdomshemmen vara i fred för agitation. Kom inte dit med bilar för att bjuda dem på skjuts i syfte att de skola rösta med er! Låt dem vara i fred! De som äro tillräckligt säkra att själva vilja gå och rösta efter sin övertygelse, böra få göra det. Men pensionärerna på ålderdomshemmen böra få vara i fred för agitation. Den uppmaningen vill jag rikta till dem, som möjligen spekulera i att få flera röster för sin meningsriktning.

Jag har med dessa ord försökt reducera frågan till de proportioner som den verkligen har, och jag ber med stöd av vad utskottet anført och de skäl jag nu angivit att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Björck**: Herr talman! Anledningen till att de borgerliga representanterna i konstitutionsutskottet enats om en och samma reservation är den, att

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
vi äro överens om att riksdagen bör respektera den ståndpunkt regeringen intagit, då den ansett sig icke böra effektuera förra årets riksdagsbeslut.

Jag skall inte yttra mig i själva sakfrågan. I fråga om dessa rösträttsstreck äro meningarna delade även inom de partier, som reservanterna representera. Jag vill inte bestrida, att det även inom det parti som jag representerar, folkpartiet, finnes sympatier för att dessa streck tagas bort. Men detta är en sak för sig. Då regeringen nu anser att frågan bör vila, tills det blir lugnare tider, anser jag att vi böra vara eniga med regeringen härom. Såvitt jag kan se, finnas inga skäl för riksdagen att nu fatta beslut om en grundlagsändring. Jag måste beklaga att en stridsfråga som denna kommit upp. Anse motionärerna, att tiderna nu äro sådana, att vi kunna undvara den styrka som samlingsregeringen utan tvivel varit för vårt land och vårt folk? Att det är val i höst borde inte ha föranlett att en dylik fråga tagits upp. Men man har svårt att värja sig för misstanken, att det är något dylikt som ligger bakom.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

37

Herr Holmbäck: Herr talman! I själva sakfrågan vill jag bara säga, att jag delar herr Källmans uppfattning, att man i den förda debatten överdrivit frågans betydelse. Det kan finnas skäl både för den ena och den andra ståndpunkten. För min del anser jag de övervägande skälen tala för att man låter de båda strecken falla, och jag står alltså i sak på samma ståndpunkt som utskottsmajoriteten.

Frågan blir då, hur man politiskt skall bedöma saken just nu. Vad utskottet föreslår är att riksdagen såsom vilande antager ett förslag till ändring av 16 § riksdagsordningen. Det har alltså inte föreslagits, att man skall fatta ett beslut med omedelbar verkan. Det har inte föreslagits, att man skall fatta ett beslut, som tvingar regeringen, däruti alla partiernas representanter sitta, att taga ställning till frågan. Vad man skall göra är i själva verket blott att fatta ett beslut, som möjliggör ett definitivt avgörande under nästa fyraårsperiod, i stället för att detta definitiva beslut skulle skjutas över till fyraårsperioden 1949—1953.

Den omständigheten, att vi fortfarande ha en samlingsregering, utgör enligt min uppfattning inte något hinder för att riksdagen fattar ett sådant beslut om vilandeförklaring av ett grundlagsändringsförslag. Det skulle vara något helt annat, om man nu hade att fatta ett beslut, som omedelbart skulle effektueras. I sådant fall skulle jag med hänsyn till den hållning som högern och bondeförbundet intagit, rösta för avslag. Det är ju en politisk fråga, och det vore att bryta samlingen, om man i sådant läge röstade ja. Om frågan kommer upp till definitivt avgörande vid en tidpunkt, då samlingsregeringen fortfarande sitter, kommer jag av samma skäl att rösta nej. Men jag kan inte finna, att det i nuvarande läge, då det blott är fråga om en vilandeförklaring, på grund av samlingsregeringens existens är nödvändigt att rösta nej. Jag kommer därför att vid voteringen ansluta mig till konstitutionsutskottets förslag

I herr Holmbäcks yttrande instämde herr *Sandegård*.

Herr Elofsson, Gustaf: Herr talman! Jag tror, att man bör tänka sig noga för, innan man ger sig på att avskaffa konkurs- och fattigvårdsstrecken. Vad till en början beträffar konkursstrecket, har ju detta relativt liten betydelse, eftersom det drabbar en mycket liten grupp medborgare. Och som herr Källman mycket riktigt framhöll, är det så, att de som komma i konkurs efter den 25 juli inte falla för konkursstrecket under ett år framåt. Men se vi på fattigvårdsstrecket, måste man väl ändå säga, att detta utgör en liten hållhake, om jag får använda det uttrycket. Om detta rösträttsstreck borttages, komma alla

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
medborgare, oavsett om de fullgöra sina medborgerliga skyldigheter eller inte, att få samma rättigheter.

Jag kan inte riktigt dela herr Elmgrens synpunkter på frågan. Han framhöll, att vissa borgerliga tidningar uttalat sig för ett avskaffande av fattigvårdsstrecket. För min del är jag av en helt annan åsikt. Jag undrar, hur det skulle se ut vid valet, om bilar och bussar skulle köra fram till ålderdomshemmen för att få i väg åldringarna till vallokalen. Det glädde mig mycket att höra herr Källman uppmana sina partikamrater att inte använda detta system. Det skulle verkligen vara beklämmande att få se sådant förekomma på en valdag. Det skadar nog inte, att det gamla fattigvårdsstrecket står kvar. Och jag tror inte, att de personer som äro intagna på ålderdomshemmen ha något större behov av att få avgiva sina röster. Det har sagts, att det finns andra åldringar, som kunna vara lika oförmögna att rösta som de som äro intagna på ålderdomshemmen, men som få ha sin rösträtt kvar. Men dessa personer ha ju dock inte fallit det allmänna till last.

Jag tror, att det finns många socialdemokrater, som med vemod lägga sin röst för konstitutionsutskottets förslag, enär de inte vilja bryta med sina mera radikala kamrater.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Lindén**: Herr talman! Mig förefaller det, som om en fortsatt diskussion i denna fråga skulle vara överflödigt och som om voteringsmaskinen borde få avgöra ärendet, enär positionerna äro klara. Emellertid har det under debatten fällt några yttranden, som givit mig anledning att begära ordet.

När man deklarerar, att frågan om konkurs- och fattigvårdsstreckens avskaffande är en politiskt allvarlig sak och när denna deklaration får den allvarliga klang, som herr J. B. Johansson gav åt den, förefaller det mig, som om man hade avsevärt överskattat frågans betydelse. De borgerliga ha, såvitt jag kunnat finna under de riksdagar jag bevisat under samlingsregeringens tid, inte alltid ålagt sig den moderation gentemot samlingsregeringen, när det gäller förslag och uppträdande, som socialdemokratiska partiet självklart har funnit sig böra iakttaga. Jag har som ledamot av socialdemokratiska partiets riksdagsgrupp många gånger fått den uppfattningen, att det socialdemokratiska partiet måste uppträda som Kungl. Maj:ts parti för att skydda samlingsregeringen mot riksdagen. Men det är ganska enkelt att uppträda demonstrativt, för partier i minoritetsställning. Frågan blir politiskt allvarlig, först när majoritetspartiet självt tager ett initiativ i den svenska riksdagen. Statsministerns deklaration förra året innebar väl inte heller på något sätt, att riksdagen och dess majoritetsparti skulle vara så hårt bundna, att inte därifrån skulle kunna tagas initiativ i denna fråga. Den innebär ju ytterst inte mer än vad herr Holmbäck nu för en liten stund sedan klart och tydligt gav till känna.

Jag kan inte heller låta bli att göra en kanske litet försmädlig reflexion. En gång i tiden hördes talet om det socialdemokratiska partiet och den socialdemokratiska riksdagsgruppen som Kungl. Maj:ts transportkompani. Då ansågs det inte bra, att partiet följde regeringen. När nu partiet i en fråga går en helt annan väg än regeringen, så är inte heller det bra. — Det är inte alltid så lätt för de socialdemokratiska riksdagsmännen att uppträda riktigt i denna församling.

Man har vidare, herr talman, talat om att man borde bereda pensionärerna på ålderdomshemmen det lugn och den ro, som låge i att de slappe utöva sin rösträtt. Jag vill gärna ge till känna, att jag i mitt ställningstagande i konstitutionsutskottet inte har varit fylld av särskilt starka känslor för att pensio-

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
närerna på ålderdomshemmen skulle få rösträtt. Jag är tämligen övertygad om att det i sak är en ganska meningslös gest. Men kan man på annat sätt än genom att ge ålderdomshemmens pensionärer rösträtt skapa ett rättvisare system? Det finns otvivelaktigt i Sverige många röstberättigade, som ur intellektuell eller moralisk synpunkt kanske ännu mindre än ålderdomshemmets pensionärer äro värda att ha rösträtt. Dessa kunna vi inte komma åt. Jag är inte ens säker på att de borgerliga partierna, om en sådan möjlighet skulle kunna beredas, skulle vara villiga att undersöka, huruvida man skulle kunna begränsa rösträtten med hänsyn exempelvis till intelligens, moral och dylikt, d. v. s. att man skulle gå en så underlig väg som att försöka få läkarundersökning eller intelligensmätning på folk. Alla veta och alla förstå, att detta är blankt omöjligt. Kan man då inte gallra på den ena sidan, förefaller det vara riktigare att ge den mindre gruppen samma rätt som den större gruppen redan har.

Men det, som för mig har varit mest avgörande — och detta kanske därför att jag sedan länge har ett mycket starkt socialvårdsintresse — är den deklassering av ålderdomshemmen, som detta rösträttsstreck egentligen skapar. Här gäller det dock en grupp av väljare, bestående av fattigt folk, som ur intellektuella eller andra synpunkter inte är mindre kvalifikationsduglig än andra väljargrupper, men som ändock förlorar sin rösträtt, därför att vederbörande äro intagna på ålderdomshem. Detta måste med nödvändighet föra med sig, att en människa, intagen på ett ålderdomshem, en människa som således underkastats vissa restriktioner, känner sig deklasserad, och även ålderdomshemmet blir deklasserat i förhållande till alla de privata ålderdomshem, som eljest finnas här i landet. Den frågan är för mig av ganska stor betydelse.

Till slut skulle jag också vilja säga gentemot herr J. B. Johansson i Fredrikslund, att jag tror inte, att det finns någon inom det socialdemokratiska partiet, som önskar försämra kvaliteten av ett valresultat genom att till väljarkåren föra människor, som inte skulle vara fullt kvalificerade för rösträttens utövande. Men jag är å andra sidan alldeles övertygad om, att vad det än kräves för att skapa kvalifikationer för ett riktigt utövande av rösträtten, så inte är det inkomst och förmögenhet. Kvalifikationsgrunderna måste ovillkorligen sökas på något annat håll.

Herr J. B. Johansson frågade, om vi trodde, att en röstpolitisk kvantitetsökning också vore detsamma som en kvalitetsförbättring, och han sade några försmädliga ord om att en demokrati icke kan bäras upp av en massa, utan att man måste räkna med — jag föreställer mig att han menade det — en utgallring bland väljarkåren för att få den kvalitativt högststående väljarkår, som är nödvändigt för ett demokratiskt land.

Herr talman! Jag vet icke, om jag tar miste, om jag säger — det kanske är litet av partipolitisk högfärd — att om man skulle kunna ur väljarkåren gallra ut väljarna med hänsyn till intellektuella och moraliska kvalifikationer och alldeles stryka bort inkomst- och förmögenhetskvalifikationer, så är jag inte på något sätt övertygad om att det är de borgerliga, som skulle vinna på en sådan anordning.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Det var icke min avsikt att deltaga i denna debatt, men jag blev uppkallad av hans excellens herr statsministerns ganska uppseendeväckande förklaring, att reservanterna icke på riktigt sätt återgivit de yttranden, han hade vid frågans behandling i fjol.

Om hans excellens därmed menade, att reservanterna icke *fullständigt* hade återgivit vad han sade, har han naturligtvis rätt, men kammaren torde finna

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
det naturligt, att icke reservanterna funnit sig föranlättna att i dess helhet återge hans excellens' yttrande.

Det tycks emellertid vara statsministerns mening, att vi också hade citerat honom *oriktigt*. Jag finner mig därav föranlåten att för kammaren dokumentera, att vi ha citerat fullkomligt rätt. Jag åberopar därvid *första* kammarens protokoll, under anmärkning i förbigående, att jag nästan misstänker, att hans excellens herr statsministern endast hade i minnet vad han yttrade i andra kammaren, och därför onekligen fann vissa divergenser.

Det är på två ställen som vi, såsom kammaren torde finna, ha citerat statsministerns yttrande. Det är först och främst andra stycket från slutet, och kammaren behagade finna, att där finns ingen annan skiljaktighet än den, som framkallas av att yttrandet överförts från direkt till indirekt form. Det heter i statsministerns eget anförande: »Det kan icke komma i fråga att regeringen som svar på en sådan riksdagens begäran skulle framlägga förslag i dessa ting, såvida man icke inom regeringen kan bli enig om att göra det. Det är på det sättet jag anser att man måste upprätthålla överenskommelsen om undanskjutande av de inrepolitiska meningsskiljaktigheterna, att man icke inom regeringen under motstånd av en minoritet kan driva fram ett regeringsförslag av denna art. Det är därför mycket troligt att en skrivelse från riksdagen i detta avseende helt enkelt inte kan effektueras av samlingsregeringen.»

Vidare citeras hans excellens i det sista stycket. Citatet börjar på femte raden från slutet å sid. 5. Det låter på det här viset i protokollet: »När det vid samlingsregeringens tillträde hette att inrepolitiska tvistefrågor skulle undanskjutas, hade detta givetvis i första hand avseende på regeringens arbete, men man utgick naturligtvis också ifrån att partierna i riksdagen skulle vara beredda att bära upp den grundval, som regeringen hade angivit för sitt arbete.»

Jag har velat läsa upp dessa ord med särskilt eftertryck för att det måtte bättre än i hans excellens herr statsministerns minne inskräpas vad som i detta ärende sades i fjol.

Herr Engberg: Herr talman! Det finns ju knappast någon fråga, som är så liten att det inte kan gå politik i den. När nu emellertid herr J. B. Johanson i sitt anförande förklarade, att denna sak skulle få vittgående verkningar, att det vore en mycket stor fråga — han varierade adjektiven på olika sätt men allt gick i den riktningen att frågan skulle ha en utomordentlig politisk portée — så nödgas jag spörja: vad är det i själva verket som inträffat, när man från den ärade talarens parti nu genom honom gör denna fråga till en så stor politisk fråga?

Jag kan icke erinra mig att ute i valstriderna denna fråga har figurerat på dagordningen; den har inte tagits fram i högerns proklamationer till valmanskåren, den har icke heller figurerat i vallitteraturen i övrigt. Man har inom olika läger dragit sig för detta, därför att det ju måste finnas en viss storleksordning på frågorna, innan man gör dem till politiska. Den gamle tyske filosofen Hegel brukade säga, att det finns en gräns, där kvantiteten slår över i kvalitet, eller, annorlunda uttryckt och tillämpat på detta fall: det bör finnas en viss storleksordning på en fråga, innan den kan föras fram, som den ärade talaren gjorde, under skräckinjagande varningar för de fruktansvärda politiska konsekvenser, som skulle uppstå, ifall man gjorde den lilla städning i rösträttsbestämmelserna, som här har ifrågasatts.

Jag erinrar den ärade talaren om att gång på gång passera riksdagens bord frågor från andra områden — jag tänker på socialpolitiska frågor, jag tänker på beskattningsfrågor och dylikt — där, såvitt jag vet, man aldrig anser det så självklart, att man skall avstå från att hävda sin sakliga mening. Jag vet

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
nu inte, varför man inte från högerhåll också i dessa frågor avlossar skrämskott och utmålar katastrofala konsekvenser vid anmälda avvikelser.

Jag styrktes i uppfattningen, att herr J. B. Johansson har överdrivit, när jag hörde en deklaration här från folkpartiets sida, framförd av herr Holmbäck. Utan reservation förklarade denne, att han i sak stode på konstitutionsutskottets sida beträffande såväl konkursstrecket som fattigvårdsstrecket. Och om jag till hans deklaration lägger, att man — vilket här också har bragts i erinran — inom folkpartiets press har varit uppdelad i skilda läger, så drar jag därav den slutsatsen att det här inte, som det ibland kan vara fallet, går någon gräns emellan en borgerlig och en icke borgerlig åskådning i dessa ting, utan att det vill synas, som om min ärade vän herr Jones Andersson och representanterna för högerpartiet tillsammans ha blåst upp denna fråga till en storpolitisk angelägenhet.

När herr Herlitz citerade hans excellens statsministern, så hade han ju ingen anledning att citera det, som redan statsministern hade läst upp, men jag lyssnade också uppmärksamt till vad statsministern läste upp av det han tidigare hade sagt, och där förekom en passus, som enligt min mening ändå är den väsentliga, nämligen att när det påkallas, att man bär upp den gemensamma grundvalen för ett politiskt samarbete, så få vi icke däri inlägga en sådan fordran som att man avstår från, som hans ord föllo, självverksamhet från riksdagens sida.

Här sitta vi i riksdagen med vår sakliga uppfattning, vår sakliga övertygelse i denna och i andra frågor, och då är spörsmålet, om utskottsledamöterna när nu en motion lägges fram, som man har att ta ställning till, skola säga: »Ja, den här frågan kan det komma att gå politik i; följaktligen skola vi avstå från vår övertygelse och lägga frågan åt sidan.»

Hade det exempelvis varit så, herr talman, att det kring den fråga det nu gäller skulle under lång tid ha stått en stor politisk debatt ute i landet, hade det varit så, att den figurerat i valrörelse efter valrörelse och hade det varit så, att man överhuvud taget ansett den vara värd att ödsla energi på, så är det ju mycket tänkbart, att situationen hade varit en annan. Kanske hade man då givit herr J. B. Johansson och hans meningsfränder rätt därutinnan, att spörsmålets aktualiserande just i den nuvarande situationen hade en politisk betoning. Men hela denna bakgrund har ju icke förelegat, herr talman! Frågan har tagits upp motionsvis här. Konstitutionsutskottet har behandlat den och funnit, att motionärernas sakskaäl äro så starka, att det inte har velat förbigå dem. Och eftersom själva sakfrågan väl här närmast skall diskuteras, skulle jag, herr talman, be att få säga ett par ord också i denna. Jag gjorde det beträffande fattigvårdsstrecket och även konkursstrecket redan vid fjolårets riksdag, men jag skall den här gången fästa mig vid några andra synpunkter än dem jag den gången berörde. Jag börjar med konkursstrecket.

Det lät på en ärad talare, på skånebänken tror jag det var, som om det från det socialdemokratiska partiets sida skulle föreligga någon lusta att exploatera den valmanskår, som beröres av konkursstrecket. Jag tänkte för mig själv: »När har denna valmanskår egentligen röstat med arbetarpartiet?» Jag hade, herr talman, levat i den kanske oskuldfulla föreställningen, att den företeelse, som kallas konkurs och konkurstillstånd, väsentligen berörde det kommersiella samhället; icke så tolkat, herr talman, som om t. ex. det socialdemokratiska partiet skulle sakna inslag av kommersiell begåvning — sådan finns ju, gunås, inom alla partier — utan så att förstå, att den grupp av medborgare, som praktiskt drabbas av konkursstrecket, ju hör hemma i det läger, där herr J. B. Johansson i valrörelserna är ute på jakt efter lämpligt villebråd.

Emellertid är det inte detta som närmast förvånar mig. Vi ha också någon-

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
 ting som heter ackord. Här ha vi Andersson; han begäres i konkurs och går i konkurs. Här ha vi Pettersson; han är också så där »på gärsgårn», som det heter, att begäras i konkurs, men han klarar upp detta fiffigt och får under hand ett ackord. Nå vad händer? — nu frågar jag herr J. B. Johansson. Om Andersson berövas sin rösträtt, men Pettersson, som fått ackord, får ha sin kvar. så säger väl redan det exemplet, att det är någonting galet med ett sådant där streck. Streck måste nämligen, om det skall ha någon mening, vara ett indicium på någonting, ett indicium på att den som stupar på det har en medborgerlig karaktärsegenskap, som gör vederbörande olämplig för rösträttens utövning.

Vad skulle då konkursstrecket vara ett indicium på? Ja, det skulle då vara på sådan ekonomisk ansvarslöshet att man lämpligen inte bör få råda över sig själv och sitt. Men det finns många skötsamma och ansvarskännande medborgare, som råka i konkurs, därför att de ha i god tro tecknat borgen åt andra. Tag då, herr talman, fortfarande med Andersson och Pettersson som exempel, följande situation. Andersson har tecknat borgen för Pettersson. Andersson går i konkurs, och Pettersson skulle också gå i konkurs. Men han krånglar sig på sin kant till ett ackord. Andersson mister rösträtten, Pettersson, som förvållat både sin egen och Anderssons ofärd, får behålla den.

Jag måste säga, att detta verkar ändå så pass orimligt, att har man något sinne för ett förnuftigt sammanhang i det som sker, man gärna icke kan vägra sin medverkan till att putsa bort dylikt, även om jag gärna medger, att den grupp det gäller inte är stor, och även om jag medger, att den kommer att exploateras av helt andra än den meningsriktning, som står bakom konstitutionsutskottets majoritet.

Jag går emellertid till den andra frågan, och jag kan göra det så mycket hellre, herr talman, som i det län, vilket jag representerar, det finns procentuellt mer än i andra län människor, omhändertagna av fattigvården för varaktig försörjning. Jag får ju säga, att om det resonemang, som herr J. B. Johansson för, vore riktigt, så skulle jag känna mig frestad föreslå honom att allvarligt undersöka införandet av ett senilitetsstreck. Ett sådant vore kanske något för uppslagsrika hjärnor att tänka på, eftersom resonemanget framför allt, understruket av min ärade vän här på dalabänken, gick ut därpå att det här gäller så gammalt folk, att vi skola låta dem vara i fred, att vi skola skapa ett »skyddsstreck». Jag vill minnas, att jag vid något val såg högerpressen publicera bilden av någon gammal dam, som ännu vid hundra års ålder fördes fram till valurnan och röstade, och hurusom de stora högertidningarna här i huvudstaden presenterade vederbörande som ett lysande föredöme av medborgerlig livaktighet — nomina sunt odiosa, och därför nämner jag inga namn. Jag erinrar blott om fakta, som hela kammaren känner till och säkerligen observerat lika bra som jag. Jag måste nu alltså förvånas över den uppfattningen, att de, som sitta på ett ålderdomshem för, som termen kanske något oegentligt lyder, varaktig försörjning, böra berövas sin rösträtt, med den motiveringen att de äro för gamla. Observera, herr talman, att ingen enda av talarna har vågat ta i sin mun orden, att de äro mindervärdiga medborgare. Det har ingen sagt, och det kan ingen av herrarna säga. Om jag skulle vädja till herr J. B. Johansson och be honom svara ja eller nej på frågan: äro dessa människor på ålderdomshemmen mindervärdiga medborgare därför att de äro intagna på ålderdomshem?, så är jag övertygad om, att han inte vågade säga ja och alltså förklara, att de äro mindervärdiga. Det är ju dock ett faktum, att till denna grupp kan räknas hela raden av dem, som ha nått 67 års ålder och som alltså ha folkpension, men som lämnat denna sin folkpension till kommunen för att i stället få inackordering på ålderdomshem. Nu vet jag, att detta med hänsyn till rösträtten tolkas olika på olika håll: att man låter dem ha rösträtten på somliga håll och att man

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
på andra håll är strängare. Men att man överhuvud taget behandlar vederbörande olika i detta fall, tyder ju på att det är, lindrigast sagt, ganska märkvärdiga bestämmelser som här gälla.

Men vidare! Det finns på ålderdomshemmen — jag har själv i mitt län besökt ålderdomshemmen och språkat med dem, som där äro — en och annan, och inte så få, som har varit i den situationen att han t. ex. blivit änkling och inte har någon som sköter om sig hemma och därför tyckt det vara bättre att flytta till ålderdomshemmet för att där få daglig skötsel och god tillsyn. Det är ju inte så lätt för en gamling, som suttit i en stuga, att helt plötsligt, då han står där som änkeman, få tag på ett kvinnfolk, som kan sköta om och pyssla om honom på ålderns dagar, och därför är det naturligt och mänskligt att han väljer denna utväg. Då frågar jag mig: innebär detta, att man är på ålderdomshem eller att man är i den situationen att man varaktigt får fattigvårdsunderstöd, ett indicium på att man är en sämre medborgare?

Er, herrar av högern, skulle jag vilja fråga en sak. Ni voro med om att vidga rösträtten ned till de 21 åren och ni gjorde det utan motstånd. Ni funno det naturligt, att vi togo detta steg. Ha ni tänkt på vilken brokig samling av medborgare, som egentligen kom med i häven den gången? Ha ni tänkt på, hur många av dessa, som gå att utöva sin rösträtt för första gången, försörja sig själva? De äro ofta försörjda av en förmögen pappa och mamma, men så länge de äro det, är det inte något fel på deras omdöme och inte något fel på deras medborgarskap. Jag får ju säga, att den ståndpunkten förefaller mig vara ganska orimlig, att, medan å ena sidan — och det finner man vara fullkomligt i sin ordning — en rad medborgare, som visserligen inte äro av samhället försörjda men försörjda av far och mor och ännu inte ha kunnat skaffa sig någon egen försörjning, skola ha rösträtt, så skall å andra sidan den grupp av medborgare, som representeras av dem, som bakom sig ha ett långt liv i fattigdom, slit och umbäranden och som inte ha fått någon annan lott än att hamna på ålderdomshemmet, berövas sin rösträtt. Jag kan sannerligen inte, herr talman, förstå, hur man kan hävda något dylikt.

Det gläder mig därför också särskilt i dag, herr talman, att höra, att den åskådning, som historiskt bättre än någon annan borgerlig åskådning har slagit vakt om personlighetsprincipen och skjutit människovärdet i förgrunden, nämligen den gamla klassiska liberalismen, icke är död i folkpartiet, utan att den har sina målsmän och sina talangfulla förespråkare. Därför förefaller det mig som om man ändå hade vissa förhoppningar att det även på högerhåll inom borgerligheten skall klarna i denna fråga.

Detta är visst min trettioförsta riksdag. Jag har varit med om alla rösträttsdebatter under tiden närmast före rösträttsreformen, jag har varit med när högern har förklarat, att detta samhälle går överstyr, om vi inte få ha kvar den 40-gradiga skalan, att det går överstyr, om vi ge kvinnorna rösträtt — det har överhuvud taget sagts, att detta samhälle skulle ramla över ända var gång det varit fråga om att vidga rösträtten till nya grupper. Hur har det gått, mina herrar? Det förefaller mig, som om detta samhälle består, och det förefaller mig, som om det består med glans. Ville jag komma med en paradox, herr talman, skulle jag vilja säga, att ju bredare detta samhälles demokratiska basis har blivit, desto konservativare i ordets bästa mening har samhället blivit. Det är ju ett ämne för en filosofisk betraktelse, men den skall jag inte inlåta mig på i detta sammanhang. Det är dock inte någon historisk nyhet, och går man saken närmare in på livet, blir det också begripligt.

Allt som allt, herr talman: de gentlemen's agreements, som man sagt ha träffats rörande hållningen till frågor, som skulle vara av partiskiljande in-

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
nebörd, har jag inte funnit vara tillämpliga i detta fall, utan här vill jag hålla på den riksdagens självverksamhet, som statsministern i sin deklaration i fjol förklarade vara naturlig och nödvändig. Vidare måste jag beträffande såväl fattigvårdsstreckets som konkursstreckets säga, att bortputsandet av dessa skönhetsfläckar i våra rösträttsbestämmelser innebär en gärd av rättvisa åt dem det gäller, men också en gärd av uppskattning av de principer och de idéer, som ha legat till grund för den långa rösträttskampen i detta land. Därför herr talman, kommer jag för min del att ge min röst åt konstitutionsutskottets hemställan.

Ordet lämnades nu för kort genmäle till herr **Herlitz**, som yttrade: Herr talman! Herr Engberg gjorde sig liksom flera föregående talare den mödan att undersöka vad det egentligen skulle finnas för rättslig grund och rättslig motivering för dessa streck, och han ville få klargjort, huruvida på högerhåll rådde den uppfattningen, att dessa människor vore på något vis mindervärldiga, eftersom man ville beröva dem rösträtten.

Jag känner mig därav föranliten att erinra om ett faktum, som jag tror icke blivit nämnt här i debatten men som väl förblivit omnämnt därför att det varit så självklart, nämligen att grunden för rösträttsstrecken inte är något som helst omdöme om dessa människors värde ur den ena eller den andra synpunkten, utan att grunden därför är allenast det förhållandet, att dessa människor, som befinna sig i konkurs eller äro intagna på fattigvårdsanstalt eller som — dessa kunna för resten också omnämnas i detta sammanhang — stå under förmynderskap, befinna sig på ett alldeles särskilt sätt i en beroende ställning, eftersom de icke ha den självständighet, som utmärker vanliga medborgare.

Detta är naturligtvis grunden; i varje fall får jag säga, att det för mig är självklart att betrakta strecken ur denna synpunkt.

Herr **Karlsson, Gottfrid**: Herr talman! När herr Herlitz för en stund sedan sökte utreda, på vad sätt reservanterna hade citerat hans excellens herr statsministerns yttrande under förra årets debatt i denna fråga, så läste herr Herlitz ur protokollet följande: »När det vid samlingsregeringens tillträde hette att inrepolitiska tvistefrågor skulle undanskjutas, hade detta givetvis i första hand avseende på regeringens arbete, men man utgick naturligtvis också ifrån att partierna i riksdagen skulle vara beredda att bära upp den grundval, som regeringen hade angivit för sitt arbete.» Där slutade herr Herlitz. Men fortsättningen på hans excellens' yttrande lyder: »Detta har emellertid inte betydtt att regeringen av riksdagen krävt, att riksdagen i alla frågor skulle säga ja och amen till vad regeringen föreslagit.» Och därpå fortsätter hans excellens: »Det förhåller sig väl också på det sättet, att meningsskiljaktigheterna här i riksdagen under samlingsregeringens tillvaro ibland varit ganska stora.» Man får enligt mitt förmenande en annan bild av hans excellens' yttrande, om man läser det något fullständigare än herr Herlitz ansåg sig böra göra. Jag har endast velat gentemot herr Herlitz anföra det nu sagda.

Herr J. B. Johansson har i sitt anförande sökt göra gällande, att den fråga, vi här diskutera, är av oerhört stor betydelse för det politiska samarbete, som under den rådande kristiden har förekommit mellan de olika partierna, med andra ord att den skulle vara väsentlig för samlingsregeringens vara eller icke vara. Jag har mycket svårt att förstå, hur herr J. B. Johansson kan göra gällande, att denna fråga skulle kunna vara av så stor betydelse. Jag tycker att saken reducerades till sina rätta proportioner i det anförande, som nyss hölls av herr Källman. Frågan har icke alls så stor betydelse som herr J. B. Jo-

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)

hansson ville göra gällande, tvärtom är det ju, som den ärade talaren på västernorrlandsbanken mycket värtaligt uppvisat, endast fråga om att taga ställning till en praktisk angelägenhet. När frågan förelåg förra året, gällde den ju en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande av förslag, och vi fingo då tämligen klart besked från hans excellens herr statsministern, att om det icke kunde vinnas enighet inom regeringen, så var det inte sannolikt, att riksdagens skrivelse i ärendet skulle leda till att regeringen framlade något förslag för riksdagen. I år ha några motionärer liksom i fjol föreslagit direkt antagande av en vilande grundlagstext för att icke saken skall behöva skjutas fram så långt i tiden som skulle bli fallet, om man skulle vänta, tills den nuvarande samlingsregeringen efter de rådande krisförhållandena har avlösts av en annan regering.

I förbigående vill jag säga till herr Elofsson — jag vet inte, om han är inne i kammaren — att när han uttalade sin stora glädje över att herr Källman uppmanade sina partivänner att låta ålderdomshemmen vara i fred, så är det väl ändå en något fri tolkning av vad herr Källman yttrade. Herr Källman uppmanade herrar och damer valmakare att låta personerna på ålderdomshemmen vara i fred. Det är väl något annat än att uppmana sina partivänner, ty valmakare finns det väl inom alla partier.

Sedan kan jag inte underlåta att säga några ord i anledning av herr Björcks anförande. Herr Björck anförde till försvar för sitt ståndpunktstagande ungefär följande. Att vi inom det borgerliga lägret — säger han — ha kunnat ena oss om reservationen, beror därpå, att detta ärende är av sådan art, att det inte funnits möjlighet att vinna enighet om frågan i regeringen. Nu har ju en partivän till herr Björck i ett senare anförande deklarerat en annan uppfattning, men jag skulle vilja ställa den frågan till herr Björck: när vi väl inom den närmaste tiden få till behandling i riksdagen folkpartiets partimotion om ändring av tryckfrihetsförordningen, gäller det ju också en fråga av den naturen, att det icke varit möjligt att vinna enighet inom regeringen. Då kommer väl herr Björck vid det tillfället att i konsekvens med den uppfattning, han nu deklarerat, gå emot sitt partis motion om ändring av tryckfrihetsförordningen? Det måste väl vara konsekvensen av det försvar, som herr Björck i dag anför för sitt ståndpunktstagande i denna fråga.

Jag kan, herr talman, som jag nyss sagt, icke finna, att denna fråga har så stor betydelse som man här velat göra gällande. Jag tycker vi kunna hålla oss till att det endast är fråga om en praktisk angelägenhet. Motionärerna ha väckt och utskottsmajoriteten har lagt fram ett förslag, som, om riksdagen bifaller detsamma, kommer att vara vilande för fortsatt grundlagsenlig behandling, till dess valen till andra kammaren ha skett. När vi nästa gång få upp frågan till behandling, blir det ju beroende av tidsläget då, om man fortfarande skall åberopa samlingsregeringens allmänna deklaration eller icke.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till konstitutionsutskottets förslag i förevarande ärende.

Herr **Björck** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Min vän herr Gottfrid Karlsson ansåg sig kunna sätta likhetstecken mellan tryckfrihetsmotionen i år och denna motion. Vad denna motion beträffar, ha vi statsministerns ord på att något förslag icke framlagts från regeringen på grund av att det icke rådde enighet i frågan. Statsministern yttrade ju i fjol, att om regeringen icke bleve enig, komme den icke att framlägga något förslag i ämnet, trots att riksdagen i skrivelse begärt detta. När vi ännu icke fått någon proposition från regeringen, så är detta ett bevis för att ett sådant förslag icke har kunnat samla enighet inom regeringen. Det är inte så med motio-

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
nen rörande tryckfrihetsförordningen. I det fallet har riksdagen icke i fjol behandlat något skrivelseförslag, och man kan därför icke sätta likhetstecken mellan dessa frågor.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Karlsson, Gottfrid**, som yttrade: Herr Björck talar om för mig, att regeringen enligt statsministerns förklaring icke kommer att lägga fram en proposition i anledning av riksdagens skrivelse förra året i denna fråga. Detta var mig icke obekant, men det var inte det jag frågade om, utan jag talade om den motivering herr Björck anförde.

Herr Björck säger, att detta förhållande är anledningen till att reservanterna enats om att yrka avslag på de föreliggande motionerna, och han menar, att denna fråga icke kan jämföras med frågan om tryckfrihetsförordningen. Jo, det kan den visst, ty på grundval av en interpellation, som i vinter framställdes i andra kammaren, ha vi fått klart besked om att det inom regeringen icke kunnat vinnas enighet om framläggande av förslag till förändring i tryckfrihetsförordningen. Då det nu föreligger en motion från folkpartiets sida, undrade jag, om herr Björck skulle gå emot den motionen med samma motivering som han går emot den nu behandlade.

Herr Andersson, Jones Erik: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet efter herr Källmans utläggning av sin ståndpunkt i denna fråga; det framgick ju av hans anförande, att hans intresse för denna reform inte var av det allra hetaste slaget. Herr Källman tycker ju att det är galet redan nu, att rösträtt tillerkänts en hel del gamla senila människor, men det föreliggande förslaget, till vilket herr Källman ansluter sig, innebär ju en utvidgning åt samma håll, d. v. s. det kommer att göra saken ännu galnare. Herr Källman önskar liksom jag, att de människor, det här är fråga om, måtte få så mycket som möjligt lämnas i fred, men därför att det finns en hel del högvärdiga medborgare bland detta klientel, vilka tilläventyrs skulle vilja begagna sin rösträtt, måste man enligt hans mening riva upp hela fältet och ge rösträtt åt allihop.

Herr Engberg talade så vackert och grant, som han alltid brukar, om de »skönhetsfläckar», som vidlåda lagstiftningen och som det nu är meningen att man skall sopa bort. Ja för all del, men jag vill påminna herrarna här om att det återstår en skönhetsfläck till — det gäller de omyndigförklarade. Man frågar sig: varför skall man då ha den skönhetsfläcken kvar? Vet då inte vederbörande, att även på den kanten finns det säkerligen en hel del rätt kloka människor, som ha råkat in i den kategorien kanske därför att de varit litet för klyftiga? De ha t. ex. inte ansetts kunna sköta pengar, men i övrigt är det ju inte större fel på dem än när det gäller de konkursmässiga. Skulle man inte kunna anföra samma argument i det fallet? Varför skola de vara avspärrade? Jag är övertygad om att om det kommer en motion ett följande år om borttagande även av denna »skönhetsfläck» — vilket inte alls skulle förvåna mig — kommer herr Engberg att med den kraft och pondus, han är mäktig, hålla ett glödande tal för undanskaffande även av den skönhetsfläcken, ett tal, späckt, såsom vi känna till, med filosofiska citat från antiken, flammande storslaget, och kammaren lyssnar och säger ja och amen. — Ja, det är bara ett horoskop, herr talman, ett tips för framtiden, men när det slår in, kommer det inte att förvåna mig ett dugg.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Denna debatt har ju huvudsakligen rört sig om några få punkter. En del av talesmännen för utskottsmajoriteten ha ju gjort gällande, att denna fråga ur politisk synpunkt icke är någon stor fråga, utan en obetydlig, och man har försökt att göra dunkelt ett

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)

uttalande av statsministern förra året i samma ämne. Man har däremot glömt att tala om vad som hände 1939, innan samlingsregeringen bildades. Man har sagt, att beslutet icke är så betydelsefullt, därför att det icke kan verkställas omedelbart, och jag har iakttagit, att åtskilliga av förslaget anhängare ha avgivit personliga reservationer om betänksamhet inför frågan.

Vad beträffar att detta icke skulle vara någon stor politisk fråga, så yttrade jag i mitt första anförande, att detta är en fråga, varom det har stått strid i tjugufem år, och jag yttrade vidare, att den är partiskiljande. Detta visas bäst av det förhållandet, att riksdagens skrivelse förra året till regeringen icke har effektuerats av regeringen på grund av att detta skulle göra ingrepp i det avtal som träffades vid samlingsregeringens bildande. Och man kan väl inte bestrida, att denna fråga och den meningsskiljaktighet, som råder om den, är av inre politisk art.

Man har försökt att finna stöd för förslaget i statsministerns uttalande i andra kammaren förra året. Herr Herlitz har ju lagt den saken till rätta, men jag vill inlägga en liten gensaga emot att det är bara det ena partiets ledare, låt vara majoritetspartiets, som offentligen skall tolka de direktiv och det avtal, som träffades 1939. Jag tog inom den grupp jag tillhör mycket intresserat del av de meddelanden som lämnades från förhandlingarna före samlingsregeringens bildande, och de överenskommelser, som då träffades, voro förutsättningar, under vilka de olika partiernas statsråd trädde till. 1939 års avtal innehöll i huvudsak, att samlingsregeringen skulle som sina huvudmål ha utrikespolitiken, försvaret och folkförsörjningen, under det övriga mera betydelsefulla politiska frågor skulle skjutas åt sidan, såsom det också står i den föreliggande reservationen. Men när de fyra partierna sålunda ha enats om detta, då går det väl inte gärna för sig, att ett parti ensidigt avger förklaringar, att detta icke är någon stor politisk fråga. Tolkningen och bedömandet av vilka frågor som äro politiska kan ju inte enbart göras av ett parti, och att detta är en partiskiljande fråga framgår väl bäst därav, att det har stått strid om saken i tjugufem år och att till utlåtandet är fogad en reservation av nio ledamöter.

Herr Holmbäck har här hållit ett anförande, som var det mest underliga jag har hört. Han framhöll, att beslutet inte kunde få någon omedelbar verkan, därför att det icke omedelbart kan sättas i verkställighet. Jag skulle vilja fråga herr Holmbäck: är det inte alldeles självklart, att ett vilande grundlagsändringsförslag icke kan omedelbart vid dess första behandling bringas i verkställighet? Flera av de andra talarna ha också varit inne på detta, att det bara är fråga om ett vilande grundlagsändringsförslag och att det slutliga avgörandet sker först nästa år. Är det någon som har deltagit i riksdagsarbetet någon längre tid, som inte har funnit, att det i dessa fall är det första beslutet som är avgörande? Jag kan för min del inte erinra mig något fall, där ett så betydande grundlagsändringsförslag har blivit avslaget vid den senare behandlingen. Nej, det är i dag som avgörandet sker, och det är därför jag ansett mig böra framhålla de synpunkter jag här anför.

Men det mest egendomliga i herr Holmbäcks anförande var, att han sade, att eftersom beslutet icke kan omedelbart sättas i verkställighet, komme han att rösta för utskottets förslag, men hade det varit fråga om att omedelbart bringa det i verkställighet, skulle han ha röstat nej. Det var en mycket egendomlig deklARATION.

Jag vill erinra om att flera av majoritetspartiets talare här ha avgivit vissa reservationer, som tyda på betänksamhet. Det gjorde herr Källman, det gjorde herr Lindén och även någon annan.

Herr Engberg försökte göra ett stort nummer av att några av folkpartiets

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
 tidningar och ledamöter i denna fråga anslut sig till majoritetens förslag. På det kan svaras, att då det är fråga om överenskommelser, som röra samlingsregeringens arbete, så får inte ett partis ensidiga handläggning vara det avgörande, och vad den partigrupp beträffar som jag företräder, så bedömer den spörsmålet själv och fattar ståndpunkt därefter. Den tar icke sin ståndpunkt med hänsyn till de splittringar, som eventuellt kunna förefinnas inom folkpartiet.

Herr talman! Jag har ingen anledning att frånträda mitt yrkande, utan hemställer fortfarande om bifall till reservationen.

Herr **Holmbäck** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Jag tror, herr talman, att jag vågar uttala, att det inte saknas exempel på att ett grundlagsförslag avslås, då det andra gången behandlas av riksdagen. I varje fall är det fullständigt klart, att då ett grundlagsförslag andra gången förekommer för riksdagen, har riksdagen sin fulla frihet att göra hur den vill d. v. s. att antaga eller förkasta förslaget. I den grundlagsfråga, som väl har varit mest känd och haft den största betydelsen under den tid som 1809 års regeringsform har funnits, var det andra gången frågan var uppe, som det stora avgörandet verkligen skedde — jag syftar på det tillfälle, då den nuvarande riksdagsordningen antogs år 1865.

För övrigt tror jag att jag endast behöver hänvisa till mitt anförande: jag tror att det var fullständigt logiskt och klart.

Herr **Gärde**: Herr talman! Jag skall inte inlåta mig på frågan, huruvida framförandet från riksdagens sida av denna konstitutionella fråga står i överensstämmelse med eller strider mot förutsättningarna för samlingsregeringens tillkomst och arbete. För min egen del anser jag dock, att frågan knappast har den politiska räckvidden, att den kan inrangeras under dessa förutsättningar. Enligt min mening ha dessa nu omdebatterade s. k. streck, konkursstrecket och fattigvårdsstrecket, säkerligen icke tillkommit såsom några politiska streck; i sådant avseende äro de uppenbarligen ganska värdelösa. Enligt min mening ha de tillkommit ur rent rättsliga synpunkter och såsom en utbyggnad av det streck, varom nu icke någon strid råder, nämligen det, som säger att den som står under förmynderskap icke är röstberättigad.

Jag vill till en början anmärka, att jag är fullt ense med dem som tydligt och klart här uttalat, att man givetvis icke kan åstadkomma en fullvärdig valmanskår genom några som helst politiska rösträttsstreck. I det hänseendet äro ju de politiska rösträttsstrecken sedan länge dömda, och det är ju knappast någon, som ur den synpunkten här vill försvara dem. En sund politisk utveckling hos ett folk är betingad av helt andra och djupare liggande faktorer än formella rösträttsstreck, framför allt av den allmänanda som behärskar folkets breda lager. Men om man dock icke kan undvara formella rösträttsstreck i en viss mening, så gäller det att taga ståndpunkt till ur vilken synpunkt ett sådant formellt rösträttsstreck i vår grundlag nu uppställs och i vilken omfattning det bör bibehållas.

Först har man givetvis åldersstrecket, som enligt ett förslag, som ju är förklarat vilande, skall sänkas till 21 års ålder d. v. s. myndighetsåldern. Sedan har man ostridigt kvar förmynderskapsstrecket, vilket från rösträtt utestänger den som är omyndigförklarad. I grundlagen uppställs alltså som villkor för rösträtt, att man skall råda över sig och sin egendom.

Givetvis kan man, när det gäller ett formellt rösträttsstreck, alltid uppleta fall, såsom man också här gjort beträffande konkurs- och fattigvårdsstrecken, då resultatet ur reell synpunkt blir otillfredsställande och t. o. m. groteskt.

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)

Det gäller redan åldersstrecket. Antalet levnadsår är ju endast en ytterst otillfredsställande mätare på den mogna, ungdomen nått. Den ene kan vid fyllda 21 år ännu befinna sig på trettonåringens utvecklingsgrad, en annan står kanske på ett stadium som motsvarar den mogna mannens.

På samma sätt är det med avseende å förmynderskapsstrecket. Även här kunna förhållandena vara i hög grad olika. Den ene kan förklaras omyndig på grund av en obotlig sinnessjukdom, som helt förtar honom varje omdömesförmåga, den andre på grund av en sjukdom av annat slag, som icke inverkar på hans omdömesförmåga, men väl på hans förmåga att taga värd om sig själv och sin egendom. Omyndighet kan inträda som följd av oförmåga att ekonomiskt taga hand om sina angelägenheter, och i sådant fall står den ju konkurstillståndet mycket nära.

Hur man än väljer ett formellt rösträttsstreck, tror jag således att man kan draga fram flera fall, som tala för dess bibehållande, och andra fall, som tala för att strecket icke är berättigat.

Min betänksamhet mot att avveckla konkursstrecket grundar sig alltså icke på några som helst politiska motiv, utan på rent juridiska. När man studerar våra författningar, så finner man att så gott som undantagslöst omyndighetstillstånd och konkurstillstånd jämföras med varandra såsom diskvalifikationsgrunder, och detta sammanhänger ju med att liksom den omyndige råder ej heller den i konkurstillstånd försatte över sin egendom. En viss skillnad finns ju därutinnan, att han personligen råder över sig själv, men hans rättsliga handlingsförmåga är dock begränsad. Detta är enligt min mening anledningen till att i den nu gällande riksdagsordningen under samma moment a) talas om den som står under förmynderskap, eller ock den, som är i konkurstillstånd. Man har ur rättslig synpunkt jämfört dessa företeelser. Därmed har man inte på något sätt sagt, att alla som stå under förmynderskap eller som äro i konkurstillstånd skulle vara ovärdiga att rösta, men varje formellt rösträttsstreck måste ju skära tvärs över.

På denna grund är jag ur rent rättsliga synpunkter synnerligen betänksam mot att i detta fall frångå den nuvarande lagens ståndpunkt, som särskilt efter en sänkning av rösträttsåldern till 21 år klart och tydligt är den, att för rösträtt uppställdes det villkoret, att man skall råda över sig och sin egendom. Detta är en synnerligen klar linje. Låt vara att även den givetvis kan verka ganska ojämnt, men det är dock en linje, som icke anknyter sig till ekonomiska förhållanden eller någonting sådant.

Mera tveksam är jag, huruvida man bör bibehålla mom. b), som rör »den som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning». Mig synas både praktiska och principiella skäl tala för att detta rösträttsstreck upphäves. Jag kan icke jämföra den, som är omhändertagen för full försörjning, med den i konkurstillstånd försatte i fråga om begränsningen av hans rättsliga handlingsförmåga. Dock vill jag gärna medge, att det även på denna punkt måhända kräves ytterligare överväganden. Men här går otvivelaktigt en skiljelinje.

Av det nu av mig i korthet antydda följer, att jag knappast från min principiella utgångspunkt kan vara med om att taga bort konkursstrecket. Där emot har jag, såvitt jag nu kan överblicka saken, icke samma betänkligheter mot att taga bort fattigvårdsstrecket. Då denna linje emellertid icke motsvaras av någon, som har framkommit vare sig i debatten eller i utskottets yttrande, kommer jag vid den följande omröstningen att avstå från att rösta.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Denna fråga har givits alltför stora proportioner. Tidningarna började redan för några dagar sedan, då ut-

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.) skottets ståndpunktstagande blev klart, att starkt understryka den omständigheten, att det var de borgerliga partierna som voro emot den föreslagna lösningen, medan socialdemokraterna ville driva den igenom. Och de utgjorde ju majoriteten.

Jag får bekänna, att jag inte kan tillmäta frågan någon större betydelse. Jag förstår inte heller att den skall vara en skiljelinje på det sätt som man velat göra gällande. Frågan är inte stor. Den har nog ganska små verkningar. Man överdriver sålunda frågans innebörd, men den har inte desto mindre blivit en politisk stridsfråga genom det sätt på vilket den framförts i en tid, då vi borde vara angelägna om att inte föra fram sådana frågor. Man bör i stället undvika att frågor, som inte ha någon större betydelse, blåsas upp till stridsfrågor och därigenom skada det samarbete, som dock under de senare åren på ett i stort sett tillfredsställande sätt kunnat fullföljas.

Av den anledningen synes det mig olämpligt att den nu förts fram och gjorts till en stridsfråga, liksom man även här under debatten spetsat till den på ett sätt, som icke har gagnat saken.

Personligen är jag av den uppfattningen, att varje omdömesgill myndig människa bör ha möjlighet att med avgivande av sin röst utse ombud att föra sin talan inom den lagstiftande församlingen — det är ju ingenting annat det gäller. Och från den utgångspunkten har jag också svårt att följa den siste ärade talaren, när han lade den lärde juristens synpunkt på frågan. Här gäller det ju endast om en person har omdöme nog att utse ett ombud åt sig, och då är det väl inte så angeläget om han inte har den frihet, som herr Gärde menar att han i olika avseenden skall ha i sitt handlande.

Går jag sedan till själva sakfrågan och till det som särskilt har väckt strid, måste jag ifrågasätta om man gagnar den sak man förfäktar genom att ge rösträtt åt de på ålderdomshem intagna. De bli då utsatta för agitation från skilda partiers sida att avge sin röst för ett visst parti. De äro inte självständiga redan på grund av sin ställning. Och komma nu representanter för högerpartiet, bondeförbundet, folkpartiet, socialdemokraterna och kommunisterna m. fl. att besöka dessa på en ålderdomsanstalt intagna med hemställen om att de vid ett eventuellt val skola rösta på deras parti så skapas lätt bland dessa människor både oro och strid. De äro icke i den ställning och sakna ofta ett sådant omdöme att de kunna träffa ett självständigt avgörande. Är det då inte med detta att onödigtvis oroa dem, då de i stället i det läge de äro borde få ha frid?

Skall man sedan gå till frågan om kvalifikationen är det väl uppenbart, att det särskilt bland denna kategori av människor finns många, som lida av själsliga och kroppsliga sjukdomar, som göra att de inte ha lätt att träffa ett självständigt avgörande. Redan av den orsaken borde man icke ha tagit upp denna fråga, och därtill borde man icke ha kommit fram med den nu. Av de skäl som jag nu anfört går jag emot det av utskottet framlagda förslaget.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag tycker att det är mindre underligt att man kan ha delade meningar om klokskapen och nödvändigheten av att även i år frambära den motion, som ligger till grund för utskottets betänkande. Men jag har också svårt att förstå dem, som tycka att man under alla förhållanden borde ha undvikit det. Den saken tycker jag inte att man behöver göra till något stort nummer. Jag vill också tillägga att inte heller själva den fråga, som det gäller, förefaller mig vara av den beskaffenhet att man kan göra ett stort nummer av den, vare sig utskottsförslaget nu bifalles eller avslås.

Överhuvud taget har jag rysligt svårt att fatta motiven till den strid som står för att behålla dessa »reliker» kvar. Den förefaller mig nästan som om det vore ett uttryck för en önskan att ha en minnesvård kvar på den kyrkogård,

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)

där man har begravt en sådan mängd rösträttsstreck, en minnesvård som man själv kunde glädja sig åt och som skulle stå för eftervärlden som ett tecken över vad som varit haver, men som för länge sedan försvunnit. Det kan väl inte vara stort annat än kärleken till det förgångna, som gör att det skulle vara så värdefullt att få ha dessa bestämmelser kvar.

Det var emellertid inte för att säga detta som jag närmast begärde ordet, utan för att få uttala att jag har svårt att få grepp på den teknik, som här utvecklats av herr J. B. Johansson. Jag hörde inte herr J. B. Johanssons hela anförande, men av slutklämmen fick jag ett starkt intryck att vad som nu sker var en direkt uppsägning av det samarbete i regeringen, som vi väl allesammans ha skattat så högt. Såväl tonen som ordalydelsen, om jag inte hörde alltför illa, var av den beskaffenheten, att går det nu så att riksdagen bifaller utskottets betänkande, så har man givit samlingsregeringen ett grundskott. Jag kände en rysning i kroppen och tänkte: är det nu slut med behovet av den enighet, som vi alla ha ansett vara ett mycket starkt stöd i dessa orons och bekymrens tider? Och jag frågade mig vidare: är det på det sättet en skilsmässa skall ske, att en gruppleddare i kammaren står upp och proklamerar: »Nu är det slut!» Utan att man får någon antydan från regeringens sida om hur den ser på saken?

Ja, äro banden som hålla de olika partierna i regeringen samman verkligen så sköra, att de kunna petas sönder på detta sätt, då är nog det hela inte så värst mycket värt, får jag lov att säga. Men nog hade jag föreställt mig, i den allvarstid i vilken vi leva och som vi säkert ännu ha framför oss, att en så betänklig sak som att spränga regeringen väl knappast kunde gå för sig utan mera ingående överläggningar, såväl inom regeringen som mellan grupperna — vida mer ingående överväganden alltså än vad som kan innefattas i att en gruppleddare stiger upp och deklarerar: »Nu är det slut!»

Det *kan* inte vara så ynkligt ställt, herr talman, att det samförstånd, som binder oss samman, hänger på en så skör tråd. I så fall skulle det förresten kännas en smula ruskigt för oss med hänsyn till det arbete, som vi här ha att utföra. Vi ha säkerligen i utskotten, även i det utskott jag tillhör, frågor som det råder delade meningar om. Det skulle under sådana förhållanden betyda att vi skulle få gå omkring och höra oss för hos respektive gruppleddare huruvida en linje, kring vilken vi tänkte sluta upp, kunde väcka anstöt eller inte, innan vi vågade taga ställning till frågan. Annars riskerar man ju att få en deklARATION från ett eller annat håll i kammaren: »Är det så, att kammaren bifaller ett sådant förslag, är det slut med samförståndet även inom regeringen.»

Det är den där tekniken som jag inte förstår. Jag tillstår, herr talman, att jag känt mig en smula tveksam, om jag skulle rösta med utskottet eller reservanterna i denna fråga, som jag inte tyckte var så angelägen. Men sedan herr J. B. Johansson har höjt sitt hot är jag inte tveksam längre, utan nu röstar jag för utskottets förslag.

Herr Holmbäck: Herr talman! I min replik till herr J. B. Johansson för en stund sedan yttrade jag, att det inte torde vara exempellöst att riksdagen avslagit ett förslag om grundlagsändring andra gången det var före, alltså då det redan var antaget såsom vilande. Jag vill i anslutning till detta anförande ytterligare säga, att enligt vad jag nu kunnat kontrollera avsåg denna kammare den 22 februari 1933 ett såsom vilande antaget förslag till ändring av § 60 regeringsformen.

Herr Andren: Herr talman! Jag kan ju först och främst dela herr Johan Bärge's förvåning över att dessa gamla surnade rester från en gammal radika-

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
lisms gamla smörgåsbord skola plockas fram just nu. Men förklaringen är naturligtvis den att det är valår och att man vill servera rätter, som man tror skola vara aptitliga i en valkampanj.

Däremot kan jag inte dela den uppfattning som herr Bärge gav uttryck åt, när han förmenade att det denna gång inte var fråga om annat än gravstenar på vår politiska kyrkogård, och att reservanterna nu av pietet slog vakt om dessa gravstenar. Herr Gärde har med juristens tydlighet och klarhet ådagalagt, att det här är en fråga om rättsprinciper. Och jag tror att jag kan påstå, att dessa rättsprinciper ha ett mycket starkt rotfäste i ett ännu levande svenskt rättsmedvetande.

Mindre förvånad var jag måhända över herr Bärge något paradoxala reaktion när det gällde yrkandet, en reaktion som påminde om den som kammaren fick höra för någon tid sedan, då herr Bärge förklarade att han röstade för ett högre anslag därför att det var oförnuftigt. Nu talade herr Bärge om att han från början varit ganska tveksam i denna sak, men när han hörde herr J. B. Johanssons yttrande försvann hans tveksamhet och han beslöt att rösta för utskottets förslag. Ja, vad som är intressant i denna deklaration är i alla fall det faktum, att herr Johan Bärge har varit tveksam! Det är någonting som jag med tacksamhet annoterar.

Jag begärde emellertid närmast ordet med anledning av herr Engbergs anförande. Herr Engberg är ju en mäktig lärd man, som brukar pryda och smycka sina charmanta tal med citat från länge sedan döda diktare och tänkare. Denna gång var det varken Augustinus eller Luther eller Goethe, som plockades fram, utan i dag fingo vi höra ett yttrande från marxismens och nazismens gemensamma filosof, den ofta dunkle och dubbeltidige tyske tänkaren Hegel. Vi fingo höra att det finns en gräns, där kvantiteten slår över i kvalitet. Herr Engberg, som är en mycket skicklig man och som kan många citat, skulle säkerligen mycket väl ha kunnat hitta ett annat yttrande, som passat för reservationens ståndpunkt. Men det besynnerliga i dagens situation är, att han hittat ett citat och åberopat detta för majoritetens ståndpunkt, ehuru citatet minst lika väl, och kanske bättre, passar för reservanternas ståndpunkt. Det är nämligen på det sättet, att det denna gång inte gäller en stor fråga i den meningen, att det är fråga om många väljare. Men det är en fråga om vissa principer. Det är på detta sätt, som kvantiteten denna gång slår över i kvalitet, och det är därigenom som frågan denna gång får en viss betydelse.

Jag kan ge min fulla anslutning till den uppfattning som herr Gärde givit uttryck åt, då han framhöll att det är gamla klara svenska rättsprinciper, som ligga till grund för tanken att konkursstrecket skall vara en gräns, där rösträtten upphör. När herr Engberg försökte skämta med de förmenta orimligheter, som de nuvarande reglerna föra med sig, gjorde han en jämförelse mellan dem som få ackord och dem som komma i konkurstillstånd. Men han gick förbi den grundläggande saken, den nämligen, att den som får ackord aldrig kommer in i det rättstillstånd som utmärker den som är försatt i konkurs.

Men jag skall be att få belysa hans jämförelser även från ett par andra utgångspunkter. Herr Engberg framhöll sålunda att den fiffige mannen inte kom i konkurs utan fick sitt ackord. Ja, men är det inte någonting ganska rimligt att en fiffig man får lov att behålla sin rätt? I varje fall trodde jag inte att herr Engberg skulle kunna ha något emot fiffiga människor och deras privilegier och deras rätt. Och man kan tillägga, att en person som får ett ackord också på sitt sätt får en förtroendeförklaring från fordringsägarnas sida. Och det säger ju också någonting.

Nu har herr Gärde sökt göra gällande, att de rättsprinciper som gälla i fråga om konkursstrecket inte kunna gälla i samma grad i fråga om fattigvårds-

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)
strecktet. Strängt juridiskt sett har herr Gärde naturligtvis rätt i detta. Men bakom rättsprincipen ligger en annan tanke, en konstitutiv, och jag kan tillägga en konstitutiv politisk tanke. Det är den, att det skall krävas ett visst mått av självständighet för att man skall få utöva sina medborgerliga rättigheter. Och det är detta mått av politisk självständighet, som man inte kan tillerkänna den som är omhändertagen av den allmänna fattigvården för varaktig försörjning. Även på denna punkt ville herr Engberg belysa det nuvarande rättstillståndets orimlighet med en liten jämförelse. Och vad var det han då plockade fram? Jo, han tog fram dem som vid 21 års ålder få sin rösträtt, ehuru de kanhända mottaga försörjning av sina föräldrar. Det är här alltså väsentligen fråga om dem som bedriva studier vid våra högskolor och universitet, högre tekniska skolor o. s. v. Man torde nog kunna säga om dessa kategorier, att de i högre grad än andra äro underkastade generationsväxlingens lag och ofta äro benägna att ideologiskt reagera mot dem, som försörja sig. Men jag skall inte dröja vid detta. Jag vill i stället fråga herr Engberg: kan man verkligen med den begränsning som fattigvårdsstrecktet fått i vår gällande rätt, när det endast avser dem som äro *omhändertagna* för *varaktig* försörjning av den *allmänna* fattigvården, jämföra denna kategori med de 21-åringar, som fortfarande få underhåll i sina föräldrahem eller mottaga ekonomiskt stöd därifrån? Jag tror inte att jag behöver besvara frågan — jag tror att det räcker med att jag framställer den.

Även herr Engbergs lärda rustning har ju sina brister, ehuru det inte är ofta man lyckas upptäcka dem. Men i dag gjorde jag en liten upptäckt. Herr Engberg apostroferade herr Holmbäck såsom den fullödige representanten för den klassiska liberalismen. Ingenting kan vara mer felaktigt än detta. Om herr Engberg hade studerat den klassiska liberalismens skrifter — och det antar jag att han har gjort, fastän han råkat glömma dem — skulle herr Engberg ha funnit att det tvärtom är denna klassiska liberalism, som givit de nu till stor del raserade rösträttsstrecken hela deras ideologiska motivering. Dessa streck ha en gång skrivits in i vår riksdagsordning av Louis De Geer, som mer än någon annan får anses vara en representativ målsman för den klassiska svenska liberalismen. Och när han utformade dessa streck hade han tagit starkt intryck av den engelska klassiska liberalismens främste man, John Stuart Mill. Jag skulle kunna uppbygga kammaren med vackra citat både av Louis De Geer och John Stuart Mill, men jag kan tyvärr inte dessa yttranden utantill — jag är inte utrustad med herr Engbergs utomordentliga minne. Jag får därför nöja mig med att hänvisa de intresserade till skrifterna själva.

Man har velat giva denna fråga en politisk innebörd inte bara med hänsyn till frågans egen betydelse utan även med anledning av det yttrande, som herr J. B. Johansson haft här i dag. Det var närmast herr Bärge som kommenterade detta. Jag måste bekänna, att jag för min del icke har kunnat upptatta herr J. B. Johanssons yttrande på det sätt som herr Bärge gjorde. Jag har icke kunnat betrakta herr J. B. Johanssons yttrande som en uppsägning av samlingsregeringen. Hade det varit fråga om en sådan uppsägning, hade väl regien varit en helt annan och kommentarerna helt andra. Herr Bärge, som är en gammal erfaren politikus, förstår helt visst mycket väl, att så hade varit förhållandet, och därför behöver jag kanske inte utförligare dröja vid denna sida av saken. En uppsägning av samlingsregeringen hade självklart — om den skulle ha skett — gjorts genom högerns representanter i statsrådet och hade naturligtvis också understrukits på ett helt annat sätt än vad som förekommit i dag. Herr J. B. Johansson har ju egentligen icke sagt något annat än att formerna för denna frågas behandling innebära en belastning för det fortsatta samarbetet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)

Ordet lämnades nu för kort genmäle till herr **Engberg**, som yttrade: Herr talman! Den siste ärade talaren upprepade vad som förut har figurerat på annat håll, nämligen att de personer, som äro omhändertagna varaktigt av fattigvården, exempelvis de som äro intagna på våra ålderdomshem, skulle brista i självständighet. De skulle inte vara sig själva. Den siste ärade talaren ville därvidlag t. o. m. gå ett steg längre än herr Gärde. Jag ber då att få fråga den ärade talaren rakt på sak: av vem är den för försörjning omhändertagne så beroende, att han icke vågar vara självständig? Han är omhändertagen av samhället och ekonomiskt beroende av samhället. Är det således samhället som utövar påtryckning på honom, så att han är osjälvständig gentemot samhället? Är det detta den ärade talaren menar?

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att ge en replik till herr Holmbäck.

I mitt anförande för en stund sedan refererade jag delvis vad herr Holmbäck yttrat och konstaterade, att herr Holmbäck i sitt första anförande sagt, att om frågan skulle avgöras definitivt omedelbart, skulle han icke ha röstat för utskottets förslag. Jag erinrade gentemot detta om att beslutet ju egentligen fattas i dag, ty, såvitt jag kunde minnas, hade några grundlagsändringsförslag av större betydelse icke blivit upphävida genom att de avslagits en kommande period. Nu har herr Holmbäck lyckats leta reda på ett grundlagsändringsförslag som faktiskt blev avslaget efter allmänna val — det var visserligen inte av samma politiskt skiljande storleksordning. Jag vill endast av herr Holmbäcks första anförande och hans replik nu konstatera, att herr Holmbäck röstar för utskottets förslag i dag under förhoppning att det nästa år skall falla.

Herr Bårg yttrade, att frågan borde ha varit föremål för förhandlingar. Jag föreställer mig, att utskottets ledamöter ha förhandlat i detta spörsmål och kommit till det negativa resultat, som reservationen till utskottets utlåtande anger. När herr Bårg skjuter ansvaret ifrån sig och sitt parti genom att hänvisa till ett uttalande av mig, måste jag säga, att det väl är ifrån majoritetspartiets sida som initiativet har kommit och att det är detta parti som genomdriver beslutet i dag och som således också ensamt får bära ansvaret. Man skall följaktligen icke försöka skjuta ifrån sig ansvaret på någon annan.

Mitt första anförande höll jag rätt mycket i frågande form. Jag yttrade: känna sig det socialdemokratiska partiets representanter i denna kammare icke längre bundna av samlingsregeringens grundval, böra de klart säga ut detta. Jag framhöll vidare, att ett fortsatt samarbete under grumliga förutsättningar icke kan anses vara gagneligt o. s. v. Det är i frågeställning framförda önskemål om en klarare definition av vad som är förutsättning för samlingsregeringen och partiernas samarbete i denna tid.

Herr André: Herr talman! Med anledning av herr Engbergs fråga vill jag rätt och slätt säga, att det icke krävs någon längre filosofisk utläggning för att vi skola förstå, att de som äro omhändertagna till varaktig försörjning på ett ålderdomshem icke ha den känsla av självständighet som utmärker den frie mannen, som äter sitt eget bröd och som går sin väg fram var som helst och när som helst. Den som icke förstår detta lär icke heller kunna bli övertygad av några filosofiska utläggningar. Men jag kan ju utan att vilja peka på något bestämt fall säga, att det ligger inom min personliga erfarenhet, att fattigvårdens understödstagare ha känt sig stå i beroendeförhållande till ordföranden i fattigvårdsstyrelsen på ett sådant sätt, att de icke ha röstat så som de kanske annars skulle ha gjort.

Ang. avskaffande av de s. k. konkurs- och fattigvårdsstrecken. (Forts.)

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Jag önskar naturligtvis icke på något sätt att detta förslag skall falla, då det upptages nästa gång i riksdagen. Men jag anser såsom självklart, att man dröjer med att lägga fram det för att antagas såsom definitivt till en så sen tidpunkt, att samlingsregeringen då inte existerar. Om samlingsregeringen skulle sitta hela år 1948 medan riksdagen är samlad, kan man ju inte dröja längre med förslaget, utan då måste det fram, och då, i denna situation, misstänker jag, att jag skulle komma att rösta nej.

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman! Jag föreställer mig att herr J. B. Johansson missuppfattade mitt inlägg. Jag har alls icke klandrat konstitutionsutskottet för att det inte förekommit överläggningar där. Vad jag riktade mig mot var den tendens, som jag trodde mig märka i herr J. B. Johanssons anförande, nämligen att man ämnade praktisera en sådan ordning, att man förklarade sig avstå från samlingsregeringstanken genom ett inlägg i kamrarna och att detta skulle ha några konsekvenser med sig utan att man hade överlagt med regeringen om saken. Jag kände oro över en sådan ordning. Sedan herr Andrén här, som jag föreställer mig på ett auktoritativt sätt, tolkat herr J. B. Johanssons anförande, är jag tämligen lugn.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt där- under förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställen, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Jones Erik*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 49.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående utseende av suppleanter för stads-, kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktige, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9 och 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkten 28.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Lades till handlingarna.

Punkterna 54—65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66.

Lades till handlingarna.

Punkterna 67 och 68.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 69.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 72 500 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förhaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. Gustavson* m. fl. (I: 176) och den andra inom andra kammaren av herr *I. Johansson* i Mysinge m. fl. (II: 250), vari hemstälts, att riksdagen till prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor under budgetåret 1944/45 måtte anvisa ett reservationsanslag av 145 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 176 och II: 250 till Prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 72 500 kronor.

*Anslag till
vissa kurser
för hem-
vårdarinnor.*

Anslag till vissa kurser för hemvårdarinnor. (Forts.)

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *von Heland, Ivar Persson, Pettersson* i Dahl och *Olsson* i Kullenbergstorp ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 176 och II: 250 till Prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 145 000 kronor.

Herr Persson, Ivar: Herr talman! På landsbygden vänta vi oss mycket av de bidrag till hemvårdarinneverksamheten som beslötos av föregående års riksdag. Intresset förefaller vara mycket stort på de flesta håll. Såväl kommuner som enskilda föreningar ha gjort stora ansträngningar för att med hjälp av dessa bidrag söka bättre ordna hemvårdarinnefrågan på landsbygden. Nu skola ju även landstingen vara med om detta, och troligen komma de väl att i höst fatta positiva beslut i denna sak.

Det är ovedersägligt, att tillgången på utbildade hemvårdarinnor inte är lika stor som efterfrågan. Därför har man gått in för en annan utbildningsväg än den längre och omständligare, nämligen dessa kortare tvåmånaderskurser, till vilka det i denna punkt begäres anslag. Det är säkerligen mycket värdefullt, att en del praktiskt förfarna unga kvinnor med denna kortare utbildningstid kunna bli kompetenta att uppehålla dylika befattningar. Det förefaller emellertid, som om man ifrån Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens sida menade, att det ej skulle finnas tillräckligt intresse hos våra unga kvinnor för att vilja genomgå dylika utbildningskurser och åtaga sig de befattningar, som sedan komma i fråga. Man har nämligen inte velat gå in för en utvidgning av denna utbildningsverksamhet utan föreslår, att den för nästa budgetår skall ha samma omfattning som under innevarande budgetår, d. v. s. avse utbildning av cirka 250 elever. Med vad jag här nyss anfört om att intresset är stort och säkerligen blir ännu större sedan landstingen ha hunnit fatta sina beslut i höst är jag emellertid för min del övertygad om att det kommer att behövas snabbutbildning av hemvårdarinnor i större utsträckning än vad det kungl. förslaget medger. Man kan naturligtvis ha delade meningar om huruvida det kommer att anmäla sig tillräckligt med intresserade elever till dessa kurser. Jag tror för min del, att så kommer att bli fallet. Vi reserverar ha i varje fall med vårt yrkande om att medel skola ställas till förfogande för en fördubbling av kurserna velat göra det möjligt för Kungl. Maj:t att ordna med dylika kurser i den större utsträckning varav det otvivelaktigt finns behov.

Det kanske kan genmåljas, att om det visar sig behövt kan man med hjälp av tilläggsanslag om ett år få till stånd flera kurser. Detta skulle dock enligt min mening bli litet sent. Om vi nu ställa de nödiga medlen till förfogande, kan utbildningen ske i den utsträckning som det behövs, som efterfrågan visar sig fordra och som elevtillströmningen kan motivera. Jag anser därför, herr talman, att det vore rättvist att nu bifalla reservationen och således ställa medel till förfogande för utbildning av 500 elever i stället för 250.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation som är fogad till denna punkt av utskottets utlåtande.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Det råder inte mer än en mening om att de hemvårdarinnekurser, som detta förslag avser, äro av stor betydelse och att det är angeläget att behovet av hemvårdarinnor blir tillgodosett i den mån som landstingen komma att besluta om anställande av sådana funktionärer i länen, Landstingen sammanträda ju emellertid inte förrän i september

Anslag till vissa kurser för hemvårdarinnor. (Forts.)

månad. De beslut, som då komma att fattas, kunna inte effektueras förrän tidigast i början av år 1945. När Kungl. Maj:t nu begär anslag till utbildande av ett så pass stort antal hemvårdarinnor, som här föreslås, är det min övertygelse, att detta antal kommer att räcka för det behov som kan framträda innan riksdagen på nytt hinner taga ståndpunkt till denna fråga. Jag vill dessutom framhålla, att det givetvis är av utomordentlig vikt, att de hemvårdarinnor, som skola anställas, få den bästa möjliga utbildning. De kurser, som här avses, äro emellertid ett provisorium för att fylla det behov, som omedelbart föreligger, och man har ju sedermera tänkt sig en grundligare utbildning än vad som kan bibringas eleverna vid dessa korta kurser.

Med anledning av dessa synpunkter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 70.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för medicinalstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45, och att till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 755 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Johan Nilsson* i Malmö väckt motion (I: 170), däri hemställt, att nuvarande innehavaren av chefsbefattningen för tandvårdsavdelningen inom medicinalstyrelsen måtte tilldelas en löneförhöjning av 495 kronor per år.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 170

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för medicinalstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

b) till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 755 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Johan Nilsson* i Malmö, som dock ej angett sin mening.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: Herr talman! Vid denna punkt har jag tillåtit mig att avgiva en blank reservation. Anledningen härtill är att jag i en motion hemställt om ett särskilt lönetillägg för en befattningshavare i medicinalstyrelsen. Medicinalstyrelsen har också gjort framställning om ett sådant lönetillägg och hemställt att chefen för tandvårdsavdelningen skulle givas ställning av extra ordinarie medicinalråd. Departementschefen har avstyrkt detta på grund av att hela frågan om medicinalstyrelsens organisation fortfarande ligger under utredning.

Den av medicinalstyrelsen föreslagna ändringen skulle inte draga en större merkostnad än 495 kronor per år, men löneförmånerna för ifrågavarande befattningshavare skulle därigenom komma att närma sig de förmåner, vilka åtnjutas av tjänstemän i förtroendeställning inom folktandvården. Medicinal-

*Anslag till
medicinal-
styrelsen.*

Anslag till medicinalstyrelsen. (Forts.)

styrelsen anför vidare, att detta vore så mycket mera önskvärt, som svårigheter yppat sig att med nu utgående lön behålla den nuvarande innehavaren av befattningen. Han är både tandläkare och läkare och har således goda kvalifikationer för den administrativa uppgift, som han sysslar med inom medicinalstyrelsen. Han är en dugande kraft och har ända från folktandvårdens början varit med om att organisera upp denna verksamhet och har följt dess utveckling. Det är uppenbart, att om denne man nu skulle lämna sin befattning, skulle detta inte bli till fördel utan snarare till stor nackdel för folktandvården. Då uppgiften att han komme att frånträda sin befattning, därest han inte finge denna bättre ställning inom medicinalstyrelsen, tog fastare form, beslöt jag mig därför att motionsvis yrka på ett personligt lönetillägg åt honom av 495 kronor. Vederbörandes ställning inom medicinalstyrelsen ville jag inte ingå på, ty jag resonerade som så, att om han nu får denna högre lön, kan man kanske så småningom ordna det dithän, att han även erhåller den ställning som medicinalstyrelsen har föreslagit.

Nu har emellertid statsutskottet avstyrkt detta förslag med samma motive-ring som departementschefen, nämligen att saken ligger under utredning och att man således till ett kommande år bör kunna taga definitiv ställning till frågan och då i ett större sammanhang. Det är en gammal utväg som man brukar använda då det gäller en motion som avser någon åtgärd före en utredning, och den har statsutskottet också begagnat sig av här. Huruvida det är klokt med tanke på framtiden, vet jag inte. Det skulle emellertid vara till skada för folktandvården, om medicinalstyrelsen miste denna kraft. Han har nämligen satt sig före att övergå till praktisk verksamhet som tandläkare, och det är klart att han har mycket stora förutsättningar för att göra detta och därigenom skaffa sig kanske avsevärt större inkomster än vad han nu har för ett jäktande arbete.

Nu är det ju ingenting att göra åt detta, och jag har heller inte drivit saken vidare. Jag vet ju som gammal riksdagsman, att när en fråga är under utredning kan den svårligen rubbas förrän den kommer i ett större sammanhang. Jag har i alla fall velat framhålla dessa synpunkter, och även om jag inte har något yrkande här i kammaren, vill jag dock sluta med att uttala den förhoppningen, att mannen i fråga skall bli kvar på sin plats, och att man i fortsättningen skall försöka göra allt för att få behålla honom.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Då den ärade reservanten avslutade sitt anförande utan att göra något yrkande, kunde det kanske vara onödigt att yttra något från majoritetens sida. Jag vill emellertid framhålla, att majoritetens ståndpunkt icke på något sätt innebär ett ställningstagande till ifrågavarande befattningshavares blivande löneställning, utan detta är något som skall prövas i ett större sammanhang, såsom också utskottet understryker. Det är ingen som ifrågasätter annat än att denne person är en utomordentlig kapacitet på sitt område, och det vore skada, om han skulle lämna sin befattning. Men jag tror inte, att han lämnar befattningen på grund av att han nu icke får den uppflyttning i fråga om lönen som motionären föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställen.

Herr Karlsson, Gustaf: Herr talman! Jag skulle ha kunnat inskränka mig till att endast instämma i det anförande, som herr Nilsson i Malmö nyss höll, men jag anser, att det behöver sägas ett par ord också från annat håll än från motionären i denna sak.

Tandvårdsavdelningen inom medicinalstyrelsen har säkerligen inte varit

Anslag till medicinalstyrelsen. (Forts.)

någon sinekur att sköta, ehuru avdelningen kanske i och för sig inte är så stor och omfattande som övriga avdelningar inom styrelsen. Svårigheterna bero ju på en hel rad kända förhållanden, som jag nu inte här skall ingå på. Denne man, som har skött avdelningen och som har byrådirektörs tjänsteställning, har gjort ett berömvärt arbete och varit till verkligt gagn för folktandvården också sett ur landstingens synpunkter. Det hade därför varit önskvärt, om man från utskottets sida åtminstone med en rad hade understrukt angelägenheten av att den utredning, som här har åberopats, verkligen snart bleve färdig. Utskottet förutsätter detta, men jag tror, att det hade varit nyttigt, om utskottet hade understrukt inte bara nödvändigheten av att utredningen blir färdig, så att 1945 års riksdag kan behandla det resultat, som utredningen kan komma till, utan också att utredningen bör så vitt möjligt syfta till att den man, som nu förestår tandvårdsavdelningen, får en tjänsteställning, som motsvarar nuvarande medicinalråds, och att han även för framtiden bör knytas till denna verksamhet. Jag tror mig veta, att denna uppfattning delas av landstingsmän i vida kretsar och alldeles särskilt av dem som fått till uppgift att ute i orterna förverkliga det betydelsefulla beslut som riksdagen på sin tid fattade i fråga om folktandvården.

Jag begärde således, herr talman, ordet, inte för att framställa ett yrkande utan för att framföra detta som en opinionsyttring och rikta en vädjan till herr socialministern att se till, att denna sak blir ordnad till nästa års riksdag. Kan man förutsätta detta, kan man kanske också hoppas, att den nuvarande byrådirektören stannar kvar på sin post, till gagn för folktandvården och därmed för hela hälsovården.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Häri instämde herr *Anderberg*.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det är otvivelaktigt så, att innehavaren av denna byrådirektörsbefattning är en för det arbete, som han har sig ålagt, mycket lämpad person, och hade inte medicinalstyrelseutredningen existerat, hade frågan kanske gjorts till föremål för en mera allvarlig prövning även i den departementsberedning, som har föregått framläggandet av huvudtiteln. Det föreligger emellertid frågor av liknande beskaffenhet på så många ställen i statsförvaltningen, att man inte i nuvarande tider har velat engagera sig för den tanke som medicinalstyrelsen har framfört i denna sak. I grund och botten måste man se denna sak i ett större sammanhang. Vi ha numera inom statsförvaltningen en hel rad poster, däribland samtliga medicinalrådsbefattningar, där innehavaren erhåller en inkomst, som icke på långt när är av den storleksordning som han skulle kunna erhålla i privat verksamhet inom det område som han behärskar. Skillnaden i inkomst är mycket stor för en skicklig läkare och ett medicinalråd, liksom för en skicklig tandläkare och denne byrådirektör. För en mycket skicklig ingenjör och en yrkesinspektör kan inkomstskillnaden vara högst betydande, och detsamma gäller som sagt i fråga om en hel rad poster. Man har ju inte velat böja sig för det argumentet, att innehavaren av en dylik befattning inom statsförvaltningen bör komma upp till en inkomst, som kan konkurrera med den som vederbörande skulle kunna skaffa sig på annat håll. Huruvida den politiken är riktig eller oriktig, vill jag för min del inte här yttra mig om. Jag endast konstaterar att det förhåller sig på det sättet.

Det är alltid en ganska allvarlig sak, om en befattningshavare meddelar, att han inte anser sig kunna kvarstanna i tjänst, om han inte får en bättre ställning, vare sig han vill få till stånd en löneförhöjning eller han önskar en

Anslag till medicinalstyrelsen. (Forts.)

annan ställning än han har haft förut. Det finns fall, där man eventuellt måste bifalla en sådan begäran, men jag vågar inte bestämt säga, om det här föreligger ett sådant fall, att man inte kan skaffa någon annan för befattningen lämpad person. Det är naturligtvis alltid en vanskelig utväg, och därför vill man åtminstone, att det sakkunnigorgan, som nu håller på att utreda hela medicinalstyrelsens organisationsfråga, skall ta bestämd ståndpunkt till det här fallet. Det är mycket sannolikt, att det inte bara blir fråga om ett personligt lönetillägg, utan att befattningen som chef för tandvårdsavdelningen upphöjes till medicinalrådstjänst. Men det kommer den säkert inte att göra, förrän utredningen föreligger.

Jag har ingenting mer att säga. Utskottet och Kungl. Maj:t äro ju ense på denna punkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 71.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 72.

Lades till handlingarna.

Punkterna 73—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
provinsial-
läkare m. fl.*

Punkten 80.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva, att antalet i gällande personalförteckning upptagna provinsialläkartjänster finge utökas från 356 till 371, dels godkänna av departementschefen förordnad avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45, dels ock till Förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl.: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 175 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Arrhén* (I: 171) och den andra inom andra kammaren av herrar *H. Lundh* och *F. Kylling* (II: 261), vari hemställts, att antalet i personalförteckningen upptagna provinsialläkartjänster måtte höjas från 356 till 376 och att till ifrågavarande ändamål måtte anvisas ett anslag av 4 200 000 kronor,

dels ock en inom första kammaren av herrar *E. Hage* och *Sven Hansson* väckt motion (I: 172), vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ett övervägande, huruvida ej — som en provisorisk åtgärd intill dess ett fullt tillräckligt antal provinsialläkare åstadkommits — den redan existerande anordningen att vid behov ställa extra läkare till respektive provinsialläkares förfogande kunde för effektiviserande av sjukvården och den förebyggande hälsovården — särskilt i de geografiskt vidsträckta provinsialläkardistrikten — utbyggas och förbättras, exempelvis därigenom, att placandet av sådana extra läkare inom vissa distrikt finge en mera permanent karaktär med tilldelande av en bättre lön och bättre förhållanden till nämnda läkare än de nu utgående och med förordnandets utsträ-

Anslag till provinsialläkare m. fl. (Forts.)

kande till exempelvis högst tre år i överensstämmelse med vad som gällde för förordnande av underläkare vid lasarett.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 171 och II: 261

a) medgiva, att antalet i gällande personalförteckning upptagna provinsialläkartjänster finge utökas från 356 till 371;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

c) till Förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl.: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 4 175 000 kronor;

II. att motionerna I: 172 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Hage: Herr talman! Jag har på denna punkt framfört en motion, i vilken jag påyrkar en utredning om möjligheten att utbygga den anordning med extra läkare åt provinsialläkare, som redan existerar. Jag har gjort det på grund därav, att jag är bosatt i en bygd, där bristen på tjänsteläkare gör sig på ett alldeles särskilt sätt påmind. Ständigt och jämt göras framställningar och påstötningar, där man påvisar, att med hänsyn till att tjänsteläkarna skola bemästra både sjukvård och hälsovård antalet sådana läkare är otillfredsställande, särskilt i de geografiskt vidsträckt provinsialläkar-distrikten. De framstötningar som gjorts ha slutligen resulterat i att Kungl. Maj:ten har föreslagit, att antalet provinsialläkar-distrikt skall utökas med 15 nya distrikt. Det är mycket tacknämligt, att så har skett. För egen del skulle jag naturligtvis varit ännu mera glad, om det hade föreslagits 20 nya provinsialläkar-distrikt, såsom hade ifrågasatts av medicinalstyrelsen. Men trots att man på den vägen antagligen kommer att kunna åstadkomma en uppdelning av en del provinsialläkar-distrikt och utöka antalet tjänsteläkare, är jag likväl rädd för utvecklingen under den närmaste tiden. Jag har den känslan, att även om man, såsom det antydes, för varje följande år ökar antalet provinsialläkare, så kommer det likväl att dröja ganska många år till dess slutligen bristen på tjänsteläkare blir fullt hävd. Vad skall man göra under tiden? Jag har tänkt mig — och det ha vi också diskuterat inom vårt landstings förvaltningsutskott — att man skulle kunna utbygga institutionen med extra läkare, som under vissa förhållanden ställas till provinsialläkares förfogande för deras bistånd. Nu är det emellertid så ordnat, att dessa extra läkare sändas till provinsialläkare, endast när provinsialläkaren själv begär det. Det blir då i allmänhet endast fråga om ganska korta förordnanden. När förordnandet upphört, är man tillbaka i den gamla bristen på tjänsteläkare inom distriktet. Särskilt gör detta sig märkbart i de stora provinsialläkar-distrikten. Jag vill nämna att i mitt län existerar en förening av Tornedalskommunerna. Den har vid upprepade tillfällen gjort framställningar och framhållit, att förhållandena på detta område äro synnerligen beklagliga.

Nu är frågan den, hur man — om man följer utskottets linje och varje år inrättar ett antal nya provinsialläkartjänster genom att dela upp provinsialläkar-distrikt och kanske när målet att åstadkomma ett tillfredställande antal distrikt efter låt mig säga åtta eller tio år — under tiden intill dess skall bemästra bristen på tjänsteläkare. Jag tycker att man skulle kunna tänka sig den utvägen, att man gjorde denna institution med extra läkare såsom biträden till provinsialläkare i de större distrikten till en mera konstant företeelse och gav

Anslag till provinsialläkare m. fl. (Forts.)

dessa extra läkare bättre betalning och åstadkom att de finge längre förordnanden. Utskottet har häremot invänt, att det är bättre att åstadkomma en definitiv uppdelning av provinsialläkardistriken. Det är naturligtvis alldeles riktigt. Men om man inte kan nå det genast, tycker jag att det är skäl att ta det *något bättre* i stället för detta sämre, som består däri att vi under hela denna övergångstid inte skulle få ett tillräckligt antal tjänsteläkare ute i bygderna. Vidare har utskottet antytt, att det inte är lämpligt med två läkare som arbeta inom samma distrikt. Men jag har svårt att förstå detta resonemang, ty förhållandet inom våra lasarett är ju likartat. En lasarettsläkare har vid sidan av sig en eller flera underläkare, och när det går där, förefaller det mig som om motsvarande förhållande mycket väl skulle kunna existera även inom förevarande område.

Jag har därför velat föra fram den tanken, att man såsom en *provisorisk* åtgärd under tiden, intill dess vi få ett tillräckligt antal provinsialläkare, skulle förordna extra läkare såsom biträden åt provinsialläkare. När vi komma fram till den tidpunkt, då vi få provinsialläkardistriken uppdelade på ett lämpligt sätt och man kan säga att problemet är löst, behöva vi inte denna hjälpåtgärd, men jag skulle tro, att det under mellantiden skulle vara synnerligen fördelaktigt med en sådan anordning.

Nu har utskottet avstyrkt detta, och jag förstår så väl, att när så skett, är det svårt att få något positivt beslut i saken. Men jag är inte övertygad av utskottets motskäl. Jag skulle vara övertygad endast om jag visste, att denna övergångstid, då vi alltjämt komma att ha brist på tjänsteläkare, bleve *mycket kort* och endast varade låt mig säga ett par, tre år. Men det kommer nog att dröja ganska länge, innan man bemästrat denna brist på tjänsteläkare ute i bygderna särskilt i de stora distrikten.

På grund av det anförda skall jag, herr talman, såsom ett försök att väcka intresse för denna sak be att få yrka bifall till motionen.

Herr Wiklund: Herr talman! Vid fjolårets riksdag motionerade jag om inrättande av fem nya extra provinsialläkartjänster. Riksdagen avsåg denna motion, men jag erinrar mig livligt, att jag fick medhåll i min tankegång av bland andra herr Hage. Nu ser jag till min glädje, att socialministern här har föreslagit 15 nya läkartjänster, och jag måste säga, att mina önskemål i det avseendet blivit mer än tillfredsställda. Det hindrar dock inte, att jag i *mycket* kan instämma i den tankegång, som herr Hage här har fört till torgs. I egenkap av norrlänning behjärtar jag herr Hages inlägg och jag hoppas, att socialministern skall kunna fortsätta på den inslagna vägen och föreslå inrättandet av ytterligare provinsialläkartjänster.

För dagen har jag icke något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! När jag lyssnade till herr Hages motivering för sin motion, fäste jag mig vid att han framhöll, att det förekommer stor brist på läkarkrafter för ifrågavarande ändamål. Jag är inte så inne i saken, att jag kan bedöma, om herr Hage har rätt i det hänseendet. Men jag kan inte förstå på vad sätt det skulle kunna öka antalet läkare, att man anställer biträdande provinsialläkare. Läkarna finnas väl i alla fall, vare sig man använder dem för den ena eller den andra saken. Den frågan har inte kommit under utskottets bedömande, utan utskottet har behandlat Kungl. Maj:ts förslag, att ett antal nya provinsialläkartjänster skola inrättas, och detta har utskottet tillstyrkt. Det brukar med vissa intervaller förekomma, att Kungl. Maj:t begär anslag för att tillsätta ett antal provinsialläkarbefattningar, och

Anslag till provinsialläkare m. fl. (Forts.)

när det åter visar sig, att behov av ytterligare tjänster föreligger, begär man ytterligare anslag. På det sättet har det alltid tillgått, och så förhåller det sig även vid detta tillfälle.

Vad emellertid frågan om en uppdelning av distrikten beträffar, är det uppenbart, att när det gäller de vidsträckta norrländska distrikten kan det inte vara lämpligt, att det finns två läkare som resa över hela distriktet, utan det är då bra mycket bättre, om distrikten uppdelas och det eventuellt blir extra provinsialläkare i vissa distrikt och ordinarie provinsialläkare i andra och att sålunda varje läkare får ett mindre område, där han ensam skall tjänstgöra. Den jämförelse, som herr Hage gjorde med våra sjukhus, där flera läkare arbeta vid sidan av varandra, är ju inte belysande för denna sak, ty sjukhusläkarna arbeta ju inom sitt begränsade område.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag vill endast säga till den siste ärade talaren, att han något missuppfattade mitt yttrande. Det förhåller sig inte på det sättet, att dessa extra läkare, som jag i sammanhanget berörde, ständigt och jämt finnas inom provinsialläkar-distrikten. Som det nu är, skickas de till provinsialläkare såsom hjälp på grund av någon särskild anledning, en epidemi eller då man eljest konstaterat, att det blir en särskilt stor arbetsbörda för provinsialläkaren. Men det sker endast, om provinsialläkaren särskilt begär det.

Jag har nu gått in för att man skulle kunna inrätta mera permanenta extraläkarbefattningar i de största distrikten såsom hjälp åt provinsialläkarna. Det är naturligtvis alldeles riktigt, såsom den föregående talaren säger, att det vore bättre att uppdelas distrikten och få flera provinsialläkare. Kunna vi inom en mycket kort tid komma fram till det stora målet, då skola vi inte fundera på att inrätta några extraläkartjänster. Men det förhåller sig synbarligen på det sättet, att det kommer att dröja en ganska lång tid, innan vi uppnå det. Därför menar jag att vi skola ta det näst bästa, som består i att under tiden till dess vi nå målet ha extra läkare såsom hjälp åt provinsialläkare. Det är också att märka, att extra läkare kosta staten mindre än vad ordinarie provinsialläkare göra.

Jag tror att jag med detta har gjort klart för den föregående talaren, vad jag avser med mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av de föreliggande yrkandena propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera av de båda momenten av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen I: 172; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 81—85.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Punkterna 87—112.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
driften av
centralanstal-
ten för radio-
terapi.*

Punkten 113.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för bidrag till driften av centralanstalten för radioterapi i Lund, att tillämpas från och med den 1 januari 1943, dels ock till Bidrag till driften av centralanstalter för radioterapi för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 350 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *R. Anderberg* m. fl. (I: 26) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Nilsson* i Steneberg m. fl. (II: 57), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att föreslagna statsbidrag till driften av anstalten för radioterapi i Lund skulle få utgå retroaktivt från och med den 1 juli 1941.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 26 och II: 57 godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1944 angivna ändrade grunder för bidrag till driften av centralanstalten för radioterapi i Lund, att tillämpas från och med den 1 januari 1943;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Bidrag till driften av centralanstalter för radioterapi för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 350 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Berling*, *Ivar Persson*, *Bergström*, *Andersson* i Malmö och *Olsson* i Kullenbergstorp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 26 och II: 57 godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1944 angivna ändrade grunder för bidrag till driften av centralanstalten för radioterapi i Lund, att tillämpas från och med den 1 juli 1941;

b) med — — — 350 000 kronor.

Herr Anderberg: Herr talman! I denna punkt har jag jämte fyra andra av kammarens ledamöter väckt en motion. I stort sett är det inte så mycket som skiljer vår uppfattning från propositionen, vars förslag på denna punkt tillstyrkts av utskottet. Skillnaden avser endast tidpunkten för ikraftträdandet av de nya bestämmelserna.

Enligt den fastställda planen ha vi i vårt land tre olika anstalter för radioterapi. En är belägen i Stockholm vid karolinska sjukhuset. Den drives helt av staten. Intressenter i denna anstalt äro landsting och städer i större delen av vårt land, som skicka sina patienter dit. De ha inga kostnader för vården. Denna anstalt har drivits i sex år. Den 1 juli 1941 öppnades även en radiologisk anstalt i Lund, vars verksamhetsområde sträcker sig över sydligare delar av landet — Malmöhus län med städerna Malmö och Hälsingborg, Kristianstads län, Blekinge län, Kronobergs län och Kalmar län. Vid denna anstalt utgå avgifterna efter andra grunder än dem som gälla här i Stockholm. De delas upp mellan patienter, landsting och staten. När den nya anstalten i Göteborg öppnades den 1 januari 1943, så fastställdes för denna anstalt i stort sett samma principer beträffande statens bidragsgivning som gällde för lundaanstalten. Grunderna för bidrag och fördelningen av avgifter går jag inte in

Anslag till driften av centralanstalten för radioterapi. (Forts.)

på, eftersom jag inte har någonting att erinra däremot, utan jag erkänner, att vi i det avseendet vid denna riksdag få samma villkor som man har tillerkänt göteborgsanstalten vid föregående års riksdag.

Vad vi emellertid i år riktat oss emot är, att medan göteborgsanstalten har kommit i åtnjutande av högre statsbidrag från den dag, då anstalten öppnades, eller den 1 januari 1943, har man inte kunnat medgiva lundaanstalten det högre bidraget för tiden från och med den 1 juli 1941 till och med den 31 december 1942. För denna tid ha huvudmännen för anstalten fått betala den mellanskillnad som man för tiden därefter kan erhålla av statsmedel. Utskottet har angående yrkandet i vår motion endast anfört: »Vidkommande det motionsvis gjorda yrkandet är utskottet icke berett att tillstyrka ytterligare förlängning av den tid, för vilken de nya bestämmelserna böra medgivas retroaktiv tillämpning.» Vi motionärer anse att det är rättvist och billigt, att när principerna nu ha blivit godkända, den tid, från vilken de skola tillämpas, skall vara från anstaltens igångsättande, och det har icke skett beträffande lundaanstalten. Det är därför som reservanterna yrkat, att de ändrade bidragsgrunderna måtte tillämpas retroaktivt från och med den 1 juli 1941.

Redan den 12 januari 1940 framhöll Malmöhus läns landsting i en skrivelse till Kungl. Maj:t behovet av högre statsbidrag. Den 10 januari 1941 bemyndigade Konungen medicinalstyrelsen att utse en delegerad för underhandlingar. Man ansåg inom landstinget, att kallelse till underhandlingar skulle komma från medicinalstyrelsen, men därifrån avhördes ingenting. Det meddelades till sist, att förhandlingar skulle upptagas, och dessa ägde rum i april 1942. Vid dessa förhandlingar framkom förslag om nya överenskommelser mellan intressenterna, men därom kunde icke landstingets förhandlingsmän besluta, utan man fick vänta därmed till efter landstinget. Eftersom landstinget sammanträdde endast en gång om året, var det först i september samma år som man kunde ta ställning till förslaget. Ny uppvaktning för Kungl. Maj:t gjordes på hösten 1942, och den föranledde den skrivelse av den 12 januari 1943, som nu har föranlett Kungl. Maj:ts beslut och utskottets förslag.

Det är alltså endast beträffande tidpunkten härvidlag som olika meningar råda. Vi anse, att rättvisesynpunkter kräva, att man tillämpar samma bestämmelser för olika landsändar och att det därför finns fog för vår uppfattning, att det högre statsbidraget skall utgå för tiden från anstaltens öppnande eller den 1 juli 1941.

Under återopande av vad jag här yttrat, yrkar jag, herr talman, bifall till den reservation av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl., som finnes fogad vid punkten 113.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman: Den föregående ärade talarens relation angående statsbidraget till de olika anstalterna är riktig. Som han framhöll, började lundaanstalten sin verksamhet i början av 1941 och fick då bidrag enligt gällande författningar. Innan göteborgsanstalten öppnades, fördes underhandlingar mellan medicinalstyrelsen och personer, som företrädde lundaanstalten. Det var i april månad 1942, och vid dessa underhandlingar kom man överens om att från lundaanstalten skulle skickas in ett förslag om det statsbidrag, som skulle utgå. Detta förslag skulle avlätas inom en månad. Det inkom emellertid inte så tidigt, att man kunde ta hänsyn till det vid budgetberedningen för den statsverksproposition, som skulle föreläggas 1943 års riksdag. Skrivelsen inkom nämligen först den 12 januari 1943. Detta var anledningen till att inte statsverkspropositionen det året föreslog högre bidrag för lundaanstalten, och därför hemställde motionärer vid 1943 års riksdag - det var herr Ahlqvist m. fl. i första kammar och herr

Anslag till driften av centralanstalten för radioterapi. (Forts.)

Levin m. fl. i andra kammaren — att riksdagen skulle besluta, att de av Kungl. Maj:t föreslagna ändrade grunderna för statens bidrag till driften av centralanstalten för radioterapi i Göteborg skulle från och med den 1 januari 1943 tillämpas jämväl beträffande anstalten för radioterapi i Lund. Med anledning av denna motion gjorde statsutskottet ett uttalande, där man i realiteten tillstyrkte, att Kungl. Maj:t skulle framlägga förslag om ett retroaktivt bidrag enligt de ändrade grunderna. Detta har Kungl. Maj:t effektiviserat i år i den nu föredragna punkten, där man föreslår, att bidrag skall utgå från och med 1943 efter samma grunder som tillämpades beträffande göteborgsanstalten.

Nu har det emellertid visat sig, att den gamla regeln, att aptiten växer medan man äter, kan tillämpas beträffande motionärerna. I följande motionerades man om att få bidrag från den 1 januari 1943; nu motionerar man om att få bidrag från den 1 juli 1941. Det är uppenbart, att statsutskottet inte kan gå med på det förslaget, detta så mycket mer som anslag ju utgått under hela tiden enligt särskilda grunder. Man brukar inte inom riksdagen retroaktivt bevilja bidrag, som strida mot förut gällande bestämmelser.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr Anderberg: Med anledning av herr Bernhard Nilssons yttrande, att aptiten växer medan man äter, får jag säga, att skillnaden mellan motionerna i följande och i år är den, att i följande räknade vi inte med att göteborgsanstalten skulle få bidrag annat än från den 1 juli, men den fick bidrag ända från öppnandet, och därför ha vi i år räknat med den principen i stället. Följaktligen ha vi begärt bidrag också till lundaanstalten från öppningsdagen, alltså från den 1 juli 1941. Jag har förklarat, varför man inte tidigare har kommit med detta yrkande. Redan i december 1940 hade huvudmannen för lundaanstalten framhållit behovet av det högre statsbidraget, och underhandlingarna och utredningarna ha slukat den långa tiden sedan dess.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 114—139.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 140.

Lades till handlingarna.

Punkterna 141—154.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 155.

Lades till handlingarna.

Punkterna 156—172.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 173.

Lades till handlingarna.

Punkterna 174—187.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 188.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst markbyte mellan kronan och Uppsala stad; samt

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av viss haverikostnad m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av 24 000 000 kronor;

dels ock medgiva, att i nämnda statsrådsprotokoll angivna byggnadsföretag finge komma till utförande med anlåtande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunde bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *A. Mannerskantz* m. fl. (I: 81) och den andra inom andra kammaren av herr *J. Dickson* m. fl. (II: 145), vari hemstälts, att riksdagen ville, i enlighet med arméförvaltningens förslag av den 22 april 1943 och enligt de kostnadsberäkningar, som däri gjorts för varje särskilt truppförband, för budgetåret 1944/45 bevilja ett anslag om 148 000 kronor till uppförande av truppförbandshundgårdar vid Värmlands regemente, Livregementets grenadjärer, Livgrenadjärregementet, Norra skånska infanteriregementet, Upplands regemente, Kronobergs regemente, Jönköpings-Kalmar regemente, Älvsborgs regemente, Hallands regemente, Gotlands infanteriregemente, Livregementet till häst och Livregementets husarer;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *I. Ekströmer* (I: 169) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Håstad* (II: 268), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte att bland de beredskapsarbeten, som för försvarsväsendets del i första hand borde beaktas, upptaga utförandet av gymnastikbyggnader, bastuanläggningar och idrottsplatser för de flygflottiljer, som i motionerna angivits;

Om anslag till hundgårdar vid vissa truppförband.

Om anslag till hundgårdar vid vissa truppförband. (Forts.)
dels ock en inom andra kammaren av herrar C.-D. Skagerlund och I. Petersson i Rosta väckt motion (II: 286).

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av 24 000 000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 81 och II: 145 medgiva, att i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1944 angivna byggnadsföretag finge komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunde bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.;

II. att motionerna I: 169 och II: 268 samt II: 286 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Holmström* ansett, att utskottet bort med tillstyrkande av bifall till motionerna I: 81 och II: 145 hemställa,

I. att riksdagen måtte

a) till Vissa — — — 24 000 000 kronor;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 81 och II: 145 medgiva, att i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1944 samt i nämnda båda motioner angivna byggnadsföretag finge komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunde bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.;

II. att motionerna — — — åtgärd föranleda.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Under denna punkt har utskottet upptagit till behandling en motion, som väckts av mig jämte några andra ledamöter av kammaren och som gäller anslag till uppförande av hundgårdar för arméns hundväsen.

Jag skall först för de ledamöter av kammaren, som haft vänligheten att vara närvarande, säga några ord om hur denna sak har kommit till. Arméförvaltningen gjorde för ett par år sedan framställning om att det hundväsen, som nu håller på att arbeta sig upp, skulle få erforderliga lokaler för hundarnas hållande. Detta har också beviljats för de nordligare belägna truppförbanden. Det begärdes ett anslag, som var något mer än dubbelt så stort som det, som nu äskats i motionen, och det beviljades. Det sades då, att anslaget skulle fördelas på tvenne budgetår, och man hade därför tänkt sig, att den andra delen skulle komma i detta års statsverksproposition. När så emellertid inte har skett, ha vi motionärer ansett, att vi borde begära detta anslag, men vi ha i någon mån reducerat kravet. Det skulle egentligen ha varit 181 000 kr.; vi ha reducerat det med de kostnader, som skulle ha belöpt på hundgårdar vid trängkårens, då det från försvarsmaktens sida har sagts, att dessa av vissa skäl kunde anstå tills vidare. Vi ha då inskränkt oss till att yrka på anslag för att uppföra hundgårdar vid de regementen i södra och mellersta Sverige, som skola ha hundcentraler. Vi ha ansett det vara oriktigt att tro, att klimatförhållandena i mellersta och södra Sverige skulle vara så mycket mildare än i Norrland, att man i de förstnämnda delarna av landet kan ha hundarna stående ute eller boende i små provisoriska hundkojor året runt. Vi äska nu alltså anslag på 148 000 kr. att utgå ur anslaget på 24 milj. kr. Man tycker, att det inte skulle

Om anslag till hundgårdar vid vissa truppförband. (Forts.)

vara så omöjligt att ordna ett sådant litet anslag inom det stora anslaget på 24 milj.

Sedan denna motion avgavs men innan statsutskottet haft frågan uppe till behandling har det framkommit nya omständigheter, som äro ägnade att tilldra sig mycket betydande uppmärksamhet. Det största felet hittills torde vara, att man har uppfattat frågan om arméns hundväsen såsom så liten, att den kan nonchaleras. Jag har för min del den allra största respekt för vårt statsutskott och anser, att det behandlar sina ärenden synnerligen noggrant. Men även den bästa kan ju fela, och jag nödgas här säga, att statsutskottet sannolikt skulle ha fått en annan syn på denna fråga, om det har velat undersöka den närmare genom särskild föredragning eller på annat sätt.

Jag har vid flera tillfällen här i riksdagen anmärkt skarpt — och jag gör det fortfarande — på det slöseri av delvis ofantliga dimensioner, som pågår inom försvarsväsendet. Det har ännu inte bättre tillräckligt. Här har man en möjlighet att åstadkomma inte bara småbesparingar utan besparingar på miljontals kronor om året och dessutom att befria en massa människor från olägenheten av att vara inkallade under stora delar av året, då de kunde på ett bättre sätt tjäna samhället och sig själva, om de finge gå hemma i sin dagliga gärning. Jag syftar närmast på den betydande utvecklingen av hundarnas användande för vakthållning och skyddstjänst. Det har kommit fram nya förslag till anordningar både vid beredskapsförband och vid fredsförlagda förband, där man kan spara in så stora belopp, att herrarna säkert inte tro, att det är riktigt. Jag kan nämna som ett exempel, att enligt de planer, som nu läggas fram och som delvis börjat förverkligas, kan man vid ett enda linje-truppförband i armén — visserligen ett mycket tekniskt betonat sådant — genom att ersätta personell bevakning med bevakning med hundar spara in 400 000 kr. per år. Vid ett annat förband, som tillhör kustförsvaret, räknar man med att genom att sätta in hundar vid ett tjugotal skyddsföremål kunna spara in ungefär 200 000 kr. per år, och vid ett tredje truppförband — jag skall inte nämna, vilket det är — är man fullt på det klara med att man kan spara in 76 000 kr.

Jag skulle vilja fråga, om någon av statsutskottets här närvarande ledamöter är beredd att stiga upp och jäva mina påståenden på denna punkt. Har statsutskottet tagit reda på dessa siffror? Jag nämnde tre olika truppförband. Hela södra och mellersta Sveriges lokalförsvär och fredstruppförband skulle kunna utrustas på samma sätt. Man skulle kunna spara miljonbelopp per år. Jag vill fråga, om man har varit på det klara med detta inom statsutskottet eller om man inte har varit det — ettdera har väl varit fallet!

Nu kan det sägas, att hundgårdarna inte äro en ovillkorlig förutsättning för att man skall kunna göra dessa besparingar. I det allra närmaste är dock så fallet. För att kunna utbilda hundarna, fördela dem till olika bevakningsföremål, ta hand om sjuka hundar och sådana, som behöva omhändertas av andra skäl, måste man nämligen ha centraler, där detta sker. Det är också alldeles nödvändigt, att allmänheten, som lånar ut sina hundar på längre eller kortare tid, inte avskräckes från detta genom att dess hundar måste fara illa under den kalla årstiden och även annars, om det är dåligt väder. Det är nog ganska säkert, att man inte kommer att lyckas genomföra detta stora program att ersätta personell bevakning med hundbevakning, om man inte kan få sådana anordningar, att man tekniskt kan sköta det, och dessutom vinner allmänhetens förtroende, så att man kan få några hundar. Därför måste jag säga, att om man inte omedelbart vidtar denna åtgärd, kan det innebära att man påtar sig ansvaret för att underlåta besparingar på miljoner kronor om året. Antingen måste jag bli vederlagd på denna punkt, eller också nonchalerar man en sådan bespa-

Om anslag till hundgårdar vid vissa truppförband. (Forts.)
ringsmöjlighet — jag kan inte se, att det finns något tredje sätt att bedöma denna sak.

Jag kan också nämna, att samtliga de 17 nya flygflottiljerna enligt departementschefens eget förslag få fasta, vinterbonade hundgårdar, men inte de återstående 12 truppförbanden vid armén, som vi nu begära anslag till. Man kan fråga sig, varför inte samma reform skall genomföras för deras förråd, deras byggnader och andra bevakningsföremål som man anser böra genomföras vid flyget. Jag känner inte till många tillfällen, då man kan spara in åtskilliga tusen procent per år på en nedlagd kostnad. Men här ha vi ett. Jag tror inte, att karaktären av detta anslag har tillräckligt observerats. Jag måste erkänna, att jag delvis själv är skuld till detta, eftersom jag inte mera tydligt har framhållit dessa saker i motionen. Bevakningsprogrammet var då jag skrev motionen inte så känt för mig som det har blivit senare, därför att det delvis har varit av hemlig natur. Här borde nu tillämpas ett sådant program, som för sitt genomförande faktiskt kräver dessa anordningar.

Jag har nu anfört det väsentliga i saken. Det gäller här ett så obetydligt anslag som 148 000 kr., och jag kan inte se annat än att ett bifall till den reservation, som herr Holmström här har avgivit, inte rubbar några finansiella cirklar. Den innebär, att riksdagen måtte till vissa byggnadsarbeten m. m. anvisa 24 000 000 kronor och »b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:81 och II:145 medgiva, att i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1944 samt i nämnda båda motioner angivna byggnadsföretag må komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.» Detta sammanfaller helt och hållet med den motion, som vi väckt. Jag ber därför, herr talman, att nu får yrka bifall till den vid punkten 1:o av herr Holmström avgivna reservationen.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Statsutskottet bestrider inte, att det föreligger ett behov av hundgårdar, men statsutskottet har inte funnit sig kunna förorda bifall till motionen om uppförande av sådana vid ytterligare tolv truppförband under nästa budgetår. Kungl. Maj:t har ju också prövat frågan men inte i år äskat några pengar av riksdagen. Anledningen är, att så många behov tränga sig på, att inte alla kunna tillgodoses på en gång — detta såvitt vi riktigt uppfattat herr statsrådets motiv för ståndpunktstagandet. För övrigt råder det väl i de norra delarna av landet större behov av tillfredsställande gårdar för hundarna vid truppförbanden än i de södra delarna av landet. Det förhåller sig nog inte så, som herr Mannerskantz vill göra gällande, att man inte har några hundar där eller att de få vistas ute eller i enkla hundkojor. Hundarna förvaras även i mera provisoriska lokaler, om dessa också inte äro så ändamålsenliga som de nya bli och som man skulle önska. Men herr statsrådet har därför inte sagt, att intet skall göras, utan herr statsrådet anser, att man kan dröja ännu något år för att pröva saken. Detta har även statsutskottet för sin del ansett. Saken får prövas jämsides med övriga behov, som tränga sig fram.

Herr Mannerskantz framförde här en för mig ny synpunkt, nämligen att vi skulle kunna låta hundarna i stor utsträckning överta beredskapsvakten, och han menade, att vi därmed skulle kunna spara många miljoner. Men det inkallade manskapet är väl inte till blott för att hålla vakt av den beskaffenheten, utan för att upprätthålla vårt neutralitetsförsvar. Där behövs det naturligtvis även hjälp av hundarna. Jag förstår mycket väl, ehuru jag inte tagit närmare reda på denna sak, att man vid flygfälten har större behov av vakt-

Om anslag till hundgårdar vid vissa truppförband. (Forts.)

hundar än vid andra förband för att hindra obehöriga personer att göra intrång där. Behovet kan inte vara precis likadant vid andra truppförband.

Jag vill ytterligare tillägga, att om det är en ny upptäckt, som herr Mannerskantz gjort i fråga om besparingar, då har statsrådet Sköld dåligt tillvaratagit våra ekonomiska intressen, när han inte sökt ernå en miljonbesparing på ett så enkelt sätt som genom att låta vakthundar överta en del av vakthållningen vid våra militära anstalter och förläggningar. Det väckte nog en viss förvåning, när herr Mannerskantz sade, att man genom användande av vakthundar kunde göra så stora besparingar. Om nu herr Mannerskantz ser saken på det sättet men försvarsministern inte har blivit övertygad därom, då måste det beror på olika erfarenhet och informationer. Emellertid har inte statsutskottet kunnat bli övertygat om den saken, och tills herr Mannerskantz kan övertyga oss därom måste jag, herr talman, vidhålla min ståndpunkt och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekströmer: Herr talman! Under denna punkt har utskottet också behandlat en motion, som väckts av mig i denna kammare och av herr Håstad i andra kammaren och som avser påskyndande av anläggandet av gymnastikbyggnader, bastuanläggningar och idrottsplatser för de flygflottiljer, som angivits i motionerna. Utskottet har behandlat vårt förslag ganska välvilligt, det måste jag erkänna, varför det kanske inte vore så särskilt mycket att tillägga. Med hänsyn till den vikt, som vi måste fästa vid vårt flyg, vill jag emellertid ändå framhålla, att ett ytterligare uppskov med dessa anläggningar måste anses ganska betänkligt. Vi äro ju alla ense om att ge vårt flyg det bästa material, som kan åstadkommas, men det synes mig, att en icke mindre viktig åtgärd är att tillse, att personalen får den träning och fysiska utbildning, som är oundgängligen erforderlig för den hårda tjänsten. Ty endast den flygare, som har den allra bästa fysiska kondition, kan stå på höjden av sitt yrke. Personalen vid flygvapnet har ju ett ganska stillasittande arbete i själva tjänsten, och det är då, synes det mig, av yttersta vikt, att den dessemellan beredes tillfälle till gymnastik och utövande av olika sportgrenar. Om jag inte tar fel, finnas pengar anslagna till detta ändamål. Anledningen till att uppförandet av dessa anläggningar har uppskjutits lär väl främst vara det pressade läget på arbetsmarknaden. Detta förbättras väl så småningom, och då vore det skäl att man inte dröjde utan bestämde sig för att sätta i gång dessa arbeten så fort som möjligt.

Jag tillåter mig därför hemställa till herr statsrådet att ta denna sak under skyndsamt och allvarligt övervägande. Jag har intet annat yrkande i denna punkt än om bifall till utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Herr förste vice talmannen anser, att man även i fortsättningen skall kunna nöja sig med provisoriska hundgårdar i södra Sverige. Det tror jag inte vore lyckligt, ty det har redan förekommit en hel del klagomål från den hundutlånande allmänhetens sida över att hundarna fara illa, vilket ju ur ren djurskyddssynpunkt bör förhindras, samtidigt som det menligt inverkar på försvarsväsendets möjligheter att tillgodose sitt behov av lämpliga hundar. Tillgången på sådana hundar är redan knapp, varför man måste se till att de olägenheter, som faktiskt utgöra ett hinder för tillgodoseende av detta behov, elimineras.

Jag ber att få tacka herr förste vice talmannen för att han säger, att det är en nyhet för statsutskottet, att hundar kunna användas i vaktjänst. Det är ju annars en sedan länge känd sak, och redan ett par år har man här i landet varit på det klara med att hundar med fördel kunna användas även inom för-

Om anslag till hundgårdar vid vissa truppförband. (Forts.)
svarsväsendet. Det har emellertid tagit tid att organisera hundväsendet. Det är denna tidsutdräkt jag här främst vänder mig emot. När man här har en möjlighet till mycket stora besparingar, bör man inte försätta ett helt år, vilket nu lätt kan bli fallet.

Eftersom statsrådet och chefen för försvarsdepartementet kommit in i kam-maren, anser jag det vara juste av mig att upprepa vad jag sade tidigare, nämligen att det enligt min mening fortfarande slösas bort både många arbetstimmar och mycket pengar inom försvarsväsendet och att det är felaktigt att inte använda varje möjlighet att göra besparingar i båda dessa avseenden. Jag har här med några exempel från en utredning vid en del truppförband visat hur mycket man kan spara in i rena bevakningskostnader. Det sammanlagda beloppet kommer att röra sig om miljoner kronor om året. Jag har frågat, om någon kan bestrida, att stora besparingsmöjligheter här yppa sig, och jag vill även fråga herr statsrådet, om inte detta äger sin riktighet. Är det inte då oklokt att uppskjuta varje åtgärd, som kan vara ägnad att åstadkomma dessa besparingar, en enda dag längre än vad som är nödvändigt?

Herr förste vice talmannen sade, att beredskapsfolket var inkallat för att försvara vårt land. Ja visst, men vi veta ju, att en mycket stor procent av de inkallade till deras egen förargelse och ledsnad många gånger användas till ren vaktjänst vid förråd och byggnader, vilken varken innebär någon militär övning eller utbildning eller har till syfte att skydda våra gränser, utan uteslutande har till ändamål att förhindra att dessa bevakningsföremål bli utsatta för sabotage, skadegörelse, stöld eller dylikt. Kan man då på detta sätt ersätta ett mycket stort antal män, är det enligt mitt förmenande oklokt att på grund av kamerala och formella skäl avstå därifrån. Riksdagen måste väl även ha något ansvar. Regeringen har sitt, men även riksdagen har sitt, och om ingen bestrider vad jag sagt här i dag, tycker jag att riksdagen bär ett visst ansvar för att ett initiativ här tages. Jag tror inte finansministerns bekymmer komma att ökas eller att han på minsta sätt kommer att märka, om dessa 148 000 kronor slinka med bland de 24 miljoner kronor det här rör sig om.

Eftersom det från statsutskottets sida sagts, att man inte räknat med de möjligheter till besparingar, som jag framdragit, anser jag att frågan kommit i ett så pass nytt läge, att kammaren på denna punkt, även om det är mycket sällsynt att så sker, skulle kunna gå emot statsutskottet.

Herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Jag skall endast framlägga några synpunkter på frågan om hundgårdarna. Jag vill emellertid först säga, att denna fråga icke har något samband med den av herr Mannerskantz upptagna frågan om hundar för bevakningsändamål. Jag vill i det avseendet påpeka, att sedan mer än ett år tillbaka ständiga och systematiska undersökningar pågått i syfte att nedbringa kostnaderna för den rent militära bevakningen av viktiga föremål, och i de fall det visat sig möjligt att vinna en besparing genom att använda vakthundar till vaktposternas hjälp, har man även gjort detta. Jag vill naturligtvis inte påstå, att man ännu lyckats finna alla de fall, där en ändring kan vara erforderlig. Detta är ju ett stort område, och det kan självfallet fortfarande finnas fall, där besparingar skulle kunna göras. Jag vill emellertid försäkra, att man gör allt vad man kan för att åstadkomma lägre kostnader.

Jag nämnde att denna fråga icke hade något samband med frågan om hundgårdarna. I nu gällande krisorganisation finns nämligen upptaget det antal hundar som erfordras för olika ändamål, för sjukvårdstjänst, vaktjänst, spaningsändamål o. s. v. Åtgärder äro även vidtagna för att förse armén liksom flygvapnet med alla de hundar, som i händelse av mobilisering kunna erfordras.

Om anslag till hundgårdar vid vissa truppförband. (Forts.)

Den utbildning av hundar, som behövs för att fylla krigsorganisationens behov, pågår kontinuerligt, och allting går där sin gilla gång. Dessa hundar finnas alltså redan vid truppförbanden och utbildas vid hundskolan, men de ha hittills måst förläggas till provisoriska lokaler, vilka naturligtvis inte fylla alla krav på moderna bekvämligheter.

För norra delen av landet med dess stränga klimat har jag funnit det vara nödvändigt att redan nu se till att förhållandena bli bättre. Jag har emellertid den bestämda uppfattningen, att det inte sker någon olycka, om vi vänta ännu några år med att göra motsvarande anordningar vid de södra truppförbanden. När herr Mannerskantz säger, att det redan kommit klagomål från djurskyddshåll, vill jag inte bestrida detta, men jag vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på alla de anmärkningar, som gång efter annan kommit från de militära sjukvårdsmyndigheterna, från militieombudsmannen och från statsrevisorererna, att den och den manskapsförläggning eller det och det köket inte fylla alla hygieniska fordringar. Vi ha ändå måst vänta år efter år, innan vi kunnat pressa in de nödiga förbättringarna inom ramen. Vad herr Mannerskantz här sagt om hundarna har minst lika stor bärkraft, när det gäller människornas förläggningar. Om man vill göra sig en föreställning om det ofantliga byggnadsbehov som för närvarande föreligger, finner man att massor av byggnadsföretag äro ur försvarssynpunkt oändligt mycket viktigare, vilka emellertid måste anstå, inte endast på grund av brist på arbetskraft utan även på vissa slag av byggnadsmaterial. Denna fråga om hundgårdar intar därför inte någon särställning, utan den utgör en del av hela det stora område, där vi tvingas att göra det viktigaste först och skjuta på det mindre viktiga något fram i tiden.

Som alla känna till finns det inom försvaret, liksom på andra områden, specialister. Dessa specialister inom försvaret ha tagit en viss del av detta på sin lott. Det finns således människor som ägna sig med allt sitt intresse åt hundväsendet. Sådana specialister intressera riksdagsmän för sina specialiteter. De propagera med all iver för sina synpunkter och överdriva därvidlag naturligtvis i viss mån i sin propaganda. Nu har herr Mannerskantz, liksom så många före honom, råkat ut för olyckan att ta alltför stor hänsyn till dessa propagandistiska överdrifter.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Herr Mannerskantz synes fortfarande vilja göra gällande, att vi i statsutskottet inte beaktat behovet av hundgårdar. Det ha vi emellertid gjort. Vi gnuggade även den motion, som herr Mannerskantz m. fl. avgivit, men vi funno, att ett yrkande om ytterligare medel på denna punkt icke borde bifallas i år. Det är så många olika önskemål och behov som tränga sig på, och skulle man bifalla alla dessa, skulle budgeten fullkomligt brytas sönder, vilket statsutskottet inte vill ta på sitt ansvar.

När herr statsrådet sade, att truppförbanden i södra Sverige kanske skulle få vänta ännu några år på hundgårdar, blev jag emellertid litet betänksam. I statsutskottet förutsatte vi nog, att statsrådet till en av de närmast kommande riksdagarna skulle framlägga förslag med äskande om uppförande av de hundgårdar, som ytterligare behövas. Har man bestämt sig för att i försvarsorganisationen föra in även detta slag av vakttjänst, och då man nu fått tillräcklig erfarenhet, tror jag inte man bör vänta flera år, utan tillgodose behovet så snart sig göra låter. Det är inte större än att det skulle kunna ske ett av de närmast kommande budgetåren, om det nu inte blir det närmast förestående.

Vad jag nu sagt gäller även det av herr Ekströmer framförda spörsmålet. Vi ha ju i utskottet även haft att taga ställning till frågan om uppförande av gymnastiklokaler m. m. för vissa flygflottiljer. Inte heller i detta fall ha vi

Om anslag till hundgårdar vid vissa truppförband. (Forts.)

kunnat tillgodose de önskemål, som framförts motionsvägen. Skulle vi tillgodose alla önskemål, skulle det föra för långt. Därmed ha vi inte på något sätt underkänt herr Ekströmers synpunkter. Eftersom herr Ekströmer inte gjort något yrkande, kan jag i stort instämma i hans uttalande. Utskottet har emellertid för närvarande inte ansett sig kunna tillmötesgå de framställda kraven.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Herr statsrådets uttalande, att alla manskapsförläggningar inte äro förstklassiga och att man för den skull inte kan forcera uppförandet av hundgårdar, kan man naturligtvis inte opponera så mycket emot, även om i det avseendet beloppen äro av en helt annan storleksordning än i det andra.

Däremot finner jag det tråkigt att höra av herr statsrådet, att organisationen av vakttjänsten med hundar är så gott som färdig. Jag skulle vilja påstå, att man ännu knappast har fått snudd på vilka möjligheter till besparingar som här finnas. Jag vill desslikes fråga, om herr statsrådet har sig bekant, att det pågår en utredning om just upporganisering av bevakningstjänsten för beredskapsförhållanden. Jag har egentligen inte alls tidigare talat om de hundar, som skola användas vid krig — spanings-, sjukvårds- eller rapporthundar — utan jag har koncentrerat mig på den möjlighet som finns att nu genast ersätta personell bevakning med bevakning av hundar. Man får lov att tänka sig in i hur systemet fungerar i verkligheten. Om man har en central inom ett försvarsområde, från vilken hundar dirigeras ut för olika försvarsändamål, måste man där ha åtminstone några lokalresurser. Att det skulle vara en olycka att tänka litet rationellt endast därför att en person, som specialiserat sig på hundar, framfört vissa synpunkter, kan jag inte förstå. Jag tycker det skulle vara en olycka, om inte även ett statsråds samvete kunde väckas av en riksdagsman. Jag finner det rätt naturligt, att man för fram alla uppslag som man tycker passa ihop med ens känsla för rationalisering och tekniska framsteg. Andra människor taga upp andra saker, som kanske ligga bättre till för dem. Detta finner jag inte vara en olycka, herr statsråd! Tvärtom tror jag att det är behövt, inte minst på detta område.

Vi borde använda denna form av vakttjänst i minst lika stor omfattning som andra länders krigsmakter, vilka ju i allmänhet använt den långt tidigare än vi. Det vore inte bra, om den syn på tingen, som det förefaller mig att herr statsrådet i dag företrätt, skulle bli rådande och bestående. Det vore mycket bättre, om det kunde göras ett ingripande för att få till stånd en förbättring på detta område och att det kunde göras hastigt. Jag vill påstå, att möjligheterna härvidlag inte äro tillräckligt utnyttjade och att dessa i mycket hög grad äro beroende av att det ordnas ordentliga centraler även i södra Sverige.

Herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Endast en saklig upplysning. Det föreföll som om herr Mannerskantz hade den uppfattningen, att det behövs flera vakthundar under beredskap än i krig. Så är ju inte förhållandet, utan det stora antalet vakthundar behövs i krig. De vakthundar, som skola finnas enligt krigsorganisationen, räcka mer än väl till för den vakttjänst, som kan behöva utföras under beredskap.

För övrigt är det ju inte meningen att upprätta några centraler i försvarsområdena, utan förslaget gäller hundgårdar vid truppförbanden.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Om förslaget, såsom herr statsrådet säger, inte avser några centraler i försvarsområdena, vore det väl emellertid praktiskt, om dessa truppförbandshundgårdar utnyttjades såsom centraler.

Om anslag till hundgårdar vid vissa truppförband. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomma yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 41 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 2—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av två äldre reservationsanslag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 43, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1944/45 till bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m., godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckta motioner angående avskaffande av dyrortsgrupperingen av ortsavdragen vid beskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 65 i första kammaren av herr *Gustavson* samt nr 114 i andra kammaren av herrar *Hammarlund* och *Pettersson* i Dahl, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville göra framställning, avseende — förutom annat varom nu icke var fråga — att dyrorts-

Om avskaffande av dyrortsgrupperingen av skatteavdragen.

Om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen. (Forts.)
graderingen av de bevillningsfria skatteavdragen avskaffades och skatteavdragen lika för alla utginge med för ortsgrupp I nu gällande belopp; samt

2) de likalydande motionerna nr 129 i första kammaren av herr *Ivar Persson* m. fl. och nr 203 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Norregård m. fl., vari hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om framläggande av förslag för riksdagen, innebärande att ortsavdragen vid beskattningen fastställdes efter enhetliga och för hela riket gemensamma grunder.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 65 av herr *Gustavson* och II: 114 av herrar *Hammarlund* och *Pettersson* i Dahl, i vad desamma avsåge avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 129 av herr *Ivar Persson* m. fl. och II: 203 av herr *Pettersson* i Norregård m. fl. om avskaffande av dyrortsgrupperingen av ortsavdragen vid beskattningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av friherre *De Geer* och herr *Hammarlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1) att de likalydande motionerna I: 65 av herr *Gustavson* och II: 114 av herrar *Hammarlund* och *Pettersson* i Dahl, i vad desamma avsåge avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen, måtte anses besvarade genom vad utskottet i det av reservanterna föreslagna yttrandet anført; samt

2) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 129 av herr *Ivar Persson* m. fl. och II: 203 av herr *Pettersson* i Norregård m. fl. om avskaffande av dyrortsgrupperingen av ortsavdragen vid beskattningen, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag för riksdagen, innebärande att ortsavdragen vid beskattningen fastställdes efter enhetliga och för hela riket gemensamma grunder.

Friherre De Geer: Herr talman! Jag skall be att i allra största korthet få redogöra för skillnaden mellan reservationen och utskottets utlåtande.

I detta fall, liksom i så många andra, har utskottetsmajoriteten uttalat sig mycket välvilligt om motionerna och framhållit, att den gärna skulle se att denna fråga kunde lösas med skyndsamhet. Reservanterna ha även velat framhålla önskvärdheten av att frågan om dyrortsgrupperingen påskyndas och utredes inom den närmaste tiden. Vi ha även med tillfredsställelse konstaterat, att den utredning igångsatts, som förutsattes i det beslut, som riksdagen tidigare fattat. För vår del ha vi emellertid inte känt oss övertygade av finansministerns skäl för bibehållande av den nuvarande avdragsgrupperingen, utan ha i stället ansett, att man borde vidtaga provisoriska åtgärder för genomförande av ändrade grunder i fråga om ortsavdragen redan i år. Vi beklaga att Kungl. Maj:t inte ansett detta lämpligt och möjligt. Vi hoppas emellertid, att den utredning, som igångsatts, måtte bedrivas med största möjliga skyndsamhet.

Utän tvekan hade det varit mycket önskvärt att inte dra ut på tiden, utan att redan i år vidtaga provisoriska åtgärder på detta område, där man, det synes mig och mina meningsfränder ganska uppenbart, skulle kunna åstadkomma större rättvisa än som för närvarande råder, utan skada för statsfinanserna. Tvärt om skulle detta medföra en ökning av skatteunderlaget.

Såsom framgår av den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen önska vi reservanter litet mera positiva åtgöranden i denna fråga. Jag skall nöja mig

Om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen. (Forts.)
med att med dessa ord yrka bifall till den av mig och herr Hammarlund vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Andersson, Elon**: Herr talman! Såsom framgår dels av det uttalande, som statsrådet och chefen för finansdepartementet gjort i propositionen med förslag till förordning om värnsskatt, och dels av bevillningsutskottets betänkande försiggår för närvarande en utredning angående dyrortsgrupperingen i dess helhet. Det finns anledning antaga, att denna utredning skall vara färdig i så pass god tid, att förslag i ämnet skall kunna presenteras 1946 års riksdag.

Dyrortskommittén har på denna grund, liksom med beaktande av andra skäl, icke funnit anledning att nu påyrka införande av provisoriska bestämmelser beträffande skattegrupperingen. I betydande mån beror nog denna inställning hos dyrortskommittén på uppfattningen, att skattegrupperingen är så intimt sammanknuten med själva frågan om dyrortsgrupperingen, att man endast i nödfall bör företa en boskillnad i det avseendet. De nuvarande skattefria avdragen ha ju kommit till, emedan man förmenat, att ett visst belopp av medborgarnas inkomst, som man kallat för existensminimum, bör vara befriat från beskattning. Om levnadskostnaderna i landets olika orter äro så skiljaktiga, att det uppenbarligen är avsevärt mycket dyrare att leva på en ort än på en annan, följer därav, att existensminimum även måste sättas olika för olika orter. Om det är dyrare att leva i Stockholm än i Tomelilla, måste det existensminimum, som man åtminstone teoretiskt angivit såsom skattefritt, vara större i Stockholm än i Tomelilla. Det finns således ett ovillkorligt samband mellan frågan om dyrortsgrupperingen i dess helhet och frågan om dyrortsgrupperingen, när det gäller skatterna. Detta samband är åtminstone enligt min mening så intimt och starkt, att man, när hela frågan ligger under en utredning, som kan väntas vara färdig så relativt snart som år 1946, bör försöka undvika att bryta sönder det.

I de motioner, som ligga till grund för den reservation, till vilken friherre De Geer yrkat bifall, gör man sig till tolk för den mening, att frågan om skattegrupperingen utan olägenhet och utan att utredningsresultatet behöver avvaktas kan tagas under förnyat övervägande av riksdagen. I en annan motion, avgiven av herr Gustavson i Guntorp, framhålles likaledes, att när det gäller skatteavdragen, är det ingalunda nödvändigt att avvakta någon omfattande och tidsödande utredning. Motionärerna förmena således, att frågan om skattegrupperingen i och för sig är så klar, att ingenting finns att utreda. Man är på det klara med att några olägenheter av den föreslagna åtgärden icke kunna uppstå, utan att endast fördelar för det allmänna stå att vinna, varför man således inte behöver avvakta någon utredning. Jag är inte alldeles säker på att det förhåller sig på det sättet.

Som kammarens ledamöter torde finna, stanna reservanternas i sitt yrkande för de motioner, som avgivits av bland andra herr Ivar Persson i denna kammare och herr Pettersson i Norregård i andra kammaren. I dessa motioner yrkas, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om framläggande av förslag, innebärande att ortsavdragen vid beskattningen fastställas efter *enhetliga och för hela riket gemensamma grunder*. I den av herr Gustavson i Guntorp avgivna motionen hemställs, att skatteavdragen skola utgå lika för alla *med för ortsgrupp I nu gällande belopp*. Reservanternas ha icke anslutit sig till det yrkande, som gjorts av herr Gustavson i Guntorp, utan till det som framföres i den andra motionen. Jag sluter därav att man ej är beredd att utan vidare medverka till en sådan omändring av de skattefria ortsavdragen, att de över

Om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen. (Forts.)
hela riket skola beräknas till det belopp som nu gäller för den lägsta ortsgruppen, utan att man i stället förutsätter möjligheten av att detta enhetliga avdrag skall kunna fastställas med utgångspunkt från någon sorts mittpunkt, t. ex. ortsgrupp III, som ju är mediantalet i den nuvarande ortsgrupperingen, viken består av fem grupper.

Men vad skulle det innebära? Jo för det första, att skatteavdragen i ortsgrupporna I och II komme att höjas, och det skulle i sin tur medföra att det beskattningsbara underlaget inom ortsgrupporna I och II bleve mindre än vad det för närvarande är. På den punkten kan det måhända intressera kammaren med ett par siffror. År 1942 utgjorde det taxerade beloppet till inkomst- och förmögenhetsskatt i hela riket ungefär 7 815 miljoner kronor, medan det beskattningsbara beloppet uppgick till 3 645 miljoner kronor. Det är således riktigt som motionärerna påpeka, att en betydande del av det taxerade beloppet försvinner till följd av de skattefria ortsavdragen. Men det märkliga är att det taxerade beloppet på landsbygden utgjorde 3 484 miljoner kronor, medan det beskattningsbara beloppet endast var 1 305 miljoner kronor. De skattefria ortsavdragen ha alltså där tagit bort en summa av 2 179 miljoner kronor från det taxerade beloppet. I städerna utgjorde det taxerade beloppet 4 317 miljoner kronor och det beskattningsbara beloppet 2 327 miljoner kronor. Där försvinner således genom ortsavdragen ett belopp av 1 990 miljoner kronor. Skatteunderlaget på landsbygden är således ömtåligare än skatteunderlaget i städerna. Landsbygden tillhör i regel ortsgrupporna I och II. Om man nu genom att flytta upp dessa åstadkommer högre skatteavdrag där, kommer givetvis det beskattningsbara beloppet i dessa ortsgrupper, d. v. s. på landsbygden, att ytterligare gå ned.

För staten betyder det kanske inte så särdeles mycket, eftersom inkomsterna där äro så låga att det inte finns mycket att ta. Men det reducerar dock i någon mån den vinst, som man förmenar sig bereda det allmänna genom att ta bort dyrortsgrupperingen av de skattefria ortsavdragen. För städernas vidkommande skulle givetvis det beskattningsbara beloppet komma att höjas, men man kan aldrig tänka sig att höja det så mycket att man får bort hela skillnaden mellan det taxerade och det beskattningsbara beloppet, eftersom i varje fall den del av det taxerade beloppet, som blir ortsavdrag enligt de enhetliga grunder man kan komma överens om, skulle försvinna från det taxerade beloppet även när det gäller städerna.

Men reservanternas förslag har en annan följd som är mycket mera riskabel, och det är dess verkningar när det gäller det kommunala skatteunderlaget. Om man väljer ortsgrupp III som enhetlig grund för beräkningen av de skattefria avdragen, blir följden ökade avdrag inom alla kommuner som befinna sig i ortsgrupporna I och II. Det beskattningsbara underlaget för kommunalskatt kommer på så sätt att minskas högst betydligt i alla dessa kommuner, och den som vet, hur känsligt det kommunala skatteunderlaget är för varje förändring, har nog inte så svårt att förstå, att verkan av en sådan operation måhända skulle bli så allvarlig, att det i varje fall har sina risker att göra den utan vidare utredning och ytterligare övervägande.

Jag har med detta bara velat göra gällande att motionärerna och reservanternas, när de anse att man utan någon vidare utredning kan företaga denna omändring av skattegrupperingen, möjligen säga litet för mycket och att de icke ha tänkt sig in i de verkningar en dylik operation skulle få på det kommunala skatteunderlaget. Även om man menar att det statliga skatteunderlaget är tillräckligt stabilt för att utan vidare kunna bära verkningarna av en omläggning, skall man inte glömma bort att det kommunala skatteunderlaget i detta fall är mycket känsligt och att man, i samma mån som man tänker sig

Om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen. (Forts.)

den enhetliga linjen åstadkommen genom en höjning av de lägre ortsavdragen och en sänkning av de högre, riskerar att allvarligt försämra skatteunderlaget i alla de landskommuner, som befinna sig i de lägsta ortsgrupperna; och jag ber att få påpeka, att för närvarande inte mindre än drygt 2 300 av landets samtliga kommuner tillhöra ortsgrupperna I och II. Det är således inte alldeles rätt, att man omedelbart och utan närmare övervägande kan företaga den omändring av skattegrupperingen, som motionärerna påyrka. Också när det gäller skattegrupperingen torde det från dessa synpunkter vara skäl att invänta den utredning, som för närvarande försiggår rörande dyrortsgrupperingen i sin helhet, alltså även grunderna för skattegrupperingen.

Vad som har vikt och värde i dagens situation är ju att man har fått till stånd den dyrortsutredning, som från så många håll ansetts synnerligen önskvärd. Utredningen arbetar så fort den hinner och så snabbt som materialet kan göras tillgängligt. Efter den utredningens fullbordande får man ett faktiskt underlag för att utforma det nya system för dyrortsgrupperingen, skattegrupperingen inbegripen, som jag för min del lika väl som motionärerna anser alldeles nödvändigt med hänsyn till de förändringar i prisutvecklingen, som under senaste tiden ha ägt rum. Men jag tror det är klokt att — såsom utskottet för sin del har velat tillstyrka — avvakta resultatet av den utredningen innan man företar ingrepp, om vilkas verkningar man för närvarande icke har möjlighet att bilda sig någon uppfattning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson, Ivar: Herr talman! Jag förnekar givetvis inte värdet av att vi äntligen ha fått till stånd en utredning på dyrortsgrupperingens område. Naturligtvis menar jag inte heller, att allting är gott och väl bara denna utredning kommer fram med sitt förslag så fort som möjligt. Utredningen måste helt naturligt penetrera sina saker ordentligt, och den har säkerligen mycket att gå igenom.

Men när man vill taga denna utredning till intäkt för att inte någon som helst förändring i dessa angelägenheter skall kunna äga rum före 1946 års riksdag, ha jag och min medmotionärer icke kunnat godkänna ett sådant ståndpunktstagande. Det är ju i alla fall ovedersägligt, att levnadskostnaderna under de senare åren ha förskjutits på ett sådant sätt att de lägre ortsgrupperna fått betydligt mera ökade levnadskostnader än de högre. Samtliga de här närvarande ha säkert också vetskap om att socialstyrelsen fastslagit detta med stor tydlighet. Jag tillåter mig att som ytterligare belägg härför återropa de siffror, som vi ha anfört i motionen. Skillnaden mellan dyraste och billigaste ort utgjorde år 1934 48 procent av indextalet för den dyraste orten, men år 1941 var motsvarande siffra endast 27 procent. Detta är dock en rätt avsevärd sammankrympning av marginalen, och jag anser att den skulle motivera, att vissa åtgärder vidtoges omedelbart.

Jag vill tillägga att, såsom också torde vara kammarens ledamöter i stort sett bekant, en ytterligare levnadskostnadsutredning i höstas gjordes med avseende på landsbygdens folk i förhållande till städernas; denna utredning är som bekant utförd av professor Lindahl på initiativ av den s. k. 27-mannakommittén. Om jag inte missminner mig utvisade den en sammankrympning av marginalen mellan å ena sidan jordbruksfolk och å andra sidan städernas folk till i medeltal icke mer än 13 å 14 procent — jag kan dock inte säga om detta procenttal har beräknats på den högre eller den lägre siffran. Nu är detta visserligen ett medeltal, under det att de siffror jag först anförde gälla skillnaden mellan dyraste och billigaste ort, men det var nog ändå en viss överraskning för åtskilliga, att man ej kom fram till större marginal här än

Om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen. (Forts.)
dessa 13 å 14 procent. Jag menar mig därför ha anledning påstå, att skillnaden i levnadskostnader mellan billigaste och dyrare ort — jag säger inte här dyraste ort — är mindre än vad man tidigare hade tänkt sig.

Om jag inte missminner mig är det till och med i denna professor Lindahls undersökning utsagt, att marginalen mellan levnadskostnaderna för folk på landsbygden, som icke äro sysselsatta i jordbruket och alltså ej ha viss fördel av naturprodukter direkt från detta, och levnadskostnaderna för samhällenas befolkning icke är större än 9 procent. Och likväl kan man i det primärmaterial, som finns tillgängligt, peka på en och annan sak som icke är upptagen i samma standard på de olika orterna, något som vi givetvis anse borde åstadkommas. Jag vill erinra om att det finns en motion också om den saken, som emellertid kommer att behandlas senare.

Under sådana förhållanden menar jag att det vore befogat att omedelbart gå till en justering av skattegrupperingen. Jämsides med att de högre ortsgruppernas löntagare ha en större lön — förhållandevis ännu större efter denna sammankrympning av skillnaden i levnadskostnader — än de lägre ortsgruppernas, är också det skattefria avdraget större på de dyrare orterna. Det är sålunda dubbel kompensation, för att använda en kanske grov angivning av storleksordningen därvidlag. Det är i alla fall större kompensation för de högre ortsgruppernas folk än det borde vara, och därför anser jag att det är fullt riktigt att, såsom vi i den av mig med flera avgivna motionen ha gjort, an hålla om omedelbara åtgärder för att skapa likformighet i skattegrupperingen.

Jag vill emellertid erinra den ärade föregående talaren om att när vi ha skrivit vår motion utan att ange vilken ortsgrupp vi sikta på, har det skett för att bereda regeringen, och enkannerligen finansministern, tillfälle att överväga vilken ortsgrupp, eller eventuellt kombination av ortsgrupper, man kunde finna rimlig. Vi ha alltså inte, som herr Elon Andersson förmenade, velat säga att ortsgrupp III skulle vara den normgivande, utan det spørsmålet ha vi med fullt förtroende lagt i regeringens hand att avgöra. Vi anse emellertid, att regeringen under denna riksdag borde kunna komma fram med ett rimligt förslag härvidlag.

Herr Elon Andersson gjorde sig mycken möda att bevisa, att det på landsbygden har gått bort mera av det taxerade beloppet än i städerna till följd av de skattefria avdragen. Men detta är mycket naturligt, därför att det glädjande nog alltjämt finns åtminstone relativt sett ganska gott om barn på den svenska landsbygden. Det är anledningen till att avdragen blivit större där. Vi kunna därför inte anse, att det bleve en orimlig belastning på städerna, om vi skulle gå in för att minska deras ortsavdrag.

Vad herr Elon Andersson anför om kommunernas skatteundelag har naturligtvis ett visst fog för sig, men saken är ju i alla fall den att vi ha att vänta förslag om ändrade grunder även för den kommunala skatten. Ett beslut om de skattefria avdragen skulle givetvis aktualisera kravet på en snabbare lösning av den frågan. Jag ser för min del intet fel i om så bleve fallet.

Med vad jag sålunda anfört, herr talman, anser jag mig böra ansluta mig till det av friherre De Geer gjorda yrkandet.

I detta anförande instämde herr *von Heland*.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag behöver inte tillfoga många ord efter det anförande som har hållits av herr Elon Andersson.

Jag vill till både friherre De Geer och herr Ivar Persson säga, att vi efter de utredningar, som blivit gjorda, äro alldeles ense om att en omläggning av

Om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen. (Forts.)

dyrortsgrupperingen är befogad. Det råder alltså inte några delade meningar om att den nuvarande ordningen är otillfredsställande.

Men meningarna skilja sig då man kommer fram till frågan om vad som bör göras, och jag får i det fallet ge utskottsmajoriteten rätt, när den är mycket tveksam om huruvida man utan ytterligare utredning kan skrida till några ändringar, även om det bara skulle gälla skattegrupperingen. Så vitt jag förstår märktes det på herr Ivar Perssons yttrande, att han själv inte var främmande för uppfattningen att det fortfarande finns ganska stora olikheter i fråga om levnadskostnaderna mellan skilda orter, även om de äro mycket mindre än man tidigare tänkt sig.

Om man erkänner, att sådana olikheter finnas, är det väl ändå litet förhastat att påyrka, att skatteavdragen skola vara lika. På den punkten fick jag intrycket att herr Ivar Persson själv var tveksam. När han skulle tolka uttrycket att avdragen borde fastställas efter likformiga grunder — eller som det heter i motionen: »enhetliga och för hela riket gemensamma grunder» — ville han tydligen inte utan vidare säga, att det skall vara samma avdrag över hela landet. Om man kräver en sådan likformighet, blir slutsatsen antingen att avdragen måste sättas så lågt, att det inte kan anses vara rimligt för de orter där levnadskostnaderna äro högst, eller också att normerna måste flyttas upp så högt, att man råkar ut för den avigsida som herr Elon Andersson nämnde: att en ganska betydande del av skatteunderlaget för kommunalskatt på landsbygden faller bort. Där vågar jag kanske i förbifarten säga, att fördelarna inte närmast skulle komma den jordbrukande befolkningen till godo, utan snarare löntagarna.

Men håller man å andra sidan vägen öppen för en differentiering, blir frågan hur den skall ske. Sedan jag fick riksdagsskrivelsen förra året har jag haft anledning att mycket fundera över detta, men inte vetat på vad sätt man skulle kunna göra en sådan provisorisk skattegruppering medan den stora dyrortskommitténs arbete pågår. Det var därför med ganska stor lättnad — det vill jag öppet erkänna — som jag från kommittén mottog ett uttalande, som stärkte mina egna farhågor för att det var svårt att utan ny utredning göra någonting. Dyrortskommittén säger nämligen, att den inte anser att man på hittillsvarande grunder — d. v. s. det av socialstyrelsen framlagda materialet — kan våga sig på att göra en ny gruppering ens när det gäller skatterna.

Jag vill framhålla, att landsbygdens och de billigaste orternas intressen inom denna kommitté äro utomordentligt starkt företrädda av representanter, som inte ett ögonblick, det försäkrar jag både friherre De Geer och herr Ivar Persson, komma att svika de billigare orternas intressen. När de, som sitta i denna dyrortskommitté, ha kunnat ena sig om det gemensamma uttalandet att man inte med nuvarande utredningsmaterial vågar förorda en ny skattegruppering, tror jag man har rätt att säga, att de ha gjort det under fullt beaktande av de billigare orternas intressen. Jag tror sålunda att man med ganska stort lugn kan invänta resultatet av denna kommittés arbete.

Herr Ericsson, Herman: Herr talman! Jag skulle ha kunnat nöja mig med att instämma i vad herr Elon Andersson nyss sagt, men jag begärde ordet för att upplysa herr Ivar Persson om att den förvåning han hyste, när jordbrukskommitténs betänkande låg klart ändå inte är så galen. Där hade man kommit fram till en skillnad i levnadskostnaderna av 14 å 15 procent, under det att socialstyrelsen vid sin beräkning år 1941 kommit fram till en skillnad av 27 procent. Nu förhåller det sig så att dessa olika siffror till stor del bero på ändrade grunder för beräkning av bostadsposten. Som bekant hade 1936 års lönekommitté behandlat frågan om beräkande av bostadsposten, och man hade

Om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen. (Forts.)
från landsbygdens sida framfört mycket starka krav på en ändring. Lönekommittén hade då lagt fram ett förslag, på vilket man skulle försöka grunda beräkningen av bostadsposten. När sedan socialstyrelsen efter hyresräkningen år 1940 framlade sitt förslag, byggde det på dessa ändrade grunder. Hade man där beräknat bostadsposten efter de gamla grunderna, skulle denna enda post ha gjort skillnaden 11 procent större. Av sammankrympningen beror alltså 11 procent helt enkelt på det ändrade beräkningssättet.

Herr Ivar Persson sade i sitt yttrande, att det inte skulle bli någon belastning för städerna, om man finge ett enhetligt skatteavdrag. Ja, det beror ju på vilket avdrag man tar. Väljer man det högsta, vilket jag förmodar att herr Persson inte vill vara med om, blir det en minskning i skatteunderlaget för de mindre städerna. Tar man det lägsta avdraget, blir det en ökning i skatteunderlaget för de flesta städer, eftersom städerna i allmänhet äro i högre avdragsklass än ortsgrupp I. Men det blir i så fall en ökad belastning på de lägre inkomsttagarna. Man kommer att överflytta en viss skattebörd på dem genom att deras avdrag bli mindre.

Vi ha räknat på vad en sådan sänkning skulle göra i en viss löneklass i Stockholm. Det visade sig att en befattningshavare i 11:e löneklassen i Stockholm med familj och två barn skulle få omkring hundra kronor högre skatt, om ortsavdraget för Stockholm bleve det lägsta. Stockholm skulle samtidigt tillföras ett mycket stort antal skattekrönor, men vi ha inte beräknat vad det skulle kunna betyda i minskad uttaxering. Om man kunde sänka utdebiteringen med exempelvis en krona per skattekrona, skulle denne befattningshavare naturligtvis få tillbaka något av de hundra kronorna. Men resultatet skulle i varje fall bli en viss överföring av skattebördan på de lägre inkomsttagarna. Det är nog nödvändigt att man utreder denna sak, innan man bestämmer sig för vilket avdrag man i det här fallet skall ta.

Sedan kan jag trösta herr Persson med att det inte bara är på landsbygden det födes barn, utan även i städerna. Exempelvis i den stad jag kommer ifrån har födslarnas antal nästan fördubblats under de senaste åren. Det är således inte bara på landsbygden utan även i städerna som nativiteten har ökat.

Herr Persson, Ivar: Herr talman! Först skall jag be att få säga ett par ord med anledning av herr finansministerns inlägg.

Han förmenade, att jag i viss mån själv skulle vara tveksam angående riktigheten av min motion. Så är ingalunda fallet. Av de statistiska uppgifter, som finnas tillgängliga, framgår ju att en viss marginal kvarstår i levnadskostnaderna mellan land och stad, men jag vill erinra om — och det har också berörts i den av jordbrukskommittén offentliggjorda undersökningen — att det finns åtskilliga ganska svärvägbara faktorer som utgöra belastning för landsbygden och öka levnadskostnaderna där. Sådana saker äro t. ex. de resor som landsbygdens folk i mycket stor utsträckning måste göra för inköp av förnödenheter och dylikt. Utgifter för resor och andra omkostnader i samband med sjukdom äro ju alltid betydligt större för landsbygdens folk än städernas. Hit kan man också räkna kostnaderna för barnens uppfostran, åtminstone i den mån det gäller att ge dem någon utbildning utöver folkskolans ram. Då uppkomma ju också, såsom sagts många gånger — det kommer säkerligen fram även i andra sammanhang under innevarande års riksdag — starkt ökade kostnader för familjerna på landsbygden. Läger man ihop allt sådant, tror jag för min del det skall visa sig, att det inte är billigare att leva på landsbygden än i städerna.

Även med anledning av herr Herman Ericssons anförande vill jag säga ett par ord. Jag tycker inte alls, att det vore orimligt, om en viss befattningshavare fick 100 kronor högre skatt i Stockholm. Vi skola erinra oss, att vederböran-

Om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen. (Forts.)

de har betydligt större lön i Stockholm. Därtill kommer, att den dyrtidskompensation, som vederbörande har fått under de senaste åren, utgått med procent på lönen. På grund därav har marginalen mellan lönerna i Stockholm å ena sidan och lönerna på billigare orter å andra sidan ytterligare förstörats. Jag kan därför inte finna, att en familj i Stockholm skulle, såsom herr Herman Ericsson anför, bli orättmätigt belastad, om man toge bort skattegrupperingen.

När herr Ericsson vidare påpekar, att det föds barn också i städerna, vill även jag uttrycka min stora glädje över detta faktum. Jag är glad, om den svenska folkstammen kan uppehållas, var barnen än födas, men jag vill också erinra herr Ericsson om att i den mån det blir flera barn i städerna, ökas skatteavdragen där, och det bidrar i sin tur till en utjämning.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande!

Herr Linnér: Herr talman! Såsom ordförande i dyrortskommittén skulle jag vilja lämna några upplysningar angående kommitténs arbete. Dessa upplysningar kunna bli ganska kortfattade efter de meddelanden, som finansministern och herr Elon Andersson lämnat.

När kommittén började sitt arbete, hade den tillgång till ett material, som var underkänt av riksdagen såsom underlag för en dyrortsgruppering, nämligen det material, som socialstyrelsen hade fått fram efter ganska vidlyftiga undersökningar och som sedan det sammansatta stats- och bevillningsutskottet vid 1943 års riksdag hade granskat. Det var då självfallet, att kommittén hade att gå igenom detta material för att konstatera, vilka kompletterande undersökningar som skulle anses vara erforderliga. Kommittén har gjort detta, och jag hoppas därför, att ett för kommitténs ståndpunktstagande användbart material skall föreligga om några månader. Emellertid synes det mig ganska oförklarligt, hur man ifrån herr Perssons och friherre De Geers sida kan säga, att man på detta underkända material — märk väl, att det är det enda material som existerar i denna stund — skall bygga en ny ortsgruppering, låt vara att den avser endast skattegrupperingen. Det synes mig som nämnts ganska oförklarligt, och denna min ståndpunkt delades av samtliga ledamöter av dyrortskommittén, när de i skrivelse till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet förklarade, att de icke kunde tillstyrka en provisorisk skattegruppering.

I de nu pågående utredningsarbetena ingå också undersökningar av vad herr Persson har kallat de svårvägbara faktorerna. Man får alltså en helt ny utredning, som är ganska svår att göra. Jag hoppas, att vi skola komma fram till ett resultat, som skall visa åtminstone, om och i vilken mån man bör ta hänsyn till dessa faktorer. Att man bör ta hänsyn till dem tror jag man ganska enkelt kan komma fram till genom ett resonemang, byggt på vanlig kännedom om landsbygdens och städernas förhållanden. Men hur stor hänsyn man skall ta, kan ingen med anspråk på vederhäftighet uttala sig om, innan man gjort någon undersökning. När man mäter levnadskostnaderna, måste man också beakta vissa merkostnader för familjerna i städer och övriga tätorter.

Jag skulle vilja påpeka ytterligare ett par omständigheter för herr Ivar Persson.

Vissa landskommuner i Norrland tillhöra ortsgrupp II, andra grupp III — en kommun hänföres till och med till grupp IV — och på grund därav medges i dessa kommuner högre ortsavdrag vid beskattningen. Särskilt de barnrika familjerna där skulle anse det vara ganska orättvist, om de genom ett riksdagsbeslut, som icke byggde på någon som helst utredning, skulle få sina bevillningsfria avdrag minskade. Ett sådant tillvägagångssätt kan jag för min del under inga omständigheter förorda.

Om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen. (Forts.)

Den verkan, som dyrortsgrupperingens avskaffande skulle få på skatteunderlaget, har herr Elon Andersson utförligt belyst. Det är endast en omständighet, som jag skulle vilja påpeka här. På grund av den kommunala beskattningens konstruktion skulle med nuvarande kommunalskattelag resultatet av skattegrupperingens upphävande i många fall bli, att en del av beskattningen komme att överflyttas på fastigheterna. Skulle det vara önskvärt?

Läget är således det, att ingen, vare sig motionärerna eller någon annan, i detta ögonblick med stöd av någon utredning vågat säga, att den och den skattegrupperingen är den riktiga. Reservanterna ha själva frånträtt sin ståndpunkt, när de inte velat ansluta sig till de av herrar Gustavson samt Hammarlund och Pettersson i Dahl väckta motionerna. Är det då möjligt för riksdagen att fatta ett beslut i denna fråga, innan någon ytterligare utredning åstadkommits? Vilket stöd skulle finnas för en sådan ståndpunkt? Jag tror inte, att reservanterna kunna påvisa något stöd härför, utan tyvärr förhåller det sig så, att man inte har något annat att göra än att avvakta resultatet av den pågående utredningen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Det är ganska lönlöst att ta upp en diskussion mellan å ena sidan herr Ivar Persson och å andra sidan mig och övriga företrädare för utskottsmajoriteten om att så snart som möjligt åstadkomma den ändring av den nuvarande dyrortsgrupperingen, som sammanpressningen av olikheterna i levnadskostnaderna kan ge anledning till. Om den saken äro vi fullständigt ense. Om det är någonting som skiljer oss i det här fallet, är det väl bara det, att vi inom utskottsmajoriteten inte vilja tillmäta det nu föreliggande statistiska materialet så stor beviskraft, att vi äro beredda att på grundval av detta företaga någon omgruppering. Herr Ivar Persson har fäst ganska stort avseende vid den utredning angående levnadskostnaderna på landsbygden, som gjorts av jordbrukskommittén. Jag vill bara i all anspråkslöshet erinra om att denna utredning, om jag inte missminner mig, är försedd med en reservation, vari man ger uttryck åt den uppfattningen, att man inte utan vidare vill vitsorda alla de uppgifter, som utredningens kommit fram till. Även i detta fall är man således så oviss om värdet av det ganska hastigt hopkomna statistiska material, som presenteras, att man inte är beredd att oreserverat ställa sig bakom detsamma.

Överhuvud taget är dyrortsgrupperingen en svårare fråga, än man kanske tycker vid första ögonkastet. Jag skulle måhända våga säga, att om man är beredd att ta de konsekvenser beträffande lönesättningen, som en ändring av dyrortsgrupperingen ovillkorligen leder fram till, är det ganska lätt att åstadkomma den revision, som vi alla önska, den ene kanske något hetare än den andre. Men jag tror, att man redan nu kan säga, att det är ganska svårt att föreställa sig, hur man skall kunna åstadkomma någon revision av dyrortsgrupperingen, utan att den skall få någon som helst inverkan på de löner, som staten betalar till sina tjänstemän, och de löner, som det enskilda näringslivet, vilket också i viss mån bygger på den nuvarande dyrortsgrupperingen, betalar till sina. Det är fråga om ekonomiska konsekvenser av större eller mindre omfattning, och detta problem, herr Persson, är säkerligen inte det minsta som dyrortskommittén kommer att få brottas med. Det är emellertid onödigt att i detta ögonblick taga upp en diskussion om behovet av en ny dyrortsgruppering, eftersom alla äro ense om att en revision bör ske. Vad vi på ömse sidor äro mer eller mindre tveksamma om är det föreliggande materialets värde, när det gäller att fatta ståndpunkt i denna fråga.

Beträffande ändringen av skattegrupperingen har jag inte så mycket att

Om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen. (Forts.)

tillägga. Jag har svårt att föreställa mig, att herr Persson skulle kunna vederlägga det som jag framfört. Herr Linnér gav i likhet med mig uttryck åt den meningen, att avfattningen av reservationen tyder på att man från reservanternas sida inte vill ställa sig solidarisk med det motionsvis framförda kravet, att ortsgrupp I skall gälla för hela landet, utan att man, när man har lämnat denna ståndpunkt, dock förutsätter, att man genom en höjning av skatteavdragen i de lägre ortsgrupperna och en sänkning av avdragen i de högre skall komma fram till den likformighet man eftersträvar. Men en sådan operation kommer att få de verkningar, som jag tidigare har skildrat och som senast herr Linnér har bestyrkt vara riktiga. Det är naturligtvis mycket tacknämligt för finansministern att höra det bevis på förtroende, som ligger i herr Perssons förklaring, att man tänkt överlåta åt regeringen att klara upp, på vilken grund skattegrupperingen skall bygga. Den skulle få leta sig fram till vad den finner vara skäligt och lämpligt. Jag kan svärigen beskyllas för att sakna förtroende för Kungl. Maj:ts regering, men jag säger alldeles bestämt, att jag för min del inte vill vara med om att besluta en ändring av de skattefria avdragen, förrän jag fått klarhet i hur ändringen kommer att verka, inte minst på det kommunala skatteunderlaget, som i detta avseende är så utomordentligt känsligt.

Friherre De Geer: Herr talman! Då riksdagen tidigare tydligen tänkt sig, att regeringen redan vid detta års riksdag skulle lägga fram ett förslag om ny skattegruppering, har förutsatts, att den brist på grundval för en sådan, som herr Elon Andersson talar om, i alla fall skulle ha kunnat ordnas upp provisoriskt. Men det är nog så, som herr Andersson också säger, att mer eller mindre heta önskningsar hysas om att få till stånd en revision, och det är väl därpå det beror. Jag tillåter mig tro, att om herr finansministern hade varit besjälad av lika heta önskningsar som motionärerna på detta område, så skulle han — med den stora förmåga och den tillgång på expertis, som han besitter — ha kunnat till denna riksdag få fram någonting, som utan våda kunnat läggas till grund för en framtida, mera fullständig reglering. Då emellertid så inte blivit fallet, är ingenting annat att göra än att uttrycka en förhoppning om att en verklig reform skall genomföras inom en snar framtid.

Jag ber i övrigt att än en gång få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Friherre *De Geer* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-

Om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen. (Forts.)
 propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker; samt

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från skyldighet att ånyo erlægga till kommissionär i domsaga inbetalade, av kommissionären förskingrade stämpelavgifter.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 20, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkammарväxlar m. m.; samt

nr 21, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken rörande tillämpningen av bankoreglementet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. ändring
i 18 och 25
kap. straff-
lagen.*

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 januari 1944 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 13, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen;

2) lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 22 § barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361); samt

3) lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

Det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen, vilket medförde att straff för tidelag bortfölla, byggde i fråga om homosexuella handlingar på den principen, att sådana hand-

Ang. ändring i 18 och 25 kap. strafflagen. (Forts.)

lingar skulle vara kriminaliserade endast när särskilda omständigheter därtill föranledde.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nr 204 i första kammaren av herr *Sandén* och fru *Sjöström-Bengtsson* och nr 312 i andra kammaren av herr *Hedlund* i Östersund m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 22 § d) barnavårdslagen skulle erhålla den lydelsen, att barnavårdsnämnd hade att vidtaga åtgärder beträffande person i åldern mellan aderton och tjuguet år, som befundes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv eller eljest visade svår oart, ävensom i 2 § 1 mom. barnavårdslagen vidtaga den ändring, som härav betingades.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt.

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i förslagen till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen och lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 22 § barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361) — måtte för sin del antaga under punkten införda förslag till

1) lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen;

2) lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 22 § barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361);

3) lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till förnyad omedelbar prövning upptaga frågorna om sådan ändring av lösdruvarlagen, att möjligheterna till ingripande enligt denna lag mot homosexuell prostitution ökades, och om omarbetning i skärpande riktning av 18 kap. 13 § strafflagen ävensom för riksdagen framlägga de förslag, som härav kunde föranledas; samt

C) att de i ämnet väckta motionerna, I: 204 och II: 312, måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A 1).

Herr **Anderson, Axel Ivar**: Herr talman! Föreliggande fråga är mycket svår och mycket allvarlig. Den är inte ny för kammaren. Den har behandlats, ehuru inte särskilt ingående, vid ett par tillfällen under de senaste åren. Men jag tror, att få av kammarens ledamöter ha riktigt gjort klart för sig hela räckvidden av det förslag, som här föreligger, och de konsekvenser, som dess antagande kan innebära. Man har böjt sig för de mycket starka och i många fall välgrundade sakliga argument, stödda på medicinsk och juridisk sakkunskap, som ha framlagts. Därvid har man kanske förbisett en del andra synpunkter på denna lagstiftning. Nu är det sannolikt för sent att med någon utsikt till framgång hävda dessa, men jag skulle dock inför avgörandet vilja komma med ett par randanmärkningar.

Det gäller ju här en lagstiftning, vars innebörd är, att homosexuella handlingar i princip skola göras straffria. Endast sådana handlingar skola vara kriminaliserade, som begås mot minderåriga eller genom missbruk av vederbörandes tjänsteställning. Kriminalisering skulle således gälla endast i undantagsfall.

De skäl, som ha åberopats för den föreslagna lagändringen, varigenom den gamla bestämmelsen i strafflagen om straff för »otukt som emot naturen är»

Ang. ändring i 18 och 25 kap. strafflagen. (Forts.)

skemmer att utgå, äro huvudsakligen medicinska. Det framhålles, att homosexualiteten är beroende av konstitutionella, fysiska och psykiska orsaker, som inte kunna påverkas av straffhot. Det är riktigt, att människor, som ha en sådan konstitutionell benägenhet för homosexualitet, inte böra straffas, och i många fall sker det inte heller nu, utan de omhändertagas för vård. Det rimligaste vore väl, att man vidgade möjligheterna för strafffrihet i sådana fall, där klart påvisbara konstitutionella orsaker till homosexualitet föreligga, och omhändertoge dessa människor på ett sådant sätt, att de bleve ofarliga för samhället.

Men man kan inte förbise, att homosexualiteten inte alltid, ja, numera kanske inte ens i flertalet fall, är av denna art. Homosexualiteten kan ha inte bara biologiska utan också sociala orsaker, och det förefaller ganska uppenbart, att döma av de yttranden som avgivits under ärendets förberedande behandling, att dessa senare orsaker ha en tendens att öka. Det finns en fara, som inte får förbises, för en epidemisk smitta. Det gäller framför allt storstäderna och i särskilt hög grad krigsmakten. Det är en ganska känd sak, att homosexualitet i stor utsträckning förekommer inom flottan, men jag tror, att risken föreligger även på andra håll, där ungdom är samlad under liknande förhållanden, och jag fruktar, att denna risk kommer att väsentligt ökas, om det föreliggande förslaget går igenom.

Till stöd för dessa mina allmänna reflexioner kan jag åberopa en sådan auktoritet som Svea hovrätt, som i ett yttrande anför bl. a.:

»Även om för närvarande allenast en ringa bråkdel av alla homosexuella handlingar leda till åtal och fällande dom, får betydelsen därav att sådana handlingar äro belagda med straff ej underskattas. Vetskapen om dessa handlingars straffbarhet bidrager utan tvivel till att vidmakthålla den allmänt härskande motviljan mot homosexualitetens yttringar och därigenom att motverka dessas spridning utanför de konstitutionellt homosexuellas krets. Om, såsom förslaget innebär, de homosexuella handlingarna såsom sådana fritagas från straff, kan detta medverka till att en förändrad inställning till denna form av perversitet efter hand gör sig gällande, och har detta en gång skett, torde föga eller intet stå att vinna genom straffhotets återupplivande. Strafffrihet bör därför ej medgivas i större utsträckning än detta är av verkligt vägande skäl betingat. Av dem som begå homosexuella handlingar torde jämförelsevis få vara konstitutionellt homosexuella; långt flera äro bisexuella, och dylika handlingar begås även i stor utsträckning av personer, som äro fullt normala i sexuellt hänseende. Visserligen torde man ej behöva frukta, att det skulle verka förslappande på den allmänna moralen, om personer, behäftade med utpräglade abnorma böjelser, fritagas från straff för homosexuella handlingar, som ej äro på ett eller annat sätt kvalificerade; för den allmänna uppfattningen torde en så begränsad strafffrihet framstå såsom ett ganska naturligt utslag av regeln att psykiska defekter överhuvud kunna medföra strafffrihet eller strafflindring. Men om samma regler erhålla allmän giltighet, kan den meningen vinna insteg, att de homosexuella handlingarna i och för sig ej längre äro att räkna såsom något ur samhällets synpunkt förkastligt.»

På liknande sätt yttrade sig den förutvarande justitieministern, K. G. Westman, i en proposition till 1937 års riksdag med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen. Han ansåg sig då icke kunna framlägga förslag om strafffrihet för homosexuella handlingar, och han motiverade detta med i huvudsak de skäl, som Svea hovrätt sedermera anförde. Han pekade också i sin proposition till 1937 års riksdag på de invändningar, som redan då hade gjorts från olika myndigheter, bl. a. överståthållarämbetet, och jag finner det ganska

Ang. ändring i 18 och 25 kap. strafflagen. (Forts.)

påfallande, att bland de några år senare avgivna yttrandena över strafflagberedningens förslag de kraftigast avstyrkande i regel komma från polismyndigheter i storstäderna, som ju måste förutsättas sitta inne med särskilda erfarenheter om den samhällsvådliga trafik, som homosexuliteten innebär.

Detta har emellertid inte hindrat den nuvarande justitieministern att framlägga den föreliggande propositionen. Jag vill erkänna, att justitieministern har tagit hänsyn till åtskilliga invändningar och att propositionen i vissa avseenden innebär ett framsteg. Men man släpper här alldeles ur sikte den synpunkt, som jag tror dock är den väsentliga, nämligen att samhället måste kunna skydda sig någorlunda effektivt mot den homosexuella smittan. Denna kommer annars, tror jag, att medföra mycket allvarliga skadeverkningar. Det händer så lätt, att svaga naturer dras in i homosexualitetens värld. Ofta är det fråga om personer, som inte alls ha den konstitutionella benägenhet, som propositionen utgår från såsom den nästan enda anledningen till homosexualitet; det kan helt enkelt vara svaga naturer, som ha vant sig vid ett sexuellt utsvävande liv, men som också av andra orsaker äro mottagliga för frestelser. Vi känna detta klientel alltför väl ifrån våra storstäder, och jag befarar, att de myndigheter, som påpekat, att detta klientel är i växande, inte sakna goda skäl för denna uppfattning.

Jag tänker alldeles särskilt på de förut av mig berörda risker, som föreligga för våra värnpliktiga och överhuvud taget överallt, där många ungdomar äro förlagda tillsammans under någon längre tid. Man kan inte bestrida, att straffhotet hittills varit ett återhållande moment på så sätt, att det hjälpt en del karaktärsvaga individer att stå emot frestelser och naturligtvis också inneburit en maning till varsamhet för de personer, som velat missbruka andras lättledhdhet och svaghet. Nu kommer detta återhållande moment helt och hållet att bortfalla. Undantag gäller endast, som jag förut framhållit, för homosexuella handlingar, som begås mot minderåriga eller av personer, som missbruka sin tjänsteställning gentemot underlydande. Det är denna fara, som jag inte kan underlåta att här fästa uppmärksamheten på, då det förefaller mig, som om man hade tagit alltför lätt på denna fråga både inom regeringen och vid riksdagsbehandlingen.

Strafflagberedningens förslag innebar ju, att särskilda straffbestämmelser skulle finnas rörande homosexuell otukt med barn och ungdom. Sådana bestämmelser ha också upptagits i propositionen. I syfte att motverka de olägenheter, som i olika avseenden kunde inträda genom upphävandet av det generella straffbudet, hade beredningen vidare föreslagit dels särskilda straffbestämmelser till skydd för yttre anständighet och allmän ordning, dels åtgärder för bekämpandet av den manliga prostitutionen, dels ock föreskrifter innebärande ökad möjlighet att avsätta eller från tjänstgöring avstånga lärare eller andra uppfostrare, som begå homosexuella handlingar. Det sista önskemålet har justitieministern tillmötesgått, och jag ber särskilt att få tacka härför. Däremot har justitieministern inte ansett sig kunna taga upp de två övriga förslagen från strafflagberedningen.

Jag förstår, att flera sakliga skäl kunna anföras för en lagändring på detta område. Om nuvarande straffbestämmelser i många fall kunna sägas innebära en orätt mot olyckliga människor — ty de människor, som av konstitutionella orsaker äro hemfallna till homosexualitet, äro djupt olyckliga — så kan det emellertid medföra en större social skada och olycka för oskyldiga människor, om man lämnar homosexuella handlingar helt straffria i stället för att, vilket jag skulle anse vara rimligt och naturligt, vidga möjligheterna att frikänna i sådana fall, då medicinska indikationer föreligga härför. Jag befarar, att vi

Ang. ändring i 18 och 25 kap. strafflagen. (Forts.)

här ha ett utslag av den missriktade humanitet, som tyvärr rätt ofta har kommit att sätta sin prägel på den moderna lagstiftningen och som kan medföra svåra skadeverkningar för den enskilde och för samhället.

Vid utskottets utlåtande är fogad en blank reservation. Jag föreställer mig, att den som avgivit denna reservation därmed har velat anmäla sin avvikande mening mot den föreslagna lagstiftningens idé och princip. Då jag har samma uppfattning som reservanten och då jag tror, att hans avsikt är att yrka avslag på det föreliggande lagförslaget, ber jag, herr talman, att få framställa ett yrkande om avslag på utskottets hemställan och därmed också på propositionen.

Herr statsrådet **Bergquist**: Herr talman! Jag förstår ganska väl den oro inför denna lagstiftning, som kom till uttryck i herr Ivar Andersons anförande. Jag hör själv till dem, som varit tveksamma om lämpligheten av att ingripa med en reform på detta ömtåliga område. Efter ett noggrant studium av frågan har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att så som vår lagstiftning i detta hänseende nu är utformad, är den till mera skada än gagn. Jag har därför ansett det vara ett befogat önskemål, att en revision verkställas av lagstiftningen angående den homosexuella otukten.

Det är flera skäl, som för mig varit avgörande, då jag intagit denna ståndpunkt. Skälen äro dels medicinska och dels sociala. De som haft anledning att tränga in i frågan torde ha fått klart för sig, att en stor grupp av dem som ägna sig åt homosexuell otukt äro konstitutionellt abnorma. Det får väl anses, att läkarvetenskapen nu fastslagit, att så är fallet. En del människor äro från begynnelsen felaktigt inriktade och ha alltså en abnorm könsdrift. Om nu detta är fastställt, måste man säga, att det är meningslöst att ingripa med straff mot människor, som helt följa sin natur. Det är inte tänkbart, att man genom straffåtgärder kan förändra deras konstitution. Och ett ingripande med straff är enligt min mening inte bara meningslöst utan även grymt, när det gäller sådana människor. De sålunda föreliggande medicinska skälen föranleda emellertid inte till att låta hela gruppen av homosexuella falla utanför det straffbara området. De motivera endast att man underlåter att straffa dem, som verkligen äro konstitutionellt abnorma. Såsom herr Ivan Anderson antydde, finns det bland de homosexuella många, som säkert inte från början äro konstitutionellt abnormt inriktade, men som genom ett ödeläggande liv kommit över på det homosexuella området. Och det finns en stor grupp av människor, som äro bisexuella och som av en eller annan anledning kommit över på den homosexuella sidan.

Det ligger nu nära till hands att tänka sig denna lösning av frågan: låt bli att straffa de konstitutionellt abnorma, men bibehåll straffet för dem, som av andra skäl givit sig in på det homosexuella området. Detta hade varit en ståndpunkt, som enligt min uppfattning hade haft starka skäl för sig, om man i praktiken kunnat genomföra densamma. Men det kan man inte. Det är omöjligt för läkarvetenskapen att beträffande varje enskild individ avgöra, huruvida han är konstitutionellt abnorm eller inte. Gränsen är inte så skarp, utan de olika kategorierna flyta över i varandra. Såsom det framhålls i propositionen, skulle det för övrigt bli ett ganska egendomligt förhållande, om man underlät att lagföra och straffa de konstitutionellt abnorma, under det att den andra gruppen, som säkerligen är mindre, skulle dragas inför domstol.

Som jag nämnde, har det emellertid inte varit bara de medicinska skälen, som gjort att jag nu anser en reform böra genomföras. Vi ha också de sociala skälen. Som bekant förhåller det sig så, att det inte på något område är så dystra följdverkningar som just på det homosexuella. Där florerar ett ut-

Ang. ändring i 18 och 25 kap. strafflagen. (Forts.)

pressningssystem, som i och för sig är något ganska skrämmande. Det har väl inte gått något år utan att många sådana människor tagit sitt liv inför ett utpressningshot. Man har alltså begagnat sig av dessa människors abnorma inställning till att göra livet fullkomligt outhärdligt för dem. Enligt min mening utgör även förefintligheten av detta utpressningssystem ett starkt skäl för att det bör tagas under övervägande, huruvida skälen för upprätthållande av straffbarheten i detta hänseende äro så starka, att de böra anses väga över skälen för dess slopande.

Det torde även vara allmänt bekant, att homosexuell otukt åtalas i försvinnande liten utsträckning. Det blir slumpvis, som åtal då och då kommer till stånd. Av en eller annan anledning blir en person anmäld och ådömes frihetsstraff. Men det stora flertalet fall bli aldrig beivrade. Den omständigheten, att lagen tillämpas i mycket begränsad omfattning, är emellertid enligt min mening inte i och för sig skäl att upphäva den. Ty det är nog så, som herr Ivar Anderson säger, att redan den omständigheten att lagbudet finns har en viss återhållande verkan. Men vi ha ju alltid ansett, att lagbestämmelser, som inte kunna upprätthållas och för vilkas slopande det i övrigt finnes goda skäl, nog helst böra försvinna.

Nu hyser man på många håll oro för att inskränkningar i straffbarheten på detta område skulle komma att leda till ett lössläppande av lidelserna, att det skulle bli liksom en smittepideemi av den homosexuella otukten. Det är ingen tvekan om att detta skulle vara till allvarlig skada för vårt land. Det vore ytterst beklagligt, om man hade anledning att räkna med att en uppmjukning av lagstiftningen skulle få ett sådant resultat. Jag är emellertid för min del inte övertygad om att resultatet skulle bli detta. Snarare är jag övertygad om att man med en lagstiftning sådan som den föreslagna kanske bättre än hittills kan motverka en spridning av de homosexuella tendenserna. Den ifrågasatta lagstiftningen ger ju bättre skydd åt ungdomen än den tidigare lagstiftningen. Man har anledning att räkna med att lagstiftningen kommer att bli mera effektiv, om den begränsas till att huvudsakligen gälla till skydd för de unga. Det finns alltså enligt min mening fullgod anledning att räkna med att man med den föreslagna lagstiftningen skall kunna skydda vår ungdom och vårt folk mot spridning av de homosexuella tendenserna. Detta är ett skäl, som för mig varit mycket betydelsefullt, då jag lagt fram detta lagförslag.

Med den inställning jag haft och har till denna fråga är det självklart, att jag i det framlagda förslaget velat gå försiktigt fram. Jag har ansett, att man bör pröva sig fram och inte gå alltför snabbt tillväga. Det förslag, som innefattas i den kungl. propositionen, innebär ju att man först och främst ger ett skydd åt ungdomen. Det är ett absolut skydd. Det är en mycket sträng straffbestämmelse för den som övar homosexuell otukt med ungdom under femton år. Vidare är det en straffbestämmelse för den som övar homosexuell otukt med ungdom mellan femton och aderton år. Här inträder straff utan några andra rekvisit. Så har det i propositionen tagits upp en bestämmelse, som även den avser att skydda ungdomen men som går något längre. Det har nämligen föreslagits, att homosexuell otukt i övrigt skall straffas, om den innebär ett utnyttjande av vederbörandes oerfarenhet eller ett grovt missbruk av hans beroende ställning. På denna punkt innebär Kungl. Maj:ts förslag en avvikelse från strafflagberedningens förslag. Strafflagberedningen hade stannat vid att man endast skulle straffa homosexuell otukt som begås mot personer under tjuogoett år. Enligt propositionen kan sålunda homosexuell otukt straffas, även då den begås mot personer över tjuogoett år, under förutsättning att den innebär ett utnyttjande av objektets oerfarenhet eller ett grovt

Ang. ändring i 18 och 25 kap. strafflagen. (Forts.)

missbruk av hans beroende ställning. Anledningen till att jag inte velat stanna vid tjuogoettårsgränsen har dels varit det allmänna skälet, att man borde gå försiktigt fram, och dels att jag haft den uppfattningen, att det kunde finnas behov av skydd även för personer, som äro över tjuogoett år. Det finns ju personer, som inte äro så väl utvecklade, de äro inte sinnesslöa eller sinnessjuka, men deras allmänna utveckling har stannat på ett tidigt stadium. Dessa personer kunna vara ganska värlösa och kunna lätt bli objekt för en homosexuell persons strävanden. Jag har ansett, att dessa personer borde skyddas.

Första lagutskottet har nu vidtagit vissa ändringar i propositionens förslag. Utskottet har föreslagit en ändring, som utskottet betecknar som en skärpning, och på en annan punkt har föreslagits en uppmjukning. Enligt utskottets förslag skall först och främst, liksom enligt propositionen, all homosexuell otukt mot barn under femton år straffas, likaså, efter en lägre straffskala, homosexuell otukt mot barn mellan femton och aderton år. Vidare har föreslagits, att om otukten riktar sig mot ungdom mellan aderton och tjuogoett år, skall straffbarhet inträda, om handlingen innebär ett utnyttjande av vederbörandes oerfarenhet eller missbruk av beroende ställning. Den skärpning, som första lagutskottet ansett ligga i denna bestämmelse, består däri, att utskottet tagit bort rekvisitet »grovt» missbruk. Straff skall inträda, så fort det är missbruk av den beroende ställningen. Jag antar, att första lagutskottet inte anser denna så kallade skärpning vara av någon större betydelse. I fråga om denna ungdom mellan aderton och tjuogoett år är det väl så, att otukten i de ojämförligt flesta fallen innebär ett utnyttjande av oerfarenheten och inte så mycket ett missbruk av beroende ställning. Jag tror därför inte, att den utvidgning, som första lagutskottet anser sig ha gjort, innebär ett starkare skydd för denna ungdom. Det väsentliga i utskottets ändringsförslag är emellertid, att utskottet inte velat ha straff för homosexuell otukt, som begås mot personer över tjuogoett år. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle, som jag nämnde, straffbarhet inträda även i dessa fall, om otukten innebar ett utnyttjande av vederbörandes oerfarenhet eller ett grovt missbruk av hans beroende ställning. Häri ligger den väsentliga skillnaden mellan Kungl. Maj:ts förslag och första lagutskottets. Utskottet har motiverat sitt ställningstagande i detta hänseende med att utformningen av Kungl. Maj:ts förslag inte gav rätt uttryck åt den tanke, som ligger bakom hela denna reform. Tanken bakom reformen var och är nämligen den, att man inte skall straffa homosexuell otukt i andra fall än då särskilda omständigheter föranleda därtill. Utskottet har även framhållit, att så som Kungl. Maj:ts förslag är utformat, skulle risken för utpressning bli nästan lika stor som förut. Som jag förut nämnde, har jag ansett försiktigheten kräva skydd även åt personer över tjuogoett år, i den mån de äro oerfarna eller stå i beroende ställning. Skälet härtill har varit, att jag anser dessa fixa åldersgränser inte giva uttryck åt vad man åsyftar. Utvecklingen hos olika människor växlar ju oerhört. Det finns människor över tjuogoett år, som kunna vara mycket mindre utvecklade än t. ex. en nittonåring. Därför anser jag, att man inte skall bygga på en fix åldersgräns utan skydda alla som behöva skydd. Som jag förut framhållit har jag särskilt haft i åtanke personer, som närma sig sinnesslöhet eller sinnessjukdom men som inte direkt falla under dessa begrepp. Jag har ansett önskvärt, att de som stå på gränsen till denna kategori få ett speciellt skydd, eftersom de lätt kunna bli offer för de homosexuella drifterna.

Jag hade för min del självfallet önskat, att man, då man nu skrider till lagstiftning på detta område, gått fram med den försiktighet, som Kungl. Maj:ts förslag innebär. Jag kan inte resa några allvarligare betänkligheter mot det förslag, som nu framlagts av första lagutskottet. Men jag vill fram-

Ang. ändring i 18 och 25 kap. strafflagen. (Forts.)

hålla, att detta innebär ytterligare inskränkningar i straffbarheten av den homosexuella otukten, och man kan ha anledning att fråga sig, om det är klokt att här gå in för en uppmjukning av Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Ivar Anderson påpekade, att jag underlätit att taga upp ett par följdbestämmelser, som föreslagits av strafflagberedningen och vilkas genomförande skulle vara ägnat att skapa bättre förhållanden på området. Det gällde ändringar i lösdrivarlagen och i strafflagens bestämmelser angående tukt och sedlighet såraden handling på allmän plats. Vad beträffar lösdrivarlagen har jag inte ansett den frågan lämpligen böra tagas upp till prövning nu, eftersom frågan om en revision av lösdrivarlagen för närvarande är under övervägande. De av strafflagberedningen föreslagna ändringarna i lagen äro av sådan karaktär, att de skulle innefatta en principiell omändring av lösdrivarlagens rekvisit. Jag har ansett den frågan böra tagas upp i samband med hela lösdrivarlagstiftningen. Första lagutskottet har nu hemställt, att denna skall tagas upp till omedelbar omprövning.

I fråga om åtgärder för att motverka inviter till homosexuell otukt på allmän plats hade strafflagberedningen föreslagit vissa skärpningar i strafflagen. Jag har inte ansett det nödvändigt att taga upp denna fråga. Med nu tillämpad praxis torde de förefintliga straffbestämmelserna vara tillräckliga för att komma åt de missförhållanden, som kunna råda i detta hänseende. Första lagutskottet har ansett att riksdagen bör skriva till Kungl. Maj:tt och påkalla ett framläggande av förslag till ändring i bestämmelserna. Men jag tror inte, att det finns något behov härav, utan ett utnyttjande av de nuvarande reglerna bör kunna leda till ett gott resultat.

Sammanfattningsvis vill jag anföra, att jag väl förstår den tvekan, som på många håll i landet finnes inför hela detta lagstiftningsprojekt. Jag förstår, att man känner oro för vad en lagstiftning som denna kan leda till. Man känner olust inför ett uppmjukande av lagstiftningen på detta område. Men jag tror, att skälen för vidtagande av en reform äro så starka, särskilt om man tar hänsyn till de olyckliga människor, som äro drabbade av denna konstitutionella abnormitet, att man bör låta betänkligheterna vika. Jag är av den bestämda uppfattningen, att denna lagstiftning, rätt tillämpad, inte behöver leda till en försämring av det sedliga tillståndet, utan tvärtom kanske kan skapa bättre förhållanden.

Herr Linnér: Herr talman! Var och en, som av någon anledning har blivit tvungen att syssla med detta ganska ruskiga område av sexuella avarter, har säkerligen stannat med stor tvekan inför den lagstiftningsprodukt, som här förelagts riksdagen till antagande. I varje fall har det varit förhållandet med mig. Jag har känt samma oro som herr Ivar Anderson har givit uttryck åt inför frågan: Är det principiella upphävandet av straffet för homosexualitet verkligen tillräddligt, är det tillåtligt särskilt under en tid, då man kan frukta en hel del moraliskt upplösande inslag i samhället?

Det som för mig har varit bestämmande, när jag har anslutit mig till det förslag, som första lagutskottet här framlägger, har icke varit — det vill jag uttryckligt förklara — de medicinska hänsynen. Det är mycket sant som det står i propositionen och i utskottets utlåtande och som senast här har förklarats av herr statsrådet, att det finns en hel del mycket olyckliga människor, som kunna falla under den nuvarande strafflagens bestämmelser. Detta har dock inte för mig varit avgörande. Jag har funnit, att ett konsekvent utdragande av den medicinska linjen — och det kanske var vad herr Ivar Anderson tänkte sig — icke leder till någon tillfredsställande lagstiftning.

Ang. ändring i 18 och 25 kap. strafflagen. (Forts.)

Medicinalstyrelsen har gjort ett försök med en sådan lagstiftning. Detta försök var, tror jag man kan säga, enligt allas uppfattning ett misslyckat försök. Men därav kan man ju inte dra den slutsatsen, att hänsynen till dessa olyckliga, på detta speciella område konstitutionellt abnorma människor måste väga över hänsynen till en stor grupp av andra, normala människor, som kunna bli hotade av homosexuell smitta.

Nej, det har inte varit denna hänsyn som för mig har varit avgörande, utan det avgörande har för mig i själva verket varit någonting annat och något som också herr statsrådet berörde, nämligen ineffektiviteten av den nuvarande lagstiftningen. Herr statsrådet har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet uttryckt saken så, att åtal sker »endast i ett fåtal, tämligen godtyckligt utvalda fall».

Det är naturligtvis omöjligt att erhålla en statistik eller i varje fall en tillförlitlig statistik över de fall, där något åtal icke kommer till stånd, där det endast förekommer anmälningar eller där förhållandet konstateras utan någon formlig anmälan hos myndighet. Jag tror dock, att herr statsrådet har rätt i detta uttalande, och om så är, så visar detta, att den nuvarande lagstiftningen icke fyller sin uppgift. Framför allt fyller den icke sin uppgift, när det gäller att skydda den ungdom, som just står inför risken att föras över till abnorm sexualitet.

Valet har då för mig stått mellan den nuvarande lagstiftningen, som icke tillämpas med tillräcklig effektivitet, och ett förslag, som, så vitt jag kan förstå, har rätt stora förutsättningar att bli mera effektivt. Det riktiga är då enligt min mening att välja det senare, och det är därför jag har följt första lagutskottet i dess förslag.

Jag har då hyst den förhoppningen, att man med detta lagförslag skall bättre kunna skydda ungdomen, att det skall bli lättare för polisen att inrikta sig på just sådan förförelse av ungdomen, som ju faktiskt förekommer. För att ytterligare styrka lagstiftningen i denna riktning har första lagutskottet i den kungl. propositionens förslag gjort några ändringar, som jag för min del lägger mycket stor vikt vid. Ett par av dessa ändringar gå ut på motarbetandet av den manliga prostitutionen.

Det är ju känt att denna ruskiga företeelse förefinnes i storstäderna, och det är också känt, att den har en viss tendens att breda ut sig särskilt bland ett socialt labilt klientel. Därför har nu första lagutskottet tänkt så här. Vi skola försöka att bland dem, som äro under 21 år, motarbeta denna prostitution genom att ändra och skärpa barnavårdslagen, och vi skola bland dem, som äro över 21 år, motarbeta denna manliga prostitution genom en skärpning av lösdrivarlagen — detta senare har inte fått formen av ett beslut, utan av en skrivelse. Jag tror att man med dessa medel får ett ganska verksamt vapen mot den manliga prostitutionen.

Herr statsrådet uttalade sig sedan om utskottets förslag till skrivelse om en ändring av 18 kap. 13 § strafflagen. Vi ha i utskottet icke kommit till samma uppfattning som herr statsrådet, nämligen att detta skulle vara betydelseöst. Den praxis, som för närvarande finnes, har visserligen sträckt ut tillämpningen av lagrummet, när det gäller själva det lokala området, men fråga är, om man inte behöver en utvidgning av tillämpningsområdet även beträffande själva handlingarna och om inte detta är påkallat just på grund av lagstiftningens inskränkning av det personliga tillämpningsområdet. Vi ha i varje fall hyst den uppfattningen, och jag tror, att man därmed kan ge lagstiftningen ytterligare ökad effektivitet.

Beträffande de andra av utskottet föreslagna ändringar, som herr statsrådet var inne på, är det ju så, att utskottets förslag innebär, att beträffande perso-

Ang. ändring i 18 och 25 kap. strafflagen. (Forts.)

ner över 21 år, som äro offer för ifrågavarande handlingar, blir staffbarheten inskänkt till sådana fall, där vederbörande antingen är sinnessjuk eller sinnesslö eller är intagen på anstalt eller föremål för ett sådant angrepp, som lagen avser, under angriparens grova missbrukande av den angripnes beroende ställning. Det senare fallet hade vi nog tänkt just skulle kunna vara tillämpligt på sådana fall, som herr statsrådet berörde, nämligen sådana som stå på gränsen till sinnesslöhet; dessa stå ofta i en beroende ställning, och där kan givetvis just rekvisitet det grova missbruket komma under tillämpning.

Vad sedan den allmänna inskränkningen till 21-årsåldern i 10 § beträffar, skall jag öppet erkänna, att jag för min personliga del hade önskat, att denna inskränkning icke hade skett. Men det är med detta som med så mycket annat: för att få igenom vad man önskar mera, får man släppa det man önskar mindre, och jag delar herr statsrådets förhoppning om att denna ändring inte skall visa sig ha några större skadeverkningar.

Om jag summerar mina intryck av det föreliggande lagförslaget, skulle jag vilja säga, att det icke är utan risker. Det skulle vara beklagligt, om dessa risker ökades genom att lagförslaget framställdes inför offentligheten på det sättet att homosexualiteten härigenom legaliseras, som det står i vissa publikationer eller i vissa tidningsartiklar. Jag tror att ett sådant framställande av saken skulle vara bland de sämsta som kunde ske just ur moralens synpunkt, och jag hoppas därför, att, om lagstiftningen genomföres, sådana uttalanden icke vidare skola förekomma. Meningen med lagstiftningen är den motsatta. Detta är en allvarlig lagstiftning, och innebörden av den är, att man skall försöka komma åt denna trafik på de farligaste punkterna, d. v. s. då den riktar sig mot de svagaste objekten.

I förhoppning att lagstiftningen skall visa sig ha denna verkan, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I herr Linnérs yttrande instämde herr *Westman*.

Herr **Siljeström**: Herr talman! Jag har icke haft tillfälle att deltaga i första lagutskottets behandling av den föreliggande propositionen, men jag har velat bidra till debatten med min erfarenhet i dessa frågor såsom domare.

Jag förstår mycket väl den tveksamhet som röjes inför en lagstiftning av så genomgripande art som den föreliggande, men jag har under min domarverksamhet fått samma uppfattning, som kommit till uttryck i herr Linnérs uttalande, nämligen att den nuvarande lagstiftningen i stor utsträckning är ineffektiv.

Det är inte bara så, att ett mycket stort antal fall undandras domstolarnas behandling — de bli aldrig åtalade — utan det är också så, att ett stort antal av de fall, som komma under domstolarnas behandling, sluta i en straffriförklaring. Man sätter i gång en mycket stor apparat med åtal och med en i många avseenden synnerligen pinsam rättegång, pinsam icke minst för den stackare, som sitter på de anklagades bänk. Sedan remitteras detta ärende till läkare och medicinalstyrelsen, och man får det svaret, att den åtalade icke är tillräknelig för sina handlingar. Man får då lov att straffriförklara honom. Detta har skett i så stor utsträckning att man tycker, att dessa rättegångar, pinsamma som de äro, äro alldeles onödiga, ja, rent av skadliga. När vi inom häradshövdingeföreningens styrelse hade att uttala oss i frågan med anledning av remiss, voro vi allesamman ense om att vi borde tillstyrka denna lagstiftning med utgångspunkt från våra erfarenheter rörande dessa rättegångar och deras karaktär. Så vitt jag vet har, utanför häradshövdingeföreningens styrelse, endast en av landets häradshövdingar gjort gällande en avvikande mening.

Ang. ändring i 18 och 25 kap. strafflagen. (Forts.)

När herr Ivar Anderson åberopar Svea hovrätts allvarsmättade uttalande till stöd för den ståndpunkt, han intar, skulle jag gent emot detta vilja åberopa vad lagrådet säger, och jag vill hävda, att lagrådet ser fullt ut lika allvarligt på denna sak som Svea hovrätt. Lagrådet säger härom: »Den ingående behandling som genom ett flertal sakkunnigutredningar ägnats frågan om homosexualitetens straffrättsliga bedömande visar enligt lagrådets mening, att övervägande skäl tala för en reform i förslaget syfte. Vål möta, såsom framhållits i åtskilliga yttranden över strafflagberedningens förslag, vissa betänkligheter mot ett upphävande i princip av straffet för homosexuella handlingar. Dessa betänkligheter kunna dock icke vara avgörande. Med den numera vidgade kunskapen om homosexualitetens natur och orsaker låter det sig svårligen förena att upprätthålla den principiella straffbarheten i vad rör de konstitutionellt homosexuella. Beträffande homosexuella förgripelser av andra personer — med en gemensam beteckning kallade pseudohomosexuella — föreligger icke motsvarande anledning till straffrihet. Då det emellertid ej torde låta sig göra att i tillämpningen uppdraga en bestämd gräns mellan de konstitutionellt homosexuella och de pseudohomosexuella, framstå möjligheterna att nå positivt resultat starkt beskurna, och någon annan väg än den i remissförslaget valda synes knappast framkomlig.»

Jag tror att man med utgångspunkt från vad lagrådet här har sagt icke behöver känna sig alltför tveksam att slå in på den väg, som här har föreslagits, och jag delar herr Linnérs uppfattning, att den lagstiftning, som nu föreligger till antagande, i själva verket är en starkare skyddslagstiftning än den, som vi för närvarande ha. Ur rent samhällsbevarande synpunkt vill jag tillråda detta lagförslags antagande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställning; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna A 2), A 3), B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kastrering, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kastrering, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. utbetalningen av krigsriskersättning till sjömän.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän.

Ang. utbetalningen av krigsrisk ersättning till sjömän. (Forts.)

Genom en den 11 februari 1944 dagtecknad proposition, nr 74, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g**angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän.**

Härigenom förordnas, att lagen den 15 december 1939 om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän skall gälla krigsrisk ersättning som belöper å tiden till och med den 30 juni 1945.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Med förmälan, att utskottet ej funnit anledning till erinran mot det genom propositionen framlagda lagförslaget, hade utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Herr **Linderot**: Herr talman! Som bekant har den partigrupp jag företräder i riksdagen under tidigare krigsår genom motioner yrkat avslag på den lagstiftning som man nu här föreslår förlängd. Jag behöver inte upptaga kammarens tid med att återupprepa de motiveringar som jag vid flera tidigare tillfällen har anfört såsom skäl för min ståndpunkt. Då jag emellertid i år inte väckt någon motion om avslag och det överhuvud taget inte från något håll föreligger yrkande om avslag på förslaget om utsträckt tillämpning av lagstiftningen, så har detta föranlett vissa uttalanden i tidningspressen, att riksdagen numera kommit till insikt om att denna lagstiftning för sjöfolket är alldeles utmärkt, så att alla numera skulle betrakta den förmyndarställning, statsmakterna ha tagit sig gentemot sjöfolket, som riktig. På grund av dessa uttalanden anser jag det nödvändigt att här taga till orda för att meddela, att jag och den partigrupp jag företräder icke i något hänseende ha ändrat uppfattning i fråga om det oriktiga och orättfärdiga i denna förmyndarlagstiftning gentemot svenska sjömän.

Jag har alltså utan att upprepa våra skäl, som äro tillräckligt kända förut, begärt ordet för att yrka avslag på utskottets hemställan. Jag gör detta för att intet missförstånd skall ske. Jag anser däremot inte att det är nödvändigt att alltid väcka motion när man ogillar en proposition, i synnerhet som jag vid de tillfällen då jag väcker motioner — de äro naturligtvis alltid klokt avvägda och riktiga i och för sig — nästan aldrig brukar få något stöd inom respektive utskott. Jag tycker därför att man av rena sparsamhetsskäl i vissa fall kan avstå från att motionera men ändå tillkännage sin principiella ståndpunkt.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Norman**: Herr talman! Några nya synpunkter torde väl knappast kunna framkomma under debatten och sedan nu herr Linderot gjort sin deklARATION, tror jag kammaren skall hålla mig räkning för om jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härned slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till ett företag, avseende reglering av vattenståndet i sjön Lången för torrläggning av vattenskadade marker inom Skee, Näsinge och Lommedlands socknar av Göteborgs och Bohus län;

nr 14, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder till främjande av täckdikningen i Norrland;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom; samt

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1—3 §§ lagen den 26 maj 1933 (nr 231) om utrotande av berberis å viss mark.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om författningsbestämmelser rörande förnamn, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om utvidgning av frikretsarna för landsbygdens telefonstationer m. m.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om utvidgning av frikretsarna för landsbygdens telefonstationer, m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 262, hade herr *Mannerskantz* m. fl. föreslagit, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa dels om åtgärder för utvidgning av frikretsarna runt varje telefonstation till ett område med fyra kilometers radie och dels om en utvidgning av taxeorrådena för fria samtal till att omfatta områden av ungefär länens storlek.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att ifrågakvarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Mannerskantz*: Herr talman! I den motion som jag här har väckt ha påtalats två saker: dels att man borde fortsätta att utvidga frikretsarna runt varje telefonstation på landsbygden och dels att man borde utöka taxeorrådena för fria samtal. Det andrakammarutskott, som har haft samma motion till behandling, har remitterat frågan till telegrafstyrelsen, som meddelat, att utvidgningen av frikretsarna till tvåkilometersgränsen är så gott som färdig och att man har för avsikt att gå vidare fram på detta område, så snart tillgången på materiel och arbetskraft tillåter. Detta har utskottet funnit vara bra och tillräckligt, och utskottet finner därför att någon särskild skrivelse till Kungl. Maj:t i denna sak icke är påkallad. Jag för min del är också tillfredsställd med detta. Huvudsaken är att det sker.

Beträffande den andra delen av motionen ha däremot både telegrafstyrelsen och utskottet skrivit mycket snävare. Man har sagt, att man icke anser sig kunna, som motionärerna föreslagit, utvidga taxeorrådena för fria samtal till

Om utvidgning av frikretsarna för landsbyggens telefonstationer m. m. (Forts.)

områden av samma storlek som länen eller i varje fall till de områden, inom vilka människorna i sin dagliga gärning ha anledning att ringa till centralorten. Men utskottet anser att små justeringar kunna göras för att bättra där det är som allra sämst.

Här anser jag knappast, att utskottets ställning är tillfredsställande. Jag kan icke inse, hur man skall komma ifrån de väldiga olägenheterna i alla gränsområden mellan taxedistriktet med mindre man försöker minska antalet gränser så mycket som möjligt. Här finns ju exempel på trakter, där man inte utan särskild interurbanavgift kan komma i telefonförbindelse med någon stad alls. Det finns också områden, där man visserligen har fria samtal till en stad, men inte till den stad, där man har sina vanliga handelsförbindelser och dit man kanske behöver ringa tiotals gånger om dagen. I mitt hemlän finns ett sådant område; där ligger en socken med fem tusen människor tre och en halv mil norr om Kalmar, som har Kalmar till sin vanliga handels- och sjöfartsstad. Den ligger icke inom stadens taxeområde, utan man får betala 20 eller 30 öre varje gång man skall ringa till länsstyrelsen eller till sin handlande eller till någon firma eller dylikt. Jag tror inte det går att justera bort de olägenheterna utan att göra en ganska stor reform.

Man har då sagt från telegrafverkets sida, att detta skulle innebära för stor inkomstminskning. Jag är inte alls säker på att detta är rätt bedömt, ty om telefonförhållandena bli gynnsamma, kommer också telefonerandet att ökas, och då kommer det att bli mycket flera abonnenter, som komma upp i en högre samtalsklass. Därigenom kommer en hel del av de bortfallna interurbaninkomsterna igen. Som affärsdrivande verk med monopolrätt har man knappast rättighet att anlägga de synpunkter som telegrafstyrelsen har gjort i sitt uttalande angående denna senare del av motionen. Om här funnes konkurrens, om det t. ex. funnes två telefonbolag, är jag säker på att allmänheten skulle få en betydligt bättre service. Jag vill därför inte säga, att man bör återgå till ett sådant system, ty det är fråga om en public utility, som jag tycker lämpar sig för det allmänna att sköta om, men då har också det allmänna förpliktelser av annat slag än jag tycker kommer fram här i telegrafstyrelsens uttalande angående taxeområdena.

Medan jag har ordet i detta ämne vill jag påtala, att den service som förekommer på vissa telefonstationer är långt ifrån tillfredsställande. Särskilt i vissa städer är den slarvig och dålig. Det skulle inte kunna hålla på en vecka på det sättet, om det funnes konkurrens, och jag tycker att man kunde kräva en rätt avsevärd bättring: uppmärksamare påpassning på telefonstationerna, minskad väntetid, när man beställer ett vanligt enkelt samtal, och en hel del andra saker.

Jag har ju redan förut i dag besvärat kammaren med en votering, och jag skall därför inte ställa något yrkande nu. Jag vill bara säga, att jag inte kan godtaga, vad utskottet och telegrafstyrelsen här ha sagt. Utskottets skrivsätt synes dock kunna leda till att telegrafstyrelsen och kommunikationsdepartementet komma på litet bättre tankar och göra de justeringar, som man kan säga ha utlovats här, så pass stora och grundliga, att man får en avsevärd förbättring i de missförhållanden, som här faktiskt äro rådande.

Herr talman! Jag avstår från yrkande.

Herr Ekströmer: Herr talman! Jag vill bara som utskottets ordförande säga, att vi vid behandlingen av den senare delen av motionen ha ansett oss böra lägga stor vikt vid vad telegrafstyrelsen har sagt i sitt remissvar. När styrelsen säger, att en sådan indelning i taxeområden, som är föreslagen i motionen, utan tvivel skulle medföra betydande kostnader för nyinvestering och

Om utvidgning av frikretsarna för landsbygdens telefonstationer m. m. (Forts.)
nödvändig göra en höjning av abonnemangsvavgifterna för motverkande av inkomstminskningen, får man väl ändå tro på detta. Vidare säger telegrafstyrelsen, att efter en mera allmänt genomförd automatisering hoppas man att tillfälle skall yppa sig att tillämpa en väsentligt förmånligare avgiftsberäkning än den nuvarande. Jag tycker detta innebär så pass goda utsikter, att man kan vara belåten. Och vad utskottet skriver i sista punkten, där utskottet understryker önskvärheten av att jämkningar snarast möjligt vidtagas i den nuvarande indelningen i taxeområden i sådana fall, där denna mera uppenbart missgynnar viss landsdel, måste väl ändå innebära en utfästelse, som telegrafstyrelsen får stå för. Jag föreställer mig därför, att t. ex. den socken norr om Kalmar, som herr Mannerskantz talade om, så småningom kommer in i Kalmar taxeområde efter ett sådant påpekande, och likaså skulle jag tro, att detsamma kan bli fallet med Öland, vilken landsända särskilt omnämnes i motionen.

Jag tror att herr Mannerskantz kan vara ganska tillfredsställd med utlåtandet, vilket han ju också har uttalat. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr **Wistrand** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Det har icke kunnat undgå att väcka en viss uppmärksamhet, att åtskilliga av de kungl. propositioner, som kommo i lördags, icke förelägo i tryck förrän på måndagen och en hel del icke förrän på tisdagen. Detta är ju ett mycket otillfredsställande förhållande, som jag velat påtala till den verkan detta kan hava för framtiden.

Med hänsyn till omfattningen av de ärenden, som avses med Kungl. Maj:ts propositioner nr 172, med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet, nr 184, angående inrättande av en statens högre skogsskola, nr 217, med förslag till hembiträdeslag, samt nr 218, med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer m. m., tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av sagda propositioner till det sammanträde, som infaller näst efter sjutton dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Då alla ärenden på föredragningslistan redan blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5.38 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.